

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

Nepilna laika studijas

Profesionālā bakalaura studiju programma

"Skolotājs" ar apakšprogrammu "Pirmsskolas un sākumskolas skolotājs"

RITA CIRCENE

Mācīšanās motivācijas sekmēšana svešvalodas apguvei 1. un 2.klasē

Bakalaura darbs

Darba autors

Rita Circene

Vārds, uzvārds

Paraksts

Darba vadītājs

Lektors

Akadēmiskais amats

Mg.philol.

Zinātniskais / akadēmiskais
grāds

Mārīte Poiša

Vārds, uzvārds

Paraksts

ALŪKSNE

2018

Saturs

Ievads.....	5
1. Mācīšanās motivācija zinātnieku atziņās	7
1.1 Mācīšanās motivācijas jēdziens un būtība	7
1.2 Motivācijas veidi.....	12
2. Mācīšanās motivācijas likumsakarības jaunākajā skolas vecumā.....	17
3. Mācīšanās motivācijas iespējas angļu valodas stundās.....	24
3.1 Angļu valodas mācību saturs 1. un 2.klasē	26
3.2 Mācīšanās motivācijas sekmēšanas veidi un paņēmieni.....	30
4. Mācīšanās motivācijas sekmēšana svešvalodu apguves veicināšanai 1. un 2.klasē	37
4.1 Pētījuma metodoloģiskais pamatojums	37
4.1 Aptaujas rezultātu analīze	39
4.2 Novērošana pedagoģiskā izmēģinājuma darbībā.....	47
Secinājumi	61
Priekšlikumi.....	63
Literatūras un avotu saraksts	64
PIELIKUMI.....	68
1.PIELIKUMS. <i>Aptauja skolotājiem</i>	69
2. PIELIKUMS. <i>Aptauja skolēniem</i>	70

Anotācija

Bakalaura darba tēma: Mācīšanās motivācijas sekmēšana svešvalodas apguvei 1. un 2.klasē.

Darba autors: Rita Circene

Darba mērķis: teorētiski un pētnieciski pamatot mācīšanās motivācijas sekmēšanas iespējas svešvalodas apgūvē 1. un 2. klasē.

Darba ievada daļā tika pamatota tēmas izvēle, formulēts mērķis un uzdevumi.

Teorētiskajā daļā tika apkopota un analizēta literatūra par sākumskolas vecuma bērnu vecumposma īpatnībām, pētīta un definēta motivācija un tās būtība, tās sekmēšanas iespējas un metodes.

Darba pētnieciskajā daļā tika veikts pētījums, kurā tika apzinātas mācību motivācijas sekmēšanas iespējas un izmantotās mācību metodes 1. un 2.klasē angļu valodas apguvei, aptaujājot skolotājus un 1.-2.klases skolēnus. Veikti pedagoģiskie novērojumi, pedagoģiskā izmēģinājuma darbība un analizēti iegūtie rezultāti.

Darba pētījuma rezultāti apkopoti secinājumos. Pētījuma gaitā izvirzītā hipotēze ir apstiprinājusies.

Darba apjoms 65 lpp., 9 attēli, 11 tabulas, izmantoti 46 literatūras avoti, 2 pielikumi. Darbs sastāv no ievada, četrām nodaļām ar septiņām apakšnodaļām, secinājumiem, literatūras un avotu saraksta.

Atslēgas vārdi: mācību motivācija, sākumskola, mācību metodes, svešvalodu apguve.

Annotation

Title of the Bachelor work: Increasing of learning motivation for foreign language acquisition in form 1 and 2.

Author of the work: Rita Circene

The aim of the work: to substantiate theoretical and research statements for increasing of learning motivation for foreign language learning in form 1 and 2.

In the introductory part of the work, the choice of the theme was justified, the goal and tasks were formulated.

In the theoretical part the literature on the peculiarities of the age of primary school children were summarized and analyzed, the motivation and its essence, the possibilities and methods of its promotion were studied and defined.

In the research part of the work, there was made a study that identified the possibilities for promotion of the learning motivation and the teaching methods used in form 1 and 2 for learning English. The research is carried out by interviewing teachers and students from form 1 and 2. Pedagogical observations, teaching trial operation and analysis of the obtained results are carried out.

The results of the research work are summarized in the conclusions. The hypothesis of the research has been approved.

Work volume 65 pages, 9 pictures, 11 tables, 46 bibliographical sources, 2 appendices. The work consists of an introduction, four chapters with seven sub-chapters, conclusions, list of literature and sources.

Keywords: learning motivation, elementary school, teaching methods, foreign language learning.

Ievads

Mūsdienu sabiedrībā svešvalodu apguve un lietošana nav sveša. Ikdienā to var dzirdēt kino, televīzijā, internetā, ejot pa ielu vai ceļojot. Jau no mazām dienām bērni dzīvo vidē, kur apgūt svešvalodu ir iespējams ne tikai no televīzijas, interneta un viedierīcēm, bet apguves process veiksmīgi norit arī izglītības iestādēs, tā notiek viegli un neapzināti caur rotaļām un spēlēm.

Tēma ir aktuāla, jo skolu programmā angļu valoda kā obligātais mācību priekšmets ir iekļauts jau sākot ar pirmo klasi, arī dažas pirmsskolas iestādes piedāvā apgūt angļu valodu. Autors izvēlējās šo tēmu, jo bērnu apmācīšanai nepieciešami interesanti un saistoši paņēmieni. Ir svarīgi zināt motivācijas nozīmi, tās būtību, veidus un skolēnu motivēšanas iespējas, nepieciešamību, lai sekmētu svešvalodu apguvi. Kā zināms, motivācija ir neatņemama dzīves sastāvdaļa. Ikvienas darbības veikšanai nepieciešama motivācija un stimuls.

Darbā ar sākumskolas vecuma bērniem ir svarīgi pārzināt vecumposma īpatnības, lai spētu organizēt bērnam radošu, saprotamu, saistošu un pilnvērtīgu mācību procesu. Daudzi zinātnieki uzskata, ka ātrāk uzsākot apmācības, bērni vairāk laika veltīs svešvalodu apguvei. Agrs sākums ir laba iespēja veicināt pozitīvu attieksmi pret valodu apguvi, jo bērna izpratne darbojas caur maņu orgāniem – rokām, acīm un ausīm. Motivācija rodas līdz ar centieniem mācīt bērniem frāzes ar stāstu, dziesmu, dialogu, dzejoļu un sarunvalodas izteicienu palīdzību, jo bērniem patīk lietot frāzes, kas rada iespaidu, ka viņi runā angļu valodā. Skolotāja pienākums ne tikai radīt interesi, noturēt to, bet arī atrast pareizo pieeju katram skolēnam, lai sekmētu viņu motivāciju.

Motivācijai ir liela nozīme svešvalodas apgūvē. Tā rada ļoti spēcīgus komunikatīvos faktoros, veicinot pašpārliecinātību. Skolotāja pienākums ir radīt komfortablu vidi klasē, kas būtu centrēta uz skolēniem, jo, ja skolēni klasē jūtas novērtēti, viņi būs vairāk ieinteresēti svešvalodas apgūvē. No mācību viedokļa ir svarīgi, lai skolotāji saprastu, kā un kādēļ laika gaitā mainās viņu skolēnu motivācija, lai to varētu veiksmīgi sekmēt un uzturēt, izmantojot piemērotas motivējošas mācīšanas stratēģijas.

Pētījuma temats: Mācīšanās motivācijas sekmēšana svešvalodas apguvei 1. un 2. klasē.

Pētījuma objekts: svešvalodu apguves process 1. – 2.klasē.

Pētījuma priekšmets: mācīšanās motivācijas sekmēšana svešvalodu apguves veicināšanai 1. un 2.klasē.

Pētījuma mērķis: pamatot mācīšanās motivācijas sekmēšanas iespējas svešvalodas apgūvē 1. un 2. klasē.

Hipotēze:

Mācību motivācija sekmē svešvalodu apguvi, ja:

- skolēniem zināma veicamo uzdevumu noderība un svarīgums;
- jaunās zināšanas tiek balstītas uz jau esošajām zināšanām;
- skolēns tiek ieinteresēts apgūt jaunas zināšanas un prasmes, uzslavēts un apbalvots;
- skolotājs pielieto skolēna vajadzības un intereses apmierinošas, daudzveidīgas mācību metodes un paņēmienus pozitīvā vidē.

Pētījuma uzdevumi:

1. Analizēt teorētiskās atziņas par motivāciju un tās veidiem;
2. Raksturot jaunākā skolas vecumposma bērnu attīstības un mācīšanās likumsakarības;
3. Izzināt motivācijas paņēmienus un sekmēšanas iespējas;
4. Pētīt un analizēt motivācijas sekmēšanu.

Pētījuma metodes:

Teorētiskā metode:

- literatūras analīze;

Empīriskās metodes:

- aptauja;
- pedagoģiskā izmēģinājuma darbība;
- nepabeigto teikumu metode;
- pašnovērtēšana.

Pētījuma periods: *2018.gada 26.marts – 2018.gada 27.aprīlis.*

Pētījuma bāze: teorētiskā daļa balstās uz R.Baltušītes, N.L Geidža., D.C.Berlinera atziņām par motivāciju un G.Svences, S.Buhanovskas, I.Puškareva un A. Golubevas atziņām par skolēnu vecumposma raksturīgākajām īpatnībām. Praktiskā daļa balstās uz pētījumu, kas veikts, aptaujājot un analizējot 32 Viļakas, Alūksnes un Apes novadu skolotāju atbildes, kā arī Alūksnes novada X pamatskolas un Y sākumskolas 1. un 2.klases skolēnu aptaujā sniegtās atbildes, vērojot mācību stundas Viļakas novada X skolas 1.klasē, un autores vadīto mācību stundu analīze, pašvērtējums un izmantoto metožu analīze un pamatojums.

1. Mācīšanās motivācija zinātnieku atziņās

Motivāciju jau no seniem laikiem ir pētījuši dažādi filozofi, pedagogi un psihologi, secinot, ka tās būtība ir daudzpusīga un sarežģīta. Viņi uzskata, ka motivācija ir saistīta ar cilvēka personības veidošanās procesu un raksturojumu, vajadzībām, ar sociāliem rosinātājiem un ārējo vidi. Tā vada un kontrolē psihisko un fizisko aktivitāšu uzsākšanu, veikšanu un uzturēšanu.

Motivācija sekmē nepieciešamību gūt panākumus. Motivācija ir labs veids, kā gūt panākumus ne tikai mācībās, bet arī darbā. Veiksmīga pieredze ir nozīmīgs mācību motivētājs. Jo augstāka motivācija, jo augstāki sasniegumi.

Izglītošanas mērķis ir skolēns, kam rodas dažādas intereses un vērtību izpratne. Motivācija ir skolēna personības attīstības veicinātāja, tā rosina viņu mācīties labāk, lai sasniegtu visus savus mērķus. Diemžēl skolēnu motivēšana mācībām mūsdienīgu skolā ir kļuvusi par problēmu. Mācību metodes ir kļuvušas viendabīgas, mācību vielas pasniegšanas veids neinteresants skolēniem un paši skolēni kļūst pasīvi un grūtāk motivējami.

1.1 Mācīšanās motivācijas jēdziens un būtība

Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīcā motivācija definēta kā „motīvu kopums, kas rosina un pamato skolēna darbību, rīcību, uzvedību, attieksmes, vajadzības, intereses u.c., kas ir pamatā cilvēka darbībai, rīcībai, uzvedībai, attieksmēm. Motivācija veidojas dažādu faktoru ietekmē: audzināšana, skolotāju, klasesbiedru un vienaudžu attieksmes, sekmes, mācību procesa un paša darbības rezultāti u.tml.” (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 105).

R.Baltušīte terminu motivācija izskaidro kā motīvu kopumu, kas saistīts ar konkrēto darbību un rodas no vajadzībām, mijiedarbojoties iekšējiem un ārējiem rosinātājiem (Baltušīte, 2006, 14). G.Breslavs motivāciju raksturo kā vajadzības, intereses, tiecības un citus uzvedību veicinošos un vadošos elementus, kas ar attiecīgo darbību raksturo arī cilvēka personību (Breslavs, 1999, 91). A.Vorobjovs apraksta motivāciju kā stimulu kopumu: motīvi,

vajadzības, vērtību orientācijas, ideāli, mērķi, un tās funkcijas ir uzvedības rosināšana, vadīšana un organizēšana, personiskās jēgas un nozīmības došana (Vorobjovs, 2000, 200).

Analizējot un apvienojot jēdzienu motivācija, var secināt, ka tā ir motīvu un stimulu kopums. Šo kopumu rada vajadzības, iekšējie un ārējie rosinātāji, kas veidojas vecāku un audzināšanas ietekmē, klasesbiedru, skolotāju un vienaudžu attieksmes, sekmju un mācību rezultātu ietekmē. Tā rosina, vada un organizē uzvedību, dod jēgu un piešķir nozīmi.

Mumtaz Ahmed, Maria Aftab, Humaira Yaqoob veikuši pētījumus par skolēnu motivāciju angļu valodas apgūvē (Students' Motivation toward English Language Learning at Undergraduate Level). Vairums teorētiskās informācijas viņu darbā tiek balstītas uz H.D.Brauna atziņām, piemēram, ka motivācija ietver pētījumus par daudziem faktoriem, tādiem kā skolēnu un skolotāju attiecības, pašcieņa un klases telpu apstākļi, jo ir pašsaprotami, ka neviens nespēj labi strādāt, atrodoties saspringtā un stresa stāvoklī. Problēmas var radīt arī plaisa starp skolēnu un skolotāju (Ahmed, Aftab, Yaqoob, 2015, 230).

Faktiski motivācija ir iespējas, ar kurām cilvēki izlemj savus mērķus un to sasniegšanu, novērtējot, cik daudz pūļu viņiem ir jāpieliek šajā sakarā. Motivācija ir aprakstīta kā prakse, kurā tiek sasniegta vai noturēta mērķtiecīga darbība. Pēc H.D.Brauna uzskatiem, no uzvedības perspektīvas motivāciju var saukt par atlīdzības paredzēšanu (Brown, 2000). Tomēr no kognitīvā aspekta motivācija ir izvēle, ko cilvēki izvēlas atkarībā no viņu pieredzes, ieguldāmo pūļu apjoma vai izmantojamās pieejas.

T.Mitčels (Mitchell) motivāciju raksturo kā individualizētu parādību, kas atspoguļo bērna individuālo oriģinalitāti, dod iespēju bērnam saglabāt savu neatkārtojamību caur atšķirīgām vajadzībām, vērtībām, iecerēm un attieksmi. Tā ir arī tīša un pārdomāta darbība. Bērna uzvedība, ko ietekmē motivācija, tiek uztverta par tādu darbību, ko pats izvēlas darīt. Motivācija ir daudzšķautņaina parādība, kuras šķautnes ir – aktivitātes izraisīšana un piesaiste vēlamajai uzvedībai. Tās teorijas mērķis – paredzēt uzvedību, arī darbības un līdzekļus, kas aktivizē iekšējos spēkus. Motivācija ir saistīta ar darbību, iekšējo un ārējo spēku, kas ietekmē cilvēka izvēli rīkoties (Mitčels, 1982, 80).

Biedrība „Attīstības centrs ģimenei” ir apkopojusi literatūrā sastopamās atziņas, kas raksturo motivācijas būtību. Darbībai bērnu motivē vajadzības, vārds, pašregulācijas tieksme, mērķtiecīgums un bērna identitāte, bērna emocijas, kas veidojušās dažādās situācijās (Biedrība „Attīstības centrs ģimenei”, 2011, 14).

Tas nozīmē, ka motivāciju ietekmē daudzi faktori. Ir svarīgi apzināties katram atšķirīgos virzītājus uz mērķi, lai darbības un aktivitātes tiktu veiktas. Pārzinot motivācijas pamatīpašības, ir vieglāk rast pieeju tās veicināšanai. Svarīgi novērtēt skolēna vajadzības,

emocijas, lietas, kas rada mērķtiecību, izrietot uzvedībā. Bieži vien var pietikt tikai ar vārdu, lai paaugstinātu skolēna pašapziņu un pašvērtējumu, rezultātā radot arī motivāciju.

R.Baltušīte atzīst motivācijas jēdzienu par ļoti plašu. Analizējot dažādu autoru viedokļus par motivāciju, viņa uzsver, ka cilvēka aktivitāte izpaužas pārdzīvojumos, domās, jūtās, priekšstatos, kustībās un darbībās. Bet atzīmē, ka viedokļi par aktivitātes galveno avotu atšķiras, M. Daugols par to uzskatīja instinktus, Z. Freids – tieksmes, K. Halls – draivus, K. Levins un A. Maslovs – vajadzības (Baltušīte, 2006, 7). Motivācija ir nepārtraukta, bezgalīga un mainīga, tā ir gandrīz jebkura organisma stāvokļa universālā īpašība (Мацлоу, 1999, 478).

Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca definē aktivitāti kā cilvēka darbīgumu, rosīgu darbību (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 11). Savos pētījumos R.Baltušīte izklāsta autoru atziņas par motivācijas izraisīto aktivitāti, minot Z.Freida uzskatu, ka aktivitāti rosina ārpus cilvēka apziņas esoši faktori. Psihiskā aparāta aktivitāte ir pakārtota baudas vai tās neapmierināšanas principam. Pēc A.Ādlera domām, cilvēciskā aktivitāte ir saistīta ar sociāliem rosinātājiem. Cilvēka uzvedību rosina sociālā interese. Katrs cilvēks ir unikāla motīvu, iezīmju, interešu un vērtību sistēma (Baltušīte, 2006, 7).

Motivācija sastāv no vairākiem elementiem un pamatprincipiem. Tās rezultāts ir aktivitāte. Svarīgi izziņāt skolēnu vērtību sistēmu un nepieciešams ņemt vērā dažādu autoru viedokļus. Cilvēks ir uzbūvēts tā, lai jebkāda aktivitāte ir saskaņota ar viņa vēlēšanos un būtu patīkama, kā arī sabiedrības ietekmei ir svarīga nozīme.

P.R.Kleinginna un A.M.Kleinginna motivāciju definē kā iekšējo stāvokli, kas ļauj aktivizēt uzvedību, lai sasniegtu to, ko vēlas. Ne tikai vajadzības un zināšanas, bet arī emocijas spēlē galveno lomu motivācijā, piemēram, cilvēki ir motivēti izjust pozitīvas emocijas un izvairās no negatīvām (Kleinginna & Kleinginna, 1981).

D.Raufeldere (Raufelder), saskaņā ar Rīva (Reeve) atziņām, klāsta, ka motivācija ietver iekšējos procesus, kas uzvedībai dod spēku un virzienu. Motivācija veidojas no vajadzībām, izziņas un emocijām, un šie iekšējie procesi dažādos veidos aktivizē uzvedību (Raufelder, 2013, 17).

Balstoties uz teorētiku atziņām par motivāciju, V.Hjuits (Huit) motivāciju raksturo kā iekšēju nosacījumu, kas aktivizē un virza uzvedību; gribu vai vēlmi, kas stimulē un nosaka uzvedību, uzvedības intensitāti un virzienu; ietekmi uz vajadzībām; uzvedības ierosmi, virzienu un neatlaidību (Hjuits, 2001). Mācību procesā skolā uzmanība tiek pievērsta skolēnu motivācijai mācīties.

Motivācijas pamatā ir vajadzības. Motīvs palīdz nodrošināt vajadzības. Līdz ar to cilvēks veic konkrētas darbības tā sasniegšanai. Dažādi motīvi palīdz īstenot tikpat dažādas vajadzības. Ja skolēnam trūkst motivācijas, ir jānoskaidro konkrētās situācijas nodrošinātās un

nenodrošinātās vajadzības. Lai izprastu skolēna motivāciju, ir svarīgi zināt viņa raksturu, temperamentu, īpašības. Individu raksturo viņa tieksmes dzīvē, viņa vajadzības un mērķi – kas liek rīkoties, pilnveidoties, apgūt jaunas zināšanas un prasmes.

Cilvēks vispirms cenšas apmierināt vajadzības, jo nevar bez tām iztikt. Trūkstošās vajadzības cilvēkam jāsaņem no apkārtējās vides. Daži zinātnieki uzskata, ka cilvēka vajadzību struktūru nosaka neapzinātas tieksmes, instinkti. Pretstatā šim viedoklim ir humānistisko zinātnieku uzskati (ievērojamākais pārstāvis – A.Maslovs ar vajadzību piramīdu, tās sakārtojot atbilstoši nozīmīgumam) (Bērziņa, Ž., Kraukle, S., Lūciņa, Z., Zaķe, D., 2008, 10). A.Maslovs uzsver, ka apmierinātas vajadzības veicina motivāciju, bet neapmierinātas vajadzības mudina cilvēku darbībai (Maslow, 1970, 369). A.Maslovs uzskata, ka, lai sasniegtu augstāka līmeņa vajadzības, vispirms ir jāapmierina pamatvajadzības.

I.Puškarevs uzskata, ka bērns attīstās, apmierinot vajadzības – nepieciešamību pēc tā, kas veicina indivīda dzīvību un personības attīstību. Bērna agrās psihiskās attīstības vajadzības ir vajadzība pēc saskarsmes un vajadzību darboties (Puškarevs, 2001, 29). I.Puškarevs ir apkopojis nozīmīgākās vajadzības, vadošās darbības, krīzes un pozitīvos jaunveidojumus katram vecumposmam, ko var aplūkot 1.tabulā, kur redzams tikai jaunākais skolas vecumposms, uz kura balstās šī darba praktiskais pētījums.

1. tabula. Bērna personības attīstības stadiju raksturojums (Puškarevs, 2001, 39-40)

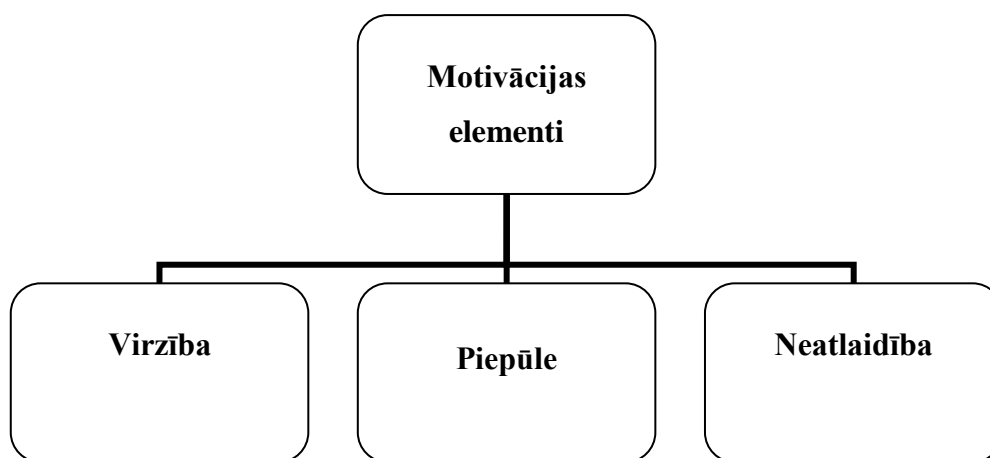
Vecumposms, gadi	Nozīmīgākās vajadzības	Vadošās darbības	Krīze	Pozitīvie jaunveidojumi
Jaunākais skolas vecums (7-11 gadi)	Zināšanas, prasmes, spēju attīstīšana, saskarsme, būt mīlētam, apliecināties	Mācības	Sevis pilnveidošana/zems pašvērtējums	Kompetences, „Es” sabiedrībā

Septiņus līdz vienpadsmit gadus veciem bērniem ir nepieciešams būt mīlētiem un pašapliecināties, būt saskarsmē ar apkārtējiem, kā arī caur mācībām iegūt zināšanas, prasmes un attīstīt savas spējas. Traucēklis šajā vecumposmā varētu būt zems pašvērtējums, kas var rasties arī mācību procesa laikā. Bērns kļūst zinošāks un gudrāks, tādējādi veidojot savu „es” sabiedrībā, apzinoties savu nozīmi un nepieciešamības.

Septiņus līdz vienpadsmit gadus veciem bērniem domāšana ir loģiska, bet iespējama tikai par konkrētiem, reāliem, nevis abstraktiem objektiem. Bērnam grūti domāt par abstraktu ideju, veidot pieņēmumus, kas nebāzējas uz realitāti. Objekti, par kuriem mācas sākumskolā vai to attēli ir jārāda un jānodrošina bērniem iespēju darboties ar priekšmetiem, arī zīmēt, krāsot, izgriezt un līmēt (Puškarevs 2001).

Vajadzības ir saistītas ar ikviena cilvēka aktivitāti un darbību, ko vada motīvi. Vajadzības raksturo cilvēka gatavību izpildīt kādu darbību un izraisa aktivitāti, bet motīvs piešķir aktivitātei jēgpilnu raksturu, tiem ir pamudinošā un virzošā funkcija. Pēc zinātnieku viedokļiem, motīvi dod virzienu personības dotībām, ietekmē tās. Psihologi atzīst, ka visnozīmīgākie un visspēcīgākie uzvedības motīvi ir neapzināti. Pastāv iekšējie un ārējie motīvi. Darbība nenotiek vispār vai nevar būt stabila, ja tā tiek veikta bez motīva vai ar vāju motīvu.

A.Graudiņš (2007), atsaucoties uz L.Armstronga atziņām, norāda uz trīs motivācijas elementiem: virzību – ko cilvēks cenšas izdarīt, piepūli – cik uzcītīgi cilvēks cenšas, neatlaidību – cik ilgi cilvēks cenšas to darīt (Graudiņš, 2007). Pamatojoties uz šīm atziņām, var izveidot šādu attēlu (sk. 1.attēlu).

1. attēls. Motivācijas elementi

N.L. Geidžs un D.C. Berliners uzskata, ka motivācija izskauž garlaicību un rada interesi. Tā skolēnus iekustina, virza rīcību un uztur uzvedību (Geidžs, Berliners, 1998, 308). Motivācija regulē gan fiziskās, gan psihiskās aktivitātes uzsākšanu, veikšanu un uzturēšanu, kas nosaka arī aktivitātes veida izvēli un reakcijas – darbības intensitāti (Biedrība „Attīstības centrs ģimenei”, 2011, 14).

Rezumējot iepriekš minēto, var secināt, ka motivācija ir organisma aktivitāti izraisošs stimuls, pamudinājums. Šī aktivitāte turpmāk tiek virzīta kāda noteiktā mērķa sasniegšanai jeb savu vajadzību apmierināšanai. Vairums autoru par motivācijas pamatu uzskata vajadzības, kas tiek apmierinātas, izrādot piepūli un neatlaidību.

Motivācija palīdz noteikt tipiskas uzvedības iemeslus. Motivācijas rašanos un veidošanos ietekmē klasesbiedru un vienaudžu attieksme, sekmes, mācību procesa un darbības rezultāti (Beļickis, Blūma, Kože, Markus, Skujiņa, Šalme, 2000).

G.Felzers uzskata, ka cilvēki, kam tiek izvirzītas līdzīgas prasības, var būt atšķirīgi motivēti. Tas izskaidrojams ar atšķirīgām tieksmēm, dzīves un darbības apstākļiem, atšķirīgas

vides ietekmēm, atšķirīgiem uzvedības paradumiem. Motīvi nosaka uzvedību, katram ir jāatrod derīgi stimuli, kas aktivizē motīvu (Felzers, 2006, 84). Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā motīvs ir definēts kā „iekšējs rosinošs faktors vai apstāklis, pamudinošs iemesls, kas izraisa noteiktu personas rīcību, būdams pamatā darbībai, rīcībai, kura vērsta uz noteikta mērķa sasniegšanu” (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 105). Jo vairāk skolēna darbība atbilst viņa vai viņas vērtību sistēmai, jo motivācija ir lielāka.

Lai apmierinātu iekšējo vajadzību, cilvēkam rodas motīvs, kas vada mērķtiecīgu darbību. Motivācija ir mudinājums, ierosme, kas izraisa organisma aktivitāti un nosaka tās virzību kāda mērķa sasniegšanai. Skolotājam ir jāsaprot, ka nevar izmantot vienu un to pašu motivācijas veidu itin visiem skolēniem. Tas, kas vienu motivē darbībai, uzvedībai un rīcībai, var būt nederīgs otram. Ir jāvēro un jāanalizē bērna paradumus, tieksmes, kā arī jāņem vērā vidi un apstākļus. Svarīgi ņemt vērā arī to faktu, kādi tad objekti kļūst par motīviem. Atbilde ir vajadzības vai nodomi.

Apkopojot minēto, var secināt, ka motivācija ir neatņemama mācību procesa sastāvdaļa, kas palīdz attīstīt skolēna personību, rada vēlmi pilnveidot sevi, apgūt zināšanas, veikt darbības un aktivitātes savu vēlmju īstenošanai. Svarīgi ievērot arī skolēnu vēlmes un vajadzības, lai izprastu bērnu uzvedību, vērtību sistēmu. Motivācija stimulē gribu un var izskaidrot skolēnu uzvedību. Bez pietiekamas motivācijas nav iespējama pilnvērtīga apguve, mērķu sasniegšana, jo tā ir bezjēdzīga. Mācīšanās motivācijas problēma joprojām ir aktuāla, jo ir svarīgi iemācīt skolēniem prasmi apgūt zināšanas un rosināt bērnos izziņas interesi. Lai skolēniem sniegtu nepieciešamo izglītības kvalitāti, ir jāatklāj mācīšanās motīvus, to jēgu. Viss motivēšanas process prasa ieguldīt nozīmīgu darbu: ir jānoskaidro, kādi motīvi un motivācijas veidi eksistē, jāskatās motīvi, jāprot tos izmantot, jāņem vērā vērtību sistēma, lai panāktu vēlamo izturēšanos.

1.2 Motivācijas veidi

Cilvēka darbību ietekmē ārējā un iekšējā motivācija.

Ārējā motivācija ir izveidojusies no pastiprinājuma, kas aktivitātei nepiemīt iekšēji (Geidžs, Berliners, 1998, 597). M.Raščevska norāda, ka ārējā motivācija balstās uz citu cilvēku uzvedību, pastiprinājumiem, apbalvojumiem un soda, apkārtējo cilvēku vērtējuma un reakcijas konkrētajā situācijā. Šie ārējie pamudinošie apstākļi vai nu veicina vēlamo uzvedību, vai bremzē nevēlamo. Skolēns galvenokārt virzās uz rezultātu (Raščevska, 1999). N.L. Geidžs

un D.C. Berliners bērņus iedala divās grupās: tādi, kas negaida nekādu ārējo pastiprinātāju un tie pat varētu viņiem kaitēt un tādi, kam vajadzīgi kādi ārēji apbalvojumi, lai virzītu attiecīgajā virzienā. Ārējā motivācija var ietekmēt gan pozitīvi, gan negatīvi. Ārējā motivācija var palīdzēt veidoties iekšējai motivācijai. Tomēr pārspīlēta ārējā motivācija var iznīcināt motivāciju vispār. Iekšējās motivācijas gadījumā uzvedību nosaka personības ieinteresētība paša darbībā. (Geidžs, Berliners, 1998, 329)

Apkopojot atziņas par ārējo motivāciju, var secināt, ka tai var būt gan pozitīva, gan negatīva ietekme. S.Mežale apkopojā N.L.Geidža un D.C.Berlinera atziņas par šīm ietekmēm, kuras var aplūkot 2.tabulā.

2. tabula. Ārējās motivācijas ietekme (Mežale, 2011, 3)

Var palīdzēt veidoties iekšējai motivācijai	Var iznīcināt motivāciju vispār
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pastiprinājumi jeb negaidīti atalgojumi (skolotāja izteikumi par skolēna veikumu, ja tie attiecināti uz uzdevuma izpildi) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nepārtraukta kontrole ▪ Mutiski vai materiāli (lietiski) apbalvojumi, kas kontrolē uzvedību ▪ Par ātru un bieži izteikta uzslava vai nosodījums

Iekšējā motivācija ir motivācija, kuru dod veicamajai aktivitātei iekšēji piemītoši pastiprinātāji (Geidžs, Berliners, 1998, 602). Motivāciju bez acīmredzama atalgojuma mēdz saukt par iekšēju. M.Raščevska uzskata, ka uzvedību nosaka skolēna ieinteresētība veikt kādu darbību paša darbības dēļ, nevis lai sasniegtu kādus ārējus apbalvojumus (Raščevska, 1999). Iekšēji motivēts skolēns gūst lielāku gandarījumu darbības procesā, viņš ir mazāk ieinteresēts darbības rezultātā. Cilvēka intelektuālās, garīgās, fiziskās un sociālās vajadzības veido iekšējo motivāciju. Tās ir atkarīgas no tādiem faktoriem kā vērtību orientācija, indivīda zināšanas un pieredze, attieksme un īpatnības (Tūrisma un viesmīlības terminu skaidrojošā vārdnīca, 2008).

N.L.Geidžs un D.C.Berliners apgalvo, ka labāka ir iekšēji motivēta nekā ārēji motivēta uzvedība, kas ir atkarīga no redzamiem apbalvojumiem. Skolēna iekšējo motivāciju vairāk pastiprina skolotāja informējoši izteikumi par viņa veikumu nekā atzīmes, kas ir ārējas kontroles pazīme. Iekšēji motivēta uzvedība var turpināties arī bez ārējiem mudinājumiem, taču, izzūdot ārējam pastiprinājumam, izzūd arī ārēji motivēta uzvedība. Iekšēja motivācija nodrošina personīgo interesi, radošumu, neparastu risinājumu meklējumus, drosmi uzņemties risku. Ārējas motivācijas rezultātā cilvēki parasti izvēlas vieglākos problēmu risināšanas ceļus, viņiem nepieciešams pastāvīgs ārējs pamudinājums (Geidžs, Berliners, 1998, 329).

Savukārt savā pētījumā Yining Zhang, Chin-Hsi Lin, Dongbo Zhang un Yunjeong Choi piemin zinātnieka Roberta J. Valleranda iekšējās motivācijas iedalījumu: iekšējā

motivācija – zināšanas, kurā skolēna prieku vai apmierinātību iegūst no jaunas informācijas izpētes vai izpratnes; iekšējā motivācija – sasniegums, kas balstīts uz konkrētu mācību mērķu sasniegšanu; un iekšējā motivācija – stimulācija, kas saistīta ar sajūtām, kas iegūtas no mācību aktivitātēm (Zhang, Lin, Zhang, Choi, 2017, 59).

Ārēji motivēta uzvedība var kļūt par daļu no personīgām vērtībām un uzskatiem un būt pilnībā pārņemta, ja indivīds izjūt saistītas prasības un kompetenci (Diamantatou & Hawes, 2016, 97).

Šo divu jēdzienu definējums ir vienkāršs un izprotams. Iekšējs ir tas, kas nāk no paša cilvēka caur viņa gribu, bet ārējs ir kas tāds, kas notiek ar kāda ārējā faktora ietekmi – vai tas ir pastiprinājums, apbalvojums vai pat sods. Iekšējā motivācija ir tad, ja skolēna uzvedības cēlonis ir viņš pats, ja ārējie spēki – tā ir ārējā motivācija. Iekšēja motivācija ir nozīmīgāka par ārējo, ir svarīgi to nezaudēt un neiznīcināt motivāciju ar ārējo motivāciju.

Tas, kā iedarbojas apbalvojumi, ir atkarīgs no apstākļiem. Ja skolēns vārdiskos vai taustāmos atalgojumus uztvert kā mēģinājumu kontrolēt uzvedību – tie nav iedarbīgi, savukārt iedarbīgi ir atalgojumi, kuri sniedz informāciju par izpildījumu (Weiner, 1990). Kontroles tipa izteicieni veicina ārēju orientāciju un zemāku motivāciju; informējoši izteikumi veicina iekšēju orientāciju un pastiprinātu kompetences un pašvērtības apziņu (Deci & Ryan, 1985, 2000, 69).

Darbība, kas tiek darīta ar iekšējo motivāciju, ir interesanta un patīkama. Ārējā – sniedz atdalāmu rezultātu kā, piemēram, apbalvojumu. E.L. Deci un R.M. Ryan uzsver, ka pieredzes un darbības kvalitāte var krasī atšķirties, ja kāds uzvedas pretēji iekšējiem vai ārējiem iemesliem. E.L. Deci un R.M. Ryan pēc V.Hjuita pētījumiem min šādu iekšējo avotu iedalījumu: fizisks (ķermeņa), prāta (t.i., izziņas; emocionālais; gribas) vai arī garīgās (transpersonāls); ārējie avoti ir saistīti ar operanto nosacījuma refleksu veidošanos (Deci & Ryan, 2010, 68).

Ārējā regulēšana notiek, kad rīcība ir motivēta ar vēlmi gūt kādu balvu vai izvairīties no soda. Iekšējais regulējums attiecas uz darbībām, kas veiktas, reaģējot uz iekšējo spiedienu, piemēram, pienākumu vai vainas apziņu (Guay, Chanal, Ratelle, Marsh, Larose, Boivin, 2010, 712).

Balstoties uz šīm atziņām, var salīdzināt ārējo motivāciju ar iekšējo. Šo salīdzinājumu var apskatīt 3.tabulā, ko veikuši N.L. Geidžs un D.C. Berliners.

3. tabula. Ārējās un iekšējās motivācijas salīdzinājums. (Geidžs, Berliners, 1998)

Ārējā motivācija	Iekšējā motivācija
▪ balstās uz citu cilvēku uzvedību,	▪ balstās uz skolēna ieinteresētību;

<p>pastiprinājumiem, apbalvojumiem un sodiem, apkārtējo cilvēku vērtējumu;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ virzās uz rezultātu; ▪ var ietekmēt gan pozitīvi, gan negatīvi; ▪ var palīdzēt veidoties iekšējai motivācijai; ▪ var iznīcināt motivāciju vispār; ▪ izzūdot ārējam pastiprinājumam, izzūd arī ārējā motivācija; ▪ tās rezultātā cilvēki parasti izvēlas vieglākos problēmu risināšanas ceļus. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ to veido intelektuālās, garīgās, fiziskās un sociālās vajadzības; ▪ svarīgs process, gandarījumu tajā; ▪ bez acīmredzama atalgojuma; ▪ var turpināties arī bez ārējiem mudinājumiem; ▪ tā nodrošina personīgo interesi, radošumu, neparastu risinājumu meklējumus, drosmi uzņemties risku.
---	--

Iekšējai motivācijai nav nepieciešams pastiprinājums, jo tā tiek nodrošināta caur skolēna ieinteresētību, gandarījumu un radošumu. Iekšēji motivētam skolēnam ir svarīgs process, pat ja rodas šķēršļi un grūtības, interese nezūd; savukārt ārēji motivētam – rezultāts, tiek meklēts īsākais un vieglākais risinājums. Vairums autoru atziņu ļauj secināt, ka mācībās visnozīmīgākie ir bērna iekšējie motīvi, viņa vēlēšanās mācīties.

D.Raufeldere savos pētījumos ir izsecinājusi, ka pirmie, kas mēģināja sasaistīt motivāciju ar izglītību bija K.Levins un Z.Freids. Pamatā bija ideja par indivīda ietekmēšanu, aktivizējot motivāciju caur ārējiem stimuliem (Raufelder, 2013, 18). Vēlāk, ietekmējoties no humānistu kustības, tādi teorētiķi kā A.Maslovs, D.V.Atkinsons, D.Makklelands, motivāciju iedalīja:

- motivācijā, kas kopīga dzīvniekiem un cilvēkiem, kuras pamatā bija vajadzības, kas galvenokārt saistītas ar izdzīvošanu un
- motivācijā, kas raksturīga tikai cilvēkiem, tai pamatā bija vajadzības pēc psiholoģiskās izaugsmes un papildījuma (Raufelder, 2013, 19).

Mācīšanās prasmes pamati veidojas vecumā no 7 – 10 gadiem. Bērnam ir jāizprot mācīšanās nepieciešamību, tas veicina zināšanu apguves procesu. Mācīšanās motivācija ir viens no būtiskākajiem faktoriem, kas sekmē mācību procesu visos vecuma posmos (Baltušīte, 2006, 6).

Nav vienota uzskata par starp ārējās motivācijas un svešvalodas apguves saistību, dažos pētījumos tām ir negatīvas, bet citās – pozitīvas attiecības, to savā pētījumā noskaidrojuši Y. Zhang, C-H. Lin, D. Zhang un Y. Choi. Turklāt korelācija starp ārējo un iekšējo motivāciju var būt pozitīva un spēcīga (Gonzales, 2011; Lin, McKeachie, & Kim, 2003; Vandergrift, 2005), neaizmirstot arī par ārējās motivācijas vērtību. Mezei (2008)

konstatēja, ka iekšējā un ārēja motivācija varētu vienoti pastāvēt līdzās viena otrai (Zhang, Lin, Zhang, Choi, 2017, 60).

H.D.Brauns (Brown, 2000) piedāvā šādu motivācijas iedalījumu: Integratīvā un instrumentālā motivācija; iekšējā un ārējā motivācija. Integratīvā motivācijā skolēni vienkārši vēlas uzzināt mērķa valodu un iepazīties ar cilvēkiem, kuri runā angļu valodā. Instrumentālā motivācija ir tāda praktiska iemesla meklējums, lai iegūtu sociālās un ekonomiskās iespējas, piemēram, atalgojumu.

Iekšējā motivācija pēc H.D.Brauna (Brown, 2000) uzskatiem, izriet no savām interesēm un vēlmēm. Esot motivētam, skolēns bauda aktivitātes, mācības vai prasmju attīstību tikai, lai mācītos un gūtu prieku, un ir iekšēji apņēmies censties, lai kļūtu zinošāks. Ja iekšējā motivācija ir uzvedības vai iznākuma atslēga, tad ārējs pamudinājums nav nepieciešams. Ārējā motivācija ir visur un bieži tiek izmantota sabiedrībā visā dzīves laikā. Ja jūs esat motivēts uzvesties, sasniegt, mācīties vai izdarīt, balstoties uz augsti vērtētu iznākumu, nevis prieka, attīstības vai vienkārši mācīšanās dēļ, jūs esat ārēji motivēts.

Var secināt, ka motivācija ir ļoti nepieciešama ne tikai ikdienā, bet arī mācīšanās procesā. Ir jāprot atšķirt iekšējo motivāciju no ārējās un svarīgi apzināties to ietekmi uz skolēnu mācībām un rezultātiem. Katrs skolēns ir individuāls, un tas, kas der vienam skolēnam, kas veicina viņa motivāciju, itin nemaz neder otram. Skolotājam jāļauj skolēnam dziļāk apzināties savu varēšanu, savas prasmes, raisot prieku par to, stimulējot motivāciju. Ir jāsaprot, ka skolotājs skolēnus var motivēt, gan izmantojot iekšējo, gan ārējo motivāciju. Arī ārēja motivācija var tikt veiksmīgi pielietota, no tās nav jābaidās, bet jāapzinās, ko un kā konkrēti skolotājs bērnos vēlas panākt, lai izmantotās metodes būtu sekmīgas, nevis radītu pretēju ietekmi.

2. Mācīšanās motivācijas likumsakarības jaunākajā skolas vecumā

Mācības sākas ar bērna iestāšanos skolā. Iestāšanās skolā un mācību sākums maina bērna dzīvi un ir krīzes moments tajā. Skola izvirza bērnam jaunas prasības viņa personības veidošanas procesā. Mācīšanās kļūst par skolēnu galveno darbību. Galveno darbību vecumposmā nosaka tā īpatnības. Motivācija cieši saistās ar vecumposmu īpatnībām, kas skolēniem no katras vecumposma grupas ir atšķirīgas.

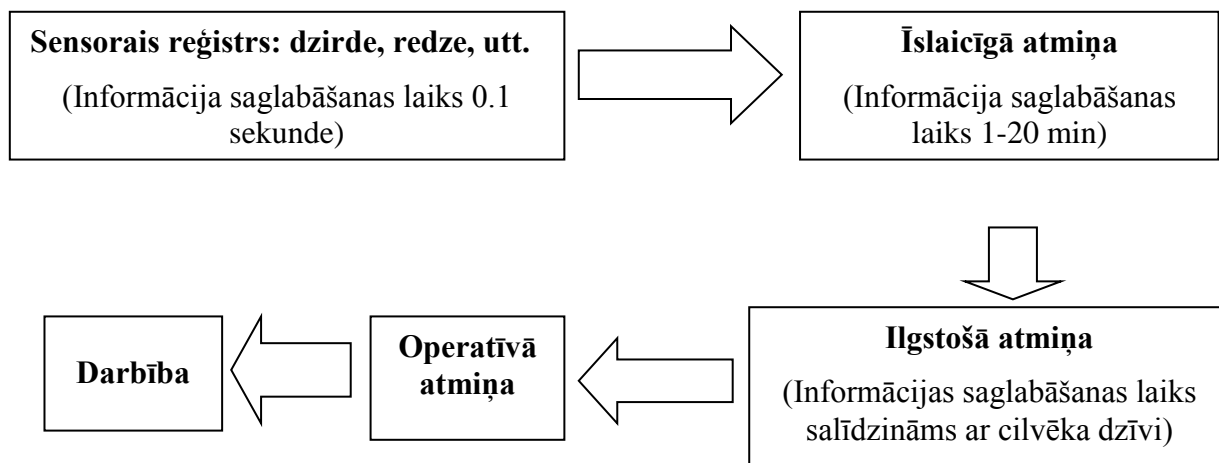
Bērns veido shēmas, sākumā pārstrādājot uzņemto informāciju, tad uzkrājot to. Šīs shēmas palīdz domāt, vērtēt, apjēgt utt. Ir svarīgi dot bērnam iespējas uzkrāt aizvien jaunu informāciju, veidojot jaunas un jaunas asociāciju ķēdes, tēlus un priekšstatus par apkārtējo pasauli, lai uz uzkrātā bāzes notiktu nākamā uzkrāšana. Balstoties uz Ž.Piažē uzskatiem, G. Svence atzīst, ka „motivācija darbībai bērnam rodas, pētot sevi, apkārtējo vidi un pasauli, kā rezultātā rodas savs domāšanas veids, individuālās zināšanas un uztveres īpatnības, attieksme pret lietām un cilvēkiem” (Svence, 1999, 18).

Skolēna attīstības līmenis un īpatnības nosaka bērnu psihiskās attīstības robežas. Iestājoties skolā, bērnu gatavība tai ir atšķirīga, bērniem ir dažādas prasmes un iemaņas, atšķirīga motivācija iet skolā. Līdz ar to ir skolēni, kam mācīties ir viegli/grūti, garlaicīgi/interesanti (Svence, 1999, 60). Pieaugušajiem cilvēkiem ir jāatpazīst un jāpārzina bērnu attīstības likumsakarības katrā no attīstības vecumposmiem. Bērni vienā un tai pašā vecumposmā var būt dažādi sagatavoti skolai, un to motivācija var krasi atšķirties.

R.Fišers uzsver, ka bērns, kurš mācās, ir domājošs bērns. Mācības nav iedomājamas bez domāšanas un atcerēšanās. Viss uztvertais tiek saglabāts atmiņā. Psiholoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca izskaidro terminu atmiņa kā „psihisko procesu kopumu, kas nodrošina informācijas radīto, pieredzē gūto domu, tēlu, kustību, modeļu utt. iegaumēšanu, saglabāšanu, atjaunošanu un aizmiršanu” (Psiholoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 19). R.Fišera skatījumā „atmiņa ir process, kurā galvenokārt tiek veidotas saites, saistības un asociācijas starp jauno informāciju un jau pastāvošajām zināšanu sistēmām” (Fišers, 2005, 81).

No A.Vorobjova viedokļa var spriest, ka ar atmiņas palīdzību tiek uzkrātas zināšanas, kuras var izmantot pēc vajadzības. Svarīgākās atmiņas funkcijas ir informācijas iegaumēšana, saglabāšana, reproducēšana un aizmiršana, kas ir ļoti svarīga, jo atbrīvo atmiņu nevajadzīgām un neizmantotām zināšanām, atbrīvojot vietu citām (Vorobjovs, 1996, 75).

Balstoties uz R. Atkinsona un R. Klacki atziņām, A. Vorobjovs izveidojis atmiņas blok teorijas shēmu (sk. 2.attēlu), kurā var redzēt, ka cilvēka sajūtu orgāni apstrādā informāciju, daļu informācijas novirzot īslaicīgajā atmiņā, bet otru daļu *izdzēšot*. Atkārtojot informāciju, tā nonāk ilgstošajā atmiņā, kur tā var glabāties visu mūžu. Operatīvā atmiņa atlasa vajadzīgo informāciju no īslaicīgās un ilgstošās atmiņas (Vorobjovs, 1996, 76-78).

2. attēls. Informācijas apstrādes mehānisms (Vorobjovs, 1996, 76)

G. Svence atzīst, ka bērniem vecumā no 6 līdz 14 gadiem galvenokārt attīstās mehāniskā atmiņa. Bērni vislabāk iegaumē, ja informāciju atkārtoti vairākas reizes. Lielākā daļa bērnu šajā vecumā nemeklē kopsakarības starp atsevišķām informācijas vienībām, kas ir loģiskā atmiņa, bet iegaumē mehāniski vai uz emocionālā pārdzīvojuma pamata (Svence, 1999, 62). Tās lietas, kas bērnos izraisa pārdzīvojumus vai īpašas emocijas, iegulstas atmiņā daudz labāk. Ja analizē šīs atziņas saistībā ar motivāciju, var secināt, ka uzspiežot bērniem rast sakarības, iegaumējot informāciju, var samazināt motivāciju. Sākumskolas vecuma bērniem atmiņa ir ļoti nozīmīga, jo tā ir pamats domāšanas attīstībai.

R. Fišers uzskata, ka, lai attīstītu domāšanu ir svarīgi sarunāties. Bērniem ir jādod iespēja izteikt domas gan rakstiski, gan izrunājot tās vārdos. Nevaram zināt, ko domājam, kamēr neesam to izteikuši vārdos (Fišers, 2005, 24). Sākumskolas bērniem ir nepieciešama uzmanība, un viņi ir jāuzklausā, lai zinātu, par ko viņi domā, kādi ir viņu pārdzīvojumi, bailes, aktualitātes viņa dzīvē. Šādi rodas atgriezeniskā saite. Skolotājs izrāda interesi par katru skolēnu, kas viennozīmīgi attīsta bērna motivāciju apgūt noteikto mācību priekšmetu un aktīvi darboties mācību stundās.

Sākumskolas vecumā bērnu prāts un intelekts strauji attīstās. Domāšana attīstās no uzskatāmi konkrētās uz abstrakti loģisko. Lietu būtības izpratne sākumskolas skolēniem veidojas caur uzskati, izmantojot tausti, redzi un dzirdi, bet vēlāk, attīstoties abstraktai domāšanai, skolēns jau spēs abstrakti izprast lietu norises prātā. Ir būtiski attīstīt radošo

domāšanu, kuras pamatā ir iztēle, asociāciju veidošanās, uztveres subjektivitātes, fantāziju un sapņu mijšakarības (Svence, 1999, 62).

G.Svence ir pārliecināta, ka tīra loģikas attīstīšana nerada bērņā mācību satura izpratni kopumā, neveido pozitīvu attieksmju sistēmu pret sevi un skolu kopumā. Piedāvājot mācīties tikai pēc noteiktiem paraugiem, skolotāja izvirzītiem standartiem, bērņā neattīstās mācību satura sasaiste ar dziļākajām personiskajām sistēmām, kuras nosaka, kā tiek uztverta pasaule (Svence, 1999, 63).

No šī var secināt, ka loģiskās domāšanas attīstība nerada pozitīvu attieksmi pret skolu un mācībām, līdz ar to bērņam zudīs arī motivācija, jo emocijām motivācijas radīšanā un veidošanās ir sava nozīmīga loma. Skolotājam ir svarīgi nenorobežot skolēnus ar saviem nosacījumiem un normām, kas tiek pielīdzinātas katram skolēnam. Domājot tiek izmantoti vārdi un jēdzieni. Bērņi strauji apgūst jaunus vārdus un jēdzienus. Šis fakts var palīdzēt atrast pareizo pieeju jaunās leksikas apgūvē svešvalodā.

Pēc G.Svences (1999) uzskatiem, sākumskolas vecumposmā bērņiem nostiprinās ar uztveri, uzmanību, atmiņu, iztēli, domāšanu un runu saistītie procesi. Šajā vecumā galvenie darbības veidi ir darbs, mācību darbība, spēles un rotaļas, saskarsme un sporta nodarbības; ar to palīdzību bērņa izziņas procesi, kas ir dabiski un spontāni, piemērojas sociālajām ievirzēm, normām, tradīcijām un etaloniem.

Bērņa uzmanība pamazām kļūst tīša un tikai ap 10 gadu vecumu bērņiem parādās uzmanības noturīgums, pārslēgšanās un atkal koncentrēšanās, tā sāk līdzināties pieaugušo uzmanībai. Skolotājam jāizvēlas īpaši līdzekļi, lai piesaistītu un uzturētu netīšo pirmklasnieka uzmanību (Svence, 1999).

Jāņem vērā to, ka skolēnu uzmanību šajā vecumā var novērst jebkurš troksnis vai darbība – nokritis priekšmets, klepošana, putns aiz loga vai soļi gaitenī. Sākotnēji bērņiem patīk viss jaunais, krāsainais un spilgtais, bet tas apnīk un uzmanība tiek pievērta citam objektam. Bērņa uzmanība ir nenoturīga, tāpēc skolotājam ir jābūt saprotošam, nevis jāizsaka aizrādījumi.

Jo jaunāks bērņš, jo ātrāk iestājas nogurums, to nosaka īsāks optimālo darbaspēju periods, kas rada biežu nepieciešamību pēc atpūtas vai darbības veida nomaiņas. Stundas sākumā nepieciešama iestrādāšanās, slodze jāpalielina pakāpeniski, jo, uzsākot darba procesu, darbaspējas nav optimālas. Skolā tas attiecas uz mācību stundas pirmajām minūtēm, uz dienas pirmo stundu, uz nedēļas pirmo dienu (Puškarevs, Golubeva, 1999).

Jaunākajās klasēs skolēnu emocionālais noskaņojums, motivācija un intereses iespaido stabilo darbaspēju periodu mācību stundā. Skolotāja pedagoģiskā meistarība un viņa pedagoģisko līdzekļu kopums ietekmē aktīvo lietderīgā darba periodu mācību stundā

(Puškarevs, Golubeva, 1999). Mācību stundā optimālo darbspēju periods ilgst 10-12 minūtes, tad seko mikropauzes, skolēnu periodiska „atslēgšanās” un kustību nemiers. Iespējas kompensēt nogurumu ir ierobežotas, taču skolēnu darbaspējas iespējams saglabāt, mainot darbības veidu un paaugstinot emocionālo tonusu caur aktivitātēm, kas relaksē kaut uz mirkli, atpūtinot un atslogojot iepriekš nodarbinātos galvas smadzeņu centrus (Puškarevs, Golubeva, 1999, 81). Skolotājam jāzina un jāizprot jaunāko klašu bērnu vecuma posma īpatnības, jārada arī pozitīvas emocijas, organizējot dinamiskās pauzes ķermeņa atslābināšanai. Ja bērns jūties noguris, tas radīs nepatīkamas asociācijas ar doto mācību stundu, radot arī motivācijas trūkumu.

Šī vecuma bērni dod priekšroku runāšanai, nevis rakstīšanai, jo bērnu sīkā muskulatūra ir vāji attīstīta, tāpēc bērni var ātri nogurt. Ilgstoša rakstīšana var veidot nepatiku, kā rezultātā arī neglītu rokrakstu (Svence, 1999). Kā zināms, rokrakstu uzlabot var tikai jaunākajās klasēs, vēlāk tas vairāk nav iespējams.

Nemot vērā G.Svences atziņas, var secināt, ka nepieciešams būt informētam un zinošam par bērna attieksmi, vēlams daudz sarunāties ar bērnu, izziņot viņa atvērtību, attieksmi pret ētiskiem jautājumiem un morāli, zināt bērna emocijas, kas rodas mācību procesa laikā, lai savlaicīgi varētu novērst šķēršļus motivācijas veicināšanai.

Sākumskolā bērna spilgtākā vajadzība – iegūt sev draugus, izveidot grupu vai iekļauties pašam kādā grupiņā, atrodot tajā savu vietu. Sākumskolā vienaudžu vidū sāk izpausties sacensību gars un lielīšanās, kas bieži vien kļūst par dažādu darbību motivācijas pamatu. G.Svence atzīst, ka reizēm to izmanto skolotāji, pastiprinot sacensību garu klasē, tādējādi it kā motivējot skolēnus mācībām. Toties autore neiesaka tā darīt, jo izvirzās līderi un sliktie, kuri nespēj izpildīt darbības tik perfekti, vairojot iekšējos pārdzīvojumus, bērns var sākt sevi ierindot slikto kategorijā, pazeminot pašvērtējumu vai kļūstot agresīvam pret tiem, kas labi mācās. Autore iesaka nesalīdzināt bērnus savā starpā publiski. Labāk veicināt bērna sacensību pašam ar sevi (Svence, 1999, 65).

Kā jau secināts iepriekš, vārdam ir spēcīga motivējoša nozīme, tikpat liela nozīme ir arī klasesbiedru un vienaudžu attieksmei, mācību rezultātiem. Tie ietekmē motivācijas rašanos un veidošanos. Ilgstoša atrašanās konkurējošā vidē sagrauj motivāciju, iedalot klasi divās daļās – teicamnieki un neveiksminieki, un šādi netiek motivēti ne vieni, ne otri. Tiem, kas ir teicamnieki, jau ir sasniegti „griesti” un pārējiem vairs nav vērts censties kaut ko darīt un mainīt savu pozīciju klasē.

Bērnos attīstās vajadzība pēc apkārtējo cilvēku pozitīvas attieksmes. Jaunākā skolas vecuma bērni vērtē savas spējas un tieksmes pēc tā, kāds ir viņa viedoklis par savu stāvokli

skolā, pēc vienaudžu atzinības, sasniegumiem un popularitātes. Skolēns ir jūtīgs pret citu nozīmīgu cilvēku atzinību, it īpaši pret skolotāju un klasesbiedru.

R.Baltušīte uzsver, ka par sevi pārlicināti skolēni ar augstu pašvērtējumu, ar uzskatu, ka izvirza sasniedzamus mērķus, ka patīk citiem un centīgi strādā, ar lepnumu saņem uzslavas un mierīgi uztver kritiku. Savukārt bērni ar zemu pašvērtējumu savus panākumus neuztver kā savu personīgo sasniegumu, bet kā nejaušību. Šāda attieksme pret sevi un pazemināts pašnovērtējums veicina nesekmību, rada vienaldzību pret mācībām un pazemina motivāciju. „Par zemu pašvērtējumu liecina paškritiski izteicieni, negatīvas gaidas konkurences situācijā, nevēlēšanās atzīt savu kļūdu vai vainu, tieksme pasvītrot citu cilvēku trūkumus, nespēja pieņemt uzslavu, negatīva attieksme pret skolu un skolotājiem, zema motivācija, atteikšanās no mēģinājumiem sasniegt kādas sekmes, slikta sociāla adaptācija, kautrība un paaugstināta jutība pret kritiku” (Baltušīte, 2006, 10).

Ikviens pedagogs ir sastapies gan ar skolēniem, kuriem ir pazemināts pašvērtējums, gan ar tādiem, kas ir pilnīgi pretēji noskaņoti. Pirmie ir diezgan viegli pamanāmi – stundās viņi pārsvarā ir klusi, neko nedara un izvairās no sarežģītu uzdevumu pildīšanas, savukārt otrie pievērš sev uzmanību trokšņojot stundas laikā, mēdz aizvainot klasesbiedrus. Arī mācību sasniegumi šādiem skolēniem pārsvarā ir nesekmīgi. Skolotāja pienākums un uzdevums ir iedrošināt skolēnu tiekties uz mērķi un gūt labu rezultātu.

Sākumskolā bērnam izveidojas pašvērtējums. Tas vērtējums, ko dod skolotājs, ir īpaši nozīmīgs bērna pašvērtējuma un motivācijas attīstībā. Tāpēc skolotājiem nedrīkst kritizēt, izsmiet bērnus, izmantot ironisku intonāciju, un ir jāizvairās no publiska vērtējuma. Bērni iemācās raksturot savas rīcības motivāciju, kāpēc tā darījusi vai motivācijas trūkumu, kāpēc tā nedarījusi (Svence, 1999).

Analizējot šo atziņu, grūti tai nepiekrīst, toties skolās vēl joprojām ir tādi skolotāji, kas ar kritiku, piezīmēm un izsmieklu pazemina skolēna pašvērtējumu. Šādās mācību stundās skolēni neizrāda interesi un motivāciju darboties, jo baidās no skolotāja vērtējuma un piezīmēm. Visi aizrādījumi un piezīmes bērniem jāizsaka klusi un individuāli. Visvairāk sākumskolas bērnu motivē atzinība un vērtējums. Bērnu motivāciju ietekmē arī pedagoga psiholoģiskais stāvoklis, noskaņojums.

I.Miķelsone atzīmē, ka uzsākot mācības, bērnam pārkārtojas vai rodas jauni motīvi. Emocionālie pārdzīvojumi veidojas atkarībā no bērna jūtām, gaidām, tieksmēm un prasībām. Bērna uzvedību ietekmē viņa iekšējā dzīve un pārdzīvojumu pasaule. Viņi sāk slēpt, ka viņiem ir slikti, slēpt savus pārdzīvojumus un šaubas, cenšas citiem to neizrādīt (Miķelsone, 2008, 12). R.Baltušīte min, ka jaunākajā skolas vecumā emocionālā un motivācijas sfēras kļūst sarežģītākas (Baltušīte, 2006, 8).

Šajā vecumposmā bērns atklāj savas jaunās skolēna pozīcijas – nozīmi, kas ir saistīta ar mācību darba izpildi. Bērns pārvērtē agrāk vērtīgās lietas, kas saistītas ar spēli, nomainot tās ar mācībām saistītām, jau vērtīgākām lietām. Sākotnēji skolā bērnam rodas vajadzības pēc jauniem iespaidiem un apstākļiem, viņš vēlas iegūt jaunus draugus, un tikai vēlāk rodas vēlēšanās mācīties, uzzināt kaut ko jaunu, saņemt par savu darbu vērtējumu un uzslavu no apkārtējiem (Baltušīte, 2006, 9).

Skolēna pozīcija ir atbildīga. Protams, katrs skolēns pats individuāli nonāk pie apziņas par mācību svarīgumu un nepieciešamību, tad arī rodas motivācijas pirmsākums. Skolotājam jārada patīkamus jaunus apstākļus, lai skolēns veiksmīgi mācītos, sniedzot atbalstu un uzslavu par padarīto, neaizmirstot arī par vidi klasē, ko rada pats pedagogs, viņa noskaņojums, labvēlība, kā arī klasesbiedru attieksme un izteikumi.

Bērna mācīšanās aktivitāti izraisa nevis viens motīvs, bet savstarpēji saistītu motīvu sistēma, kas papildina viens otru. Ne visiem motīviem ir tāda pati ietekme uz mācību aktivitāti. Vieni – vadošie, citi – mazsvarīgi (Матюхина, Михальчик, Прокина, 1984, 107).

Kā zināms, motivācija ir motīvu kopums. Savukārt, motīvs ir „materiāls vai ideāls priekšmets, kurš rosina un virza uz sevi darbību vai vajadzību, kuru jēga ietver sevī subjekta vajadzību apmierināšana” (Мещеряков, Зинченко, 2006, 229). Svarīgi atcerēties, ka bērna attieksmi pret mācībām un mācību darbības raksturu ietekmē motīvi.

Jaunākajā skolas vecumā pakāpeniski veidojas sarežģīta mācību motivācijas sistēma, kura, pēc M. Matjuhinas, T. Mihaļčikas, N. Prokinas domām, ietver divas motīvu grupas: mācību motīvi, kas tieši saistīti ar mācību darbību un motīvi, kas atrodas ārpus mācību darbības (Матюхина, Михальчик, Прокина, 1984, 107). L. Božoviča un A. Markova izdala šādas lielas motīvu grupas: izziņas motīvi, kas saistīti ar mācību darbības saturu un tā izpildes procesu un sociālie motīvi, kas saistīti ar skolēna sociālo mijiedarbību ar citiem cilvēkiem (Baltušīte, 2006, 17; Božoviča, Markova).

Jaunākajā skolas vecumā notiek aktīva sasniegumu motivācijas veidošanās, kas sekmē skolēnu tieksmi uz panākumiem pastāvīgās sacensībās pašam ar sevi, kad bērns vēlas sasniegt jaunus, augstākus rezultātus salīdzinājumā ar saviem iepriekšējiem rezultātiem, nevis salīdzinājumā ar saviem klasesbiedru sasniegumiem.

Bērni ciena prasīgu un stingru skolotāju un ir atbildīgi pret viņu un pret to, ka viņš māca, kā arī atdarina sev simpatizējoša cilvēka rīcību. Šī simpatizējoša persona var būt arī pedagogs. Turklāt skolēnu mācību motivācija ir tik spēcīga, ka viņi ne vienmēr tiecas saprast, kāpēc kaut kas ir jādara, skolotāja uzdots uzdevums ir vienkārši jāizpilda, jo tas tiek dots, līdz ar to vajadzīgs, un tas tiks pildīts pēc iespējas rūpīgāk.

R.Baltušīte mudina skolotājus ciešāk pievērst uzmanību sociāliem motīviem – tieksmi mijiedarboties, palīdzēšanu klasesbiedriem, piedalīšanos spēlēs ar sociāliem sižetiem, kas pietuvināti reālai dzīvei utt. Mūsdienu bērni diezgan viegli padodas grūtību un neizdošanās priekšā; sastopoties ar problēmām, zaudē jebkādu motivāciju, kļūst pasīvs un neapmierināts. Savulaik šis skolēns nav saņēmis atbalstu un palīdzību. Palīdzību var sniegt ikviens skolēns, ja ne pats pedagogs, bet diemžēl ir jāatzīst, ka skolēni neprot palīdzēt viens otram, gluži pretēji, ceļ savu pašapziņu un pašvērtējumu uz neveiksminieku fonā, jo nepārtraukti un pastāvīgi dzīvo un atrodas konkurējošā vidē un, ja ir lielas klases ar lielu skolēnu skaitu, tad šī situācija var paslīdēt garām skolotāja redzeslokam, radot neatgriezenisku motivācijas trūkumu un izteiktu nepatiku pret mācībām.

3. Mācīšanās motivācijas iespējas angļu valodas stundās

N.L. Geidžs un D.C. Berliners uzskata, ka mācīšanās ir ilgstošs process, kurā „organisms pieredzes rezultātā maina savu uzvedību”. Mācīšanās procesā mainās uzvedība. Uzvedība saistās ar kādu aktivitāti – muskuļu, dziedzeru, vai elektroķīmisku procesu norisi – vai to kombināciju (Geidžs, 1998, 204-205).

Mācību darbībai skolā jābūt virzītai uz izglītību, spēju patstāvīgi caur izglītošanos noteikt savu vietu sabiedrībā un pasaulē. Mācīšanās procesā laikā skolēnā rodas tieksme pēc izziņas un tiek attīstītas patstāvīgā darba iemaņas (Biedrība „Attīstības centrs ģimenei”, 2011, 15).

Angļu valodas apmācību ir iespējams uzsākt jebkurā vecumā. Tomēr tieši agrīnā vecumā sāka pakāpeniska un sistemātiska mācīšanās sniedz lielāku intelektuālo izaugsmi. Jau no 4 gadu vecuma valoda bērniem kļūst arvien svarīgāka, pieaug tās loma. Ar tās palīdzību bērni sāk labāk apzināties sevi, izteikt domas, reaģēt uz apkārtējiem notikumiem, paplašināt pieredzi un redzesloku kopumā. Bērni mācās iedalīt priekšmetus un jēdzienus grupās un kategorijās, spēj izprast loģiskās sakarības, darboties ar skaitļiem (Buhanovska, 2009, 5).

Bērni, kuriem dota iespēja agrā vecumā apgūt otru valodu, iemācās arī dažādas valodas apguves stratēģijas, kuras pielieto arī turpmāk, mācoties citas valodas. Trešās, ceturtās un turpmāko valodu apguve ir daudz vienkāršāka un vieglāka nekā otrās valodas apguve.

Maziem bērniem valodu apguve notiek ļoti vienkārši un dabiski. To sekmē motivācija jeb iekšējā vēlme valodu izprast un apgūt bez apzinātas mācīšanās. Bērni spēj atdarināt dzirdēto izrunu, un paši izsecināt, kā darbojas valodas likumi. Angļu valodas mācīšanas principi ir motivācija, aktivitātes – rotaļas un spēles, uzskatāmība – daudzveidīga materiālā bāze, tēmu un uzdevumu sistemātiskums, virzība no vienkāršākā un sarežģītāko/no zināmā un nezināmo.

Jaunākā vecumposma audzēkņu attieksmju un motivācijas izpēte ir diezgan sarežģīta, jo bērni dažreiz ar grūtībām izsaka savas domas, uztveri un sajūtas. Tādēļ ir svarīgi, lai tiktu izmantoti piemēroti līdzekļi un pasākumi. Ikviens skolotājs ir saskāries ar situāciju, kad jauna skolēna motivācija savā intensitātē strauji mainās vienas mācību stundas ietvaros, dažiem pat gandrīz ik minūti.

Profesore Jeļena Mihaļjeviča Djigunoviča (Jelena Mihaljević Djigunović, 2012, 60) apkopoja vairākus interesantus pētījumus par ar vecumu saistītām Eiropas jauniešu attieksmju

un motivācijas atšķirībām. Autore noskaidroja, ka daži pētnieki (piemēram, Chambers, 2000; Nikolov, 1999) ir konstatējuši, ka jaunākiem audzēkņiem ir pozitīvāka attieksme nekā gados vecākiem iesācējiem. Citi (piemēram, Lasagabaster, 2003; Williams, Burden, & Lanvers, 2002) nesaskatīja būtiskas atšķirības, kas būtu saistītas ar vecumu. Traganta (2006) secināja, ka agrākais svešvalodas apguves sākums jāapvieno ar intensīvu mācīšanu, lai panāktu pozitīvāku attieksmi un lielāku motivāciju. Apkopojot iegūto informāciju, var secināt, ka vecuma atšķirības ne vienmēr ir noteicošais faktors motivācijas intensitātei, bet tomēr vērā ņemams aspekts.

J.M.Djigunoviča apskatīja arī Ungārijas pētījumu (Dörnyei, Csizér, & Németh, 2006), kur tika salīdzināta angļu, franču, vācu, itāļu un krievu audzēkņu attieksme un motivācija valodu apguvē, atklājot, ka atšķirības attieksmē un motivācijā bija sastopamas pa reģioniem: skolēni bija vairāk motivēti apgūt to valstu valodas, kas atrodas ģeogrāfiski tuvāk viņu valstīm, kā arī attieksme bija pozitīvāka pret tām valodām, kas atrodas ģeogrāfiski tuvāk (Jelena Mihaljević Djigunović, 2012, 60).

Mohsens Ebrahimzadehs un Sepidehs Alavi savos pētījumos konstatēja, ka Tomass Malone bija pirmais, kas pētīja motivāciju izglītojošās spēlēs. Viņš ir identificējis četrus faktorus, tostarp izaicinājumu, zinātkāri, kontroli un fantāziju, kas ir būtiski motivācijas elementi. T.Malone apgalvoja, ka izaicinājumam, ko rada spēle, jābūt atbilstošam audzēkņu spējām, lai izvairītos no vilšanās, trauksmes un garlaicības. Audiovizuālie vai maņu stimuli, kā arī pievilcīgi spēļu stāsti rada zinātkāri (Ebrahimzadeh, Alavi, 2017, 90).

Pētījumi atklāj, ka digitālo videospēļu izmantošana klasē pozitīvi ietekmē skolēnu motivāciju. Mūsdienu tehnoloģijas ir izcils motivācijas veicinātājs, kas ļauj dažādēt mācību procesu. Spēlei var būt arī pretēja ietekme, tā var radīt konkurenci, kā zināms, tā var būt veselīga, bet var kļūt arī par nepārvaramu tieksmi būt pirmajam un uzvarēt par jebkādu cenu, aizēnojot galveno spēles funkciju. Nepārdomāta digitālo spēļu izmantošana kā laika kavēklis var radīt skolēnam maldīgu priekšstatu, ka spēles tikai izklaidē. Savukārt pozitīva ietekme ir valodas apguve, izmantojot jaunākās tehnoloģijas, kuras var izmantot lietderīgi.

Sung-Hyun Song (2002) veica motivācijas pētījumu svešvalodas/otras valodas apguvē, konkrēti apskatot problēmas. Pamatojoties uz rezultātiem, tika noskaidrots, ka skolotāji pastiprina valodu apguves motivāciju, sniedzot atbilstošas, interesantas un lietderīgas aktivitātes, kuras skolēni uzskata par vadošām personīgo mācību mērķu sasniegšanai. Valodu mācīšanās motivāciju palielināja arī pozitīvas atgriezeniskās saites, kļūdu diplomātiskā korekcija un mierīga klases atmosfēra. Tika secināts, ka motivācija nav stabila, bet dinamiski mainās laika gaitā.

Zoltans Dornjeis (Dornyei, 2001) piedāvāja motivēšanas stratēģijas četrās galvenajās jomās: pamata motivācijas apstākļu radīšana, sākotnējās motivācijas radīšana, motivācijas saglabāšana un pozitīva retrospektīva pašnovērtējuma veicināšana.

Z.Dornjeis uzskata, ka svešvalodu apguves kontekstā izglītojamajiem bieži nav pietiekami daudz kontaktu ar mērķa valodu kopienā, lai veidotu attieksmi pret viņiem. Z.Dornjeis daudz runā par integratīvo motivāciju ar daudzpusīgu motivācijas aspektu, kas sastāv no četrām viegli saistītām sastāvdaļām: interese par svešvalodām, kultūrām un cilvēkiem; vēlme paplašināt savu redzesloku; vēlme radīt jaunus stimulus un izaicinājumus; vēlme integrēties jaunā sabiedrībā. Papildus šīm divām apakšsistēmām trešā komponente – sasniegumu nepieciešamība, būtiski veicina motivāciju apgūt svešvalodu.

Pozitīvāku attieksmi un lielāku motivāciju var iegūt, ja svešvalodas apguvi sāk pēc iespējas ātrāk, intensīvi to mācot. Kā to pierādījuši pētījumi, skolēni labprātāk apgūst un ir motivēti apgūt to valstu valodas, kas atrodas ģeogrāfiski tuvāk viņu dzīvesvietai. Tas varētu būt iemesls tam, ka latviešu skolās skolēni ar prieku apgūst krievu, angļu, vācu valodu, kā arī franču un poļu valodas, izvērtējot to nepieciešamību savā nākotnē.

Izglītojošās spēlēs rada motivāciju, identificējot motivācijas elementus – zinātkāri, kontroli un fantāziju. Lai izvairītos no vilšanās, trauksmes un garlaicības, ko rada spēle, zināms, ka izaicinājumam jābūt atbilstošam skolēnu spējām. Svarīga zinātkāre, kas uztur motivāciju, to, uztur audiovizuālie vai maņu stimuli. Skolotāji pastiprina valodu apguves motivāciju, sniedzot atbilstošas, interesantas un lietderīgas aktivitātes, kuras skolēni uzskata par vadošām personīgo mācību mērķu sasniegšanai. Valodu mācīšanās motivāciju palielināja arī pozitīvas atgriezeniskās saites, kļūdu adekvāts labojums un mierīga klases vide. Skolēnu motivāciju apgūt svešvalodu veicina nepieciešamība pēc sasniegumiem. Pirmie sasniegumi jau redzami pirmajās sākumskolas klasēs.

3.1 Angļu valodas mācību saturs 1. un 2.klasē

Pamatskolā skolēni tiek sagatavoti turpmākai angļu valodas apguvei. Tiek izmantotas zināšanas un prasmes, kas iegūtas citos mācību priekšmetos. Valsts pamatizglītības standartā svešvalodas apguve akcentēta kā valodas kā cilvēces un nacionālās kultūras līdzekļa apzināšanās, kā arī līdzeklis, lai sazinātos ar cilvēkiem visā pasaulē un prastu lietot mūsdienu tehnoloģijas informācijas ieguvei (Angļu valoda 1.-6. klasei. Pamatizglītības mācību priekšmeta programmas paraugs, 2014, 3).

Angļu valodas kā pirmās svešvalodas mācību pamatnostādnes pamatskolā nosaka Valsts pamatizglītības standartā noteiktais pamatizglītības mērķis un Pamatizglītības mācību priekšmeta „Svešvaloda” standartā izvirzītie mācību mērķi. Mācību priekšmeta mērķis: veidot skolēnu komunikatīvo, valodas un sociokultūras kompetences, lietojot svešvalodu mācībām, saziņai un sadarbībai mainīgajā daudz kultūru pasaulē (Angļu valoda 1.-6. klasei. Pamatizglītības mācību priekšmeta programmas paraugs, 2014, 4).

Mācību priekšmeta uzdevumi pirmajā un otrajā mācību gadā ir nodrošināt izglītojamajiem iespēju piedalīties dažādās aktivitātēs un veikt uzdevumus mutvārdos un rakstos, lai izmantotu valodu kā saziņas līdzekli; apgūt angļu valodas pamatstruktūras un vārdu izrunu; interesēties par valodām un kultūrām, mācoties saskatīt atšķirīgo un līdzīgo (Angļu valoda 1.-6. klasei. Pamatizglītības mācību priekšmeta programmas paraugs, 5). 1. klasē angļu valoda notiek vienu reizi nedēļā, 2.klasei – divas mācību stundas nedēļā.

1. un 2. klasē, apgūstot angļu valodu, skolēni apgūst arī trīs kompetences: komunikatīvo, valodas un sociokultūras. Skolotāji skolēnus sagatavo dažādām saziņas situācijām, kurām ir noteikti mērķi. Svarīgas ir arī klausīšanās, rakstīšanas, runāšanas un lasīšanas prasmes.

1.klasē skolēni tiek sagatavoti saziņai par dotajām situācijām jeb tēmām: es un mana ģimene: ģimenes locekļi; mājdzīvnieki; es un mani draugi; mana skola, klase, lietas klasē, mani klasesbiedri; mana māja: mana istaba, lietas tajā; mans ķermenis: ķermeņa daļas; ēdiens: augļi un dārzeņi; zooloģiskais dārzs: dzīvnieki; rotaļlietas, svētki.

2.klasē papildus šīm tēmām tiek sagatavoti saziņai par higiēnu un veselību; ēdienreizēm; apģērbu (mīļākie apģērba gabali, apģērbs skolā un mājās); ikdienas pienākumiem; laika apstākļiem un gadalaikiem.

Skolēni 1.klasē apgūst angļu valodu ar dažādiem saziņas mērķiem: lai noskaidrotu faktus, nosauktu lietas, lai uzdotu jautājumus un sniegtu atbildes uz tiem, paustu savu attieksmi, izteiktu pateicību, atvainotos un pieņemtu atvainošanos, lai izprastu instrukcijas un norādes, sasveicinātos un atbildētu uz sveicienu, iepazītos un atvadītos, kā arī apsveiktu. 2.klases skolēniem tiek izvirzīti papildus mērķi: veidot stāstījumus un aprakstus; stāstītu par savām prasmēm; paustu savu patiku vai nepatiku.

Skolēni 1.klasē ikdienā attīsta klausīšanās prasmi, lai dzirdēto (vārdi, frāzes, īsi teikumi, īsi stāstījumi) klausītos ar izpratni, izpildītu dzirdētās darbības (dziedāt līdzi, sekot instrukcijām, atbildēt uz jautājumiem); lasītprasmi – lasīt atsevišķus vārdus un frāzes ar izpratni, atpazīt vārdus; runāt prasmi – veidot monologus, atpazīt priekšmetus un attēlus, atkārtot vārdus un vienkāršas frāzes; attēlot dialogus: atbildēt uz jautājumiem un uz norādījumiem; rakstītprasmi – zīmēt un pārrakstīt burtus un vārdus.

Lai veiksmīgi apgūtu angļu valodas pamatus, bērni ir jāiepazīstina ar specifisko angļu valodas skaņu izrunu; vārdu, frāžu, īsu teikumu izrunu; vārdu intonāciju un uzsvaru. Skolēni apgūst vārdšķiras. No lietvārdiem iepazīst cilvēkus, priekšmetus; vienskaitli un regulārās daudzskaitļa formas, kā arī artikuslus, vietniekvārdus, piederības apzīmētāmvārdus, īpašības vārdus, skaitļa vārdus. Skolēni mācās par teikuma priekšmetiem, darbības vārda frāzēm.

Paredzēts, ka skolēni kļūst atvērti attiecībās ar citiem cilvēkiem un dažādās situācijās, sadarbojas ar citiem, strādājot pāri, ciena citus skolēnus klasē, kā arī ciena tos, kuri ir atšķirīgi, izrāda pozitīvu attieksmi pret angļu valodu, lieto atbilstošu valodu saziņā (sveicināšanās, atvainošanās).

S.Buhanovska savos pētījumos atklāj, ka septiņgadīgi bērni bieži raksta maziem burtiem, bet glīti, runā precīzi, mīl klausīties, interesējas par vārdu nozīmi; viņiem strauji pieaug vārdu krājums, patīk šifrētas ziņas, fragmentu mīklas. Skolēni dod priekšroku galda spēlēm, dialogiem un sarunām divatā, pāru darbam, kā arī projektu darbiem. Paļaujas uz pieaugušo palīdzību, baidās kļūdīties; viņiem vajadzīgi atgādinājumi un uzmundrinājumi (Buhanovska, 2009, 5).

Savukārt astoņgadīgi bērni ir darbīgi, ātri un steidzīgi, enerģijas pilni, nenogurdināmi, tādēļ viņiem bieži ir nenoturīga uzmanība. Mācību procesā ir nepieciešami īsi un regulāri pārtraukumi. Skolēni var norakstīt tekstu no grāmatas un tāfeles (taču ne pārāk garu); mīl strādāt grupās, veidot darbu prezentācijas, taču reizēm ir grūti ievērot noteikumus un ierobežojumus; aizraujas ar fiziskām aktivitātēm, grupu spēlēm; labprāt runā un klausās, spriež loģiski, izsaka daudz ideju, kuras ne vienmēr var atcerēties; organizē darbu, prot sadarboties, taču nereti ir nepieciešama palīdzība organizatorisko metožu ziņā (Buhanovska, 2009, 5).

Ņemot vērā visu šo informāciju, mācību mērķi jānosaka, pamatojoties uz paredzamajām bērnu spējām, darbībām un rīcībām. 4.tabulā attēlotas septiņgadīgu un astoņgadīgu bērnu prasmes un mācību metodes.

4. tabula. Septiņgadīgu un astoņgadīgu bērnu raksturojums (Buhanovska, 2009, 6-7)

Raksturojums	Septiņgadīgie bērni	Astoņgadīgie bērni
Lasītprasme un rakstītprasme	Pieaug vārdu krājums. Ir interese par valodu.	Labi raksta un lasa dzimtajā valodā, tāpēc var veiksmīgi apgūt pirmo svešvalodu. Apzinās valodu kā saziņas līdzekli. Lasīšana nav mehāniska. Lasīto izprot un prot saistīt ar attēlu.
Sarunvaloda	Veido savus teikumus, pieaug	Ir izpratne par teikumu. Atkarībā no

	vārdu krājums. Ir interese par vārdiem. Patīk šifrēt.	zināšanu līmeņa un temata var izteikties diezgan plaši.
Dziesmas, rotaļas, skaitāmpantiņi	Noderīgi, mierīgu mācību procesu mijot ar aktīvām darbībām, īpaši, ja šādi uzdevumi atkārtojas regulāri.	Ļoti noderīgi, lai dažādotu mācību stundas, pārtraukumos un atslodzei, jo bērniem ir daudz enerģijas un vēlme kustēties.
Individuāls, pāru un grupu darbs, dialogi	Mīl strādāt pāros, veidot dialogus, jautāt un atbildēt. Labprātāk strādā individuāli un pāros, nevis grupās.	Veic dažādus uzdevumus gan individuāli, gan sadarbojoties pāros. Piedāvā savas idejas.
Projektu darbi	Veic labprāt, iesaistās darbā, mācās sadarboties. Baidās kļūdīties, tāpēc liela nozīme ir pieaugušo atbalstam.	Tie ir mācību procesa sastāvdaļa, skolēniem patīk tos prezentēt. Labprātāk strādā grupās, nevis individuāli, bet nepieciešama pieaugušo klātbūtne un atbalsts.

Skolēnos jārada interese pret angļu valodu, lai būtu vēlme lietot to mācību stundās, sekot ikdienas darba kārtībai klasē. Svarīgi ir ieaudzināt arī iecietību, mācoties uzklaut citus, nepārtraukt citus sarunas laikā, liekot saprast par savu vēlmi runāt, kā arī mācās izteikt vērtējumu par pašu mācīšanos.

Pirms lasīšanas un rakstīšanas angļu valodas apguvē nāk runāšana. Pirms sākt runāt ir klusēšanas periods, tad skolēns skatās, klausās un sazinās ar sejas izteiksmes vai žestu palīdzību. Tad seko runāšanas uzsākšana, ar atsevišķus vārdus izrunu vai nu dialogos vai kā atsevišķus teikumus, atceroties un imitējot precīzu izrunu, pašam nemaz neapzinoties, ka dažas frāzes sastāv no vairākiem vārdiem. Šis valodas apguves posms turpinās kādu laiku, bērns papildina savu vārdu krājumu, izmantojot to kā īsāko ceļu uz dialoga veidošanu, pirms vēl ir iemācījies darināt savas frāzes. Turpmāk angļu valodas zināšanas paplašina, veidojot frāzes no jau atsevišķi iegaumētiem vārdiem.

Svarīgi atcerēties, ka nedrīkst aizrādīt, ka skolēni ir kļūdījušies, jo ikviens aizrādījums mazina motivāciju. Kļūdas ir neatņemama apguves sastāvdaļa, kā arī daļa no valodas likumu izprašanas vai izrunas misēklis. Jau pirmsākumos skolēnam ir jāsaprot, ka kļūda ir neatņemama mācību procesa sastāvdaļa, no kļūdām nav jābaidās, no tām ir jāmacās un tās jāiegaumē, lai turpmāk no tām izvairītos.

3.2 Mācīšanās motivācijas sekmēšanas veidi un paņēmieni

Motivācijas sistēmām mainoties, galvenais ir atrast vienkāršu veidu, kā izzināt audzēkņu individuālās vēlmes un pēc tam pielāgot pamudinātājus tā, lai tie viņus motivētu. Kad ir noskaidroti un apzināti skolēnu motivācijas pastiprinātāji, skolotājs var izvēlēties motivāciju ieviržu veidus, kas atbilstu katra skolēna spējām. Skolotāja izvēlētās mācību metodes un formas mācību procesā laikā ietekmē motivāciju ieviržu veidus.

Jaunākajā skolas vecumā vadošā ir mācību darbība. Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīcā mācīšanās minēta kā „process, kurā indivīds pārņem sabiedrībā uzkrāto pieredzi, apgūst zināšanas, prasmes, attieksmes, pilnveido savu pieredzi, patstāvīgi un atbildīgi darbojoties un izzinot sevi, dabu un sabiedrību” (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 99). Īsāk, mācīšanās ir sistemātisks zināšanu un prasmju apgūšanas process.

Efektīvas stimulēšanas un motivācijas stratēģijas atšķiras saskaņā ar dažādiem audzēkņu motivācijas veidiem. Skolotājiem būtu jāapskata skolēnu motivācijas veidus un jāpieņem lēmumu par atbilstošāko jeb efektīvāko motivāciju mācīties (Škoda, Doulík, Bílek, Šimonová, 2015, 791).

Alberts Bandura uzvedības apgūvē izšķir četras fāzes, kur ceturta fāze ir motivācijas fāze. Tajā indivīds izvērtē rezultātu attiecīgai darbībai vai uzvedībai un izlemj par tās atkārtotību. Svarīgi, ka bērns pats domās novērtē, vai vēlamais rezultāts ir sasniegts un ko ir vērts paņemt no šī parauga. Apgūve atkarīga no darbības rezultāta – ja patīkams, skolēns to gribēs atkārtot; ja nepatīkams – viņš to nedarīs (Puškarevs, 2001, 62).

R.Baltušīte uzsver, ka organizējot mācību procesu, skolotājs pievērš uzmanību skolēnu motivācijai. Svarīgi izprast nozīmīgus faktoros, kas ietekmē skolēnu mācību procesu stundā un pastiprina mācību motivāciju, jo motivācija ir mācību darbības struktūras nozīmīgākais elements. Ārējie motivētāji pamudina mācību procesu. Tomēr labākus rezultātus nodrošina tieši iekšējā motivācija (ieinteresētība mācību rezultāta sasniegšanā un mācību procesa realizācijā, izziņas intereses). J.Maļicka apkopojusi paņēmienus iekšējās un ārējās motivācijas attīstīšanai (sk. 5.tabulu).

5. tabula. Iekšējās un ārējās motivācijas attīstīšanas paņēmieni (Maļicka, 2004, 16)

Iekšējā motivācija	Ārējā motivācija
<ul style="list-style-type: none">▪ Izskaidrot vai parādīt, kāpēc noteikta satura vai prasmes mācīšanās ir svarīga▪ Izveidot un/vai uzturēt zinātkāri	<ul style="list-style-type: none">▪ Nodrošināt skaidras gaidas▪ Sniegt korektu atgriezenisko saikni

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nodrošināt aktivitāšu dažādību un sensoro stimulāciju ▪ Nodrošināt spēles un modelēšanu ▪ Izvirzīt mācīšanās mērķus ▪ Attiecināt mācīšanos uz skolēnu vajadzībām ▪ Palīdzēt skolēniem attīstīt savas darbības plānu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nodrošināt vērtīgus apbalvojumus ▪ Atalgojumiem jābūt sasniedzamiem
---	--

Iekšējā motivācija ir svarīgāka par ārējo motivāciju, bet daži ārējās motivācijas simulēšanas pasākumi tiek izmatoti mācību procesa laikā, korektas atgriezeniskās saiknes nodrošināšana ir svarīga, lai skolēns virzītos uz priekšu, saņemot atbalstu un adekvātu novērtējumu. Motivēt skolēnus var gan ar apbalvojumu, gan ar sodu. Ja bērni klausā tikai tad, ja ir apbalvojumi (uzslava, rīkojumi, materiāli apbalvojumi, balvas, īpašas privilēģijas), tad, ja to vairs nebūs, viņi var arī neklausīt. Parasti soda mērķis ir piespiest bērnu mainīt uzvedību. Taču jāņem vērā, ka sodam jāseko uzreiz pēc pārkāpuma; tam jābūt pietiekami stingram, ir jāizskaidro sods un tā pamatojums. Sodam ir arī negatīva iedarbība. Pārāk bieža sodīšana un kliegšana bērnam attīsta agresivitāti, vēlāk viņš tāpat sodīs citus. Bērns var sākt vairīties no cilvēka, kurš viņu pārāk stingri un bieži soda (Svence, 1999, 67).

Mācīšanās procesa laikā ir svarīgi pievērst bērna uzmanību mācībām un spēt to ilgstoši noturēt, jo kā jau minēts iepriekš, jaunākā skolas vecuma bērniem uzmanība ir nenoturīga un tā var tikt ātri novērsta uz kaut ko citu. Svarīgi apzināt faktoros, kas ietekmē bērnu uzmanību mācību procesā, un veikt pasākumus, lai mācību process būtu interesants, uzmanību noturošs.

Biedrība „Attīstības centrs ģimenei” nosauc bērnu uzmanību ietekmējošus faktoros mācību procesā. Bērniem tiek paaugstināta iekšējā motivācija, ja ir piedāvātas izvēles iespējas, viņi tiek iesaistīti – darbs kļūst par fizisko aktivitāti, emocionāli piesātināts, tiek izmantota vienaudžu savstarpējā ietekme. Prasību – norādījumu esamība, ierobežoti resursi, skolēnu ieguldījuma liegums; atrautība, kad darbu dara, lai nokārtotu pārbaudījumus; pasivitāte, kas rodas vienveidīgu materiāla apguves formu izmantošanas dēļ, vairo skolēnu apātiju un aizvainojumus (Biedrība „Attīstības centrs ģimenei”, 2011).

I.Smukā uzsver, ka emocijām ir svarīga loma darbības motivācijā. Skolotājs, kurš rada pozitīvu gaisotni klasē un pielieto demokrātisko darbības stilu, spēj sekmēt skolēna pozitīvās emocijas (Smukā, 2011, 105). Skolotājam jābūt atbildīgam par savu darbu, „viņa darbībā jāizpaužas radošumam, aktivitātei, sadarbībai, atvērtībai un, pozitīvas pieredzes ieviešanai, mācai strādāt ar modernām tehnoloģijām. Labam skolotājam piemīt empātija, elastība, tolerance, analītiskā domāšana, spēja būt komandas dalībniekam, spēja iedvesmot un aizraut citus, spēja uzņemties atbildību, spēja pieņemt lēmumus, spēja atzīt kļūdas, spēja veikt adekvāto pašvērtējumu, pašapziņa un pašmotivācija” (Līhačova, 2003, 27).

Skolotājs ikdienas darbā ir motivētājs ikvienam skolēnam, kas ar savu darbību un rīcību var piesaistīt gan bērna uzmanību, gan gribu, radīt vajadzību pēc šī noteiktā mācību priekšmeta.

N.L.Geidžs un D.C.Berliners ir pētījuši motivāciju un tās veicināšanas veidus un paņēmienus, uzsverot, ka skolotājs skolēnu motivāciju var palielināt dažādos veidos. Pirmkārt, svarīgi skolēniem paskaidrot, kam noderēs viņu veicamie uzdevumi, kā tie sagatavos viņus citu darbu veikšanai un kāpēc tie ir tik svarīgi (Geidžs, Berliners, 1999). Angļu valodas apguvei bērņus motivē tas, ka viņi saprot, ka tā ir valoda, kuru zina lielākā pasaules daļa, to varēs izmantot ceļojot, kā arī skatoties multfilmās un filmās angļu valodā, viņi varēs tās saprast un sarunāties savā starpā.

R.Baltušīte piebilst, ka ir jācenšas panākt to, ka skolēni priekšmetu uztver par nozīmīgu un būtisku (Baltušīte, 2006). Tā kā bērņi ir tikko uzsākuši mācības, tad jārada interese un arī jāstāsta, kādēļ ir jāapgūst svešvaloda, kāpēc to apguve ir svarīga. Angļu valoda ir starptautiska valoda, ko lielākoties zina gandrīz vai visa pasaule.

Skolēniem ir saprotami jāskaidro, ko no viņiem vēlas. Kā arī lielo šķērsli jāsadala mazākos soļos. Neskaidri uzdevumi un norādes skolēnus mulsina un mazina viņu motivāciju. Tā kā angļu valoda ir jauns mācību priekšmets, tad arī visi uzdevumi viņiem ir jauni un nesaprotami. Skolotājam ir jābūt gatavam pielietot dažādas stratēģijas un paņēmienus, būt pacietīgam un atbalstošam.

Bērna pašcieņu var celt ar atzinību un uzslavām ne tikai par sasniegumiem, bet arī par centību un ieguldītām pūlēm, pat ja tās nevainagojas ar panākumiem; nesalīdzinot bērņus; ļaujot bērņam apliecināt sevi, uzticot viņam pienākumus (Puškarevs, Golubeva, 1999, 108). Uzslavas, atzinības un citi apbalvojumi stimulē, liek rīkoties labāk, mācīties, strādāt vēl cītīgāk. Aizrādījums vai sods kā negatīvais rezultāts nestimulēs vēlēšanos atkārtot sliktu uzvedību. Tomēr atzīts, ka uzslava audzināšanā ir efektīvāka nekā sodi un aizrādījumi (Puškarevs, 2001, 66).

Gan mutiskas, gan rakstiskas uzslavā ir jālieto saprātīgi. Uzslavas ir skolotājam pieejamākais un biežāk izmantotais motivācijas līdzeklis, tomēr tā ir iedarbīga tikai tad, kad lietota pareizā brīdī, neizraisot pretēju efektu, kad skolēns tiecas pēc uzslavas. Sasniedzot rezultātu ar gribas piepūli, tiek gūts emocionālais gandarījums, kas atvieglo nākamās gribas procesus (Biedrība „Attīstības centrs ģimenei”, 2011, 13). Arī R.Baltušīte uzskata, ka gaisotnei, kurā notiek apguve jābūt radošai un uzmundrinošai (Baltušīte, 2006). Angļu valodā bērņi ir jānudina runāt un nebaidīties no kļūdām, katrs veiksmīgi paveikts darbs ir jāuzslavē. Bērņam ir jājūt skolotāja atbalsts un savas centības jēgu.

I.Puškarevs un A.Golubeva veica Latvijas Universitātes Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātes studentu ideju apkopojumu, par to, kā var pozitīvi ietekmēt skolēnu izjūtas mācību procesā. Labas savstarpējās attiecības, pozitīvs emocionālais noskaņojums, interaktīvās mācību formas, mācību motivācijas izraisīšana, skolotāja un skolēna laba sadarbība, skolotāja personība, skolotāja pedagoģiskā meistarība, skolotāja tolerance, skolēnu iespēja izteikt savu viedokli, relaksācijas aktivitātes, darbības veidu maiņa veicina pozitīvu emociju gūšanu mācību procesā (Puškarevs, Golubeva, 1999, 82).

Konkurējošo motivāciju labāk aizstāt ar ziņkāres sniegšanu, veicot pētījumus un atklājumus, kāpinot interesi un izmantojot fantāziju. Sacenšoties, zaudētāji vai uzvarētāji nevar būt vieni un tie paši (Geidžs, Berliners, 1999). Skolēnu prasmes un talanti ir dažādi, tāpēc viņiem ir grūti samierināties ar zaudējumiem. Mācību gaitas sākumā skolēniem jābūt kādiem panākumiem, jo tas ir svarīgs motivētājs.

Reizēm skolotājam jāizdara kaut ko negaidītu. Rīcība, ko skolēni nav gaidījuši, var veiksmīgi piesaistīt viņu uzmanību un kāpināt interesi par darāmo (Geidžs, Berliners, 1999). Viendabīgas mācību stundas kļūst bērniem garlaicīgas, tāpēc skolotājam ir jābūt spējīgam ātri mainīt ierasto darbu un būt spontānam.

R.Baltušīte norādījusi ieteikumus, kas sekmētu skolēnu motivāciju. Autore iesaka skolēnos attīstīt izpratni par mācību procesu, veicināt viņu pašvērtējumu un stimulēt pašapziņu; ņemt vērā skolēna vajadzības; veicināt izpratni par grūtībām kā neizbēgamu un nepieciešamu mācību procesa sastāvdaļu, kā arī sekmēt skolēnu savstarpējos kontaktus un sadarbību (Baltušīte 2006, 22).

Rotaļām ir vairākas funkcijas, viena no tām: izglītojošā funkcija, kad tā bērnu audzina un māca. Rotaļā vislabāk redzams bērna kognitīvais un sociāli emocionālais attīstības līmenis, viņa vajadzības, intereses, vērtības (Dzintare, Stangaine, 2005). D.Dzintare un I.Stangaine uzskata, ka bērnam rotaļa ir brīva, neatkarīga, daudzveidīga aktivitāte, kurā viņš realizē savas vēlēšanās un intereses, ko neierobežo pieaugušo prasības un aizliegumi. Rotaļai ir komunikācijas funkcija, ievēdot bērnu cilvēku attiecībās, saskarsmē, sadarbojoties un sarunājoties; bērnu pašrealizācijas funkcija; terapijas un korekcijas funkcija, nodrošinot bērnam līdzsvaru, palīdzot pārvarēt dažādas grūtības — mazvērtību, bailes u. c. (Dzintare, Stangaine, 2005, 19).

Bez rotaļām skolēnus motivē arī situāciju imitācijas un spēles, atklājot reālās dzīves aspektus, un palīdz visiem iesaistīties mācīšanās procesā (Geidžs, Berliners, 1999). Bērniem patīk izspēlēt situācijas no dzīves, kurās viņi var pielietot nesen apgūtās zināšanas.

Tā kā vajadzības ir skolēna, kā arī jebkura cilvēka motivācijas pamatā, tad svarīgi pievērst uzmanību tam, kas bērniem ir vajadzīgs, nevis tikai sekot līdzi noteiktajam plānam.

Rotaļa ir tas veids, kas palīdz mums iepazīt bērnus, kā viņi tiek galā ar neveiksmēm, zaudējumiem, kādas ir viņu vajadzības un intereses. Uzsākot jaunas mācības skolā, bieži vien skolēniem rodas bailes kļūdīties, nepareizi izpildīt skolotāja norādījumus,

R.Baltušīte norāda, ka Latvijas psiholoģijas zinātnieki atbalsta viedokli par to, ka „nav iespējams motivēt skolēnu, bet var noorganizēt apstākļus, kas palielinās iespēju, ka mācīšanās motivācija kļūs spēcīgāka” (Baltušīte 2006, 30). Sekmes, sasniegumi, patīkamu izjūtu sekmēšana veicina mācību motivāciju. Zinot mācību motivācijas iemeslus, iespējams izvēlēties metodes un paņēmienus, kuri veicinātu izziņas procesu un paaugstinātu arī skolēnu mācīšanās motivāciju, jāizprot, kādi svarīgi faktori ietekmē mācību procesu stundā un darbojas kā mācību motivācijas pastiprinātāji.

Skolotājam ir jāpatur prātā, ka skolēnu turpmāko mācību motivāciju ietekmē mācību vielas pasniegšanas veidi, piedāvāto uzdevumu daudzveidība, savstarpējo attiecību veidošana ar skolēniem un visu klasi, skolotāja personība un viņa dzīves uztveres modelis (Mežale, 2014). Drošību un pārliecinātību par sevi un savu sniegumu var radīt tādi piemēri, kas balstās uz jau pazīstamu materiālu. Skolēniem jāizmanto to, ko viņi apguvuši jau iepriekš. Prāts būvē zināšanas, balstot jauno mācību materiālu uz jau pazīstamā, (Geidžs, Berliners, 1999).

R.Fišers min, ka informāciju var apstrādāt vairākos veidos: verbāli – klausoties un izsakot vārdos vai atkārtojot informāciju; vizuāli – iztēlē skatot vizuālus modeļus vai tēlus; loģiski – iztēlojoties loģisku vai matemātisku sakarību sistēmas; fiziski – ar kustību iztēles vai ķermeņa valodas starpniecību; muzikāli – ar melodijas, ritma vai muzikālas asociācijas palīdzību; personiski – saistot informāciju ar personisko pieredzi vai atmiņām; sociāli – mācoties kopā ar citiem un no citiem, kopīgi veicot uzdevumu (Fišers, 2005, 14).

T.Balašova uzskata, ka vizualizācija veicina mācību motivāciju. Izmantojot mūsdienīgās tehnoloģijas (viens no vizualizācijas veidiem), skolotājam pieejams plašs materiālu daudzums: filmas, attēli, video un audioieraksti par dažādām tēmām, palīdzot veidot labvēlīgu mācību vidi un aktivizēt skolēnu izzinošo darbību. Vizuālie tēli ir spēcīgs instruments gan informācijas nodošanai, gan arī intereses stimulēšanai, rosinot komunicēt, stimulējot līdzdarbošanos. Mācību vielas vizualizācija attīsta ne tikai loģisko, bet arī verbālo un tēlaino domāšanu. Skolotājs var sasniegt stundas mērķi un pilnveidot mācību procesu, kad vizualizācija papildina stāstīto. Skolēnu mācību darbība stundās aktivizējas, un mācību motivācija paaugstinās (Balašova, 2011, 137).

Tomēr viss ir labs ar mēru. Tāpēc mūsdienīgās tehnoloģijas ir nepieciešams izmantot gan atsevišķi, gan kombinējot ar citiem mācību līdzekļiem (Balašova, 2011, 137). Jaunās leksikas, kā arī angļu valodas apguvei kopumā informācijas vizualizācija veicina izpratni, stimulē uztveri un arī motivāciju.

Z.Anspoka atzīmē, ka bērni aug un attīstās elektroniskās saziņas līdzekļu pasaulē, kas atstājot gan pozitīvas, gan negatīvas sekas uz bērna uztveri un domāšanu. Lai dažādotu mācību procesu un sekmētu motivāciju, skolotājs var izmantot informācijas un komunikācijas tehnoloģijas. Bērns, spēlējot datoru un izmantojot interneta resursus, iemācās ātri uztvert notiekošo un reaģēt uz to, bet, ja bērni nespēj atrast nepieciešamo informāciju, tam ir arī negatīva ietekme: bērni kļūst nervozi, pat agresīvi. Sākotnēji bērnu uzmanība tiek pievērsta attēlam, tikai pēc tam tekstam (Anspoka, 2013, 11). Tas liecina par to, ka, apgūstot angļu valodu, nepieciešams sniegt bērniem arī attēlus, kas ir krāsaini un interesenti, ļaut tos pētīt un tad arī rādīt tekstu un stāstīt.

Bērniem nepieciešams mācību process, kas būs krāsains un tikpat dinamisks kā reālā dzīvē. Svarīgi, lai lasīšana, runāšana un rakstīšana nav mākslīga, bet dabiska un jēgpilna. Videi jābūt tādai, kur bērnam nav bail runāt (Anspoka, 2013, 11). Veiksmīgai angļu valodas izrunas un sarunu veidošanas sekmēšanai jārada tikpat kustīgu un strauju mācīšanās procesu, kādu viņš redz apkārtējo pasauli un savu dzīvi.

Z.Anspoka apgalvo, ka valodas apguve par motivētu darbību kļūst tad, ja sākotnēji ietver apkārtējās pasaules mērķtiecīgu izzināšanu un savas vietas atrašanu tajā. Valodas nedrīkst būt haotiska, tai jābūt pēctecīgai un pakāpeniskai. Juceklīgs un neorganizēts darbs var būt neproduktīvs, un bērnam liks zaudēt interesi par valodu mācīšanos un apguvi pat uz visu mūžu (Anspoka, 2013).

Arī R.C.Gardners aplūkoja dažādus faktoros, kas ietekmē motivāciju mācīties svešvalodas. Piemēram, individuālās atšķirības, skolēnu īpatnības, tādas kā attieksme, svešvalodas apguves radītās trauksmes, pašapziņa, intelekts un daudzi citi personas mainīgie lielumi (Gardner, 2001). Labas klases vide veicina skolēnu motivāciju valodu apguvē (Dornyei & Csizer, 1998).

Valodu apguvē tiek praktizēta aktīva skolēnu mijiedarbība – tieša saskarsme, savstarpēja iedarbība vienam uz otru, kas ietekmē attieksmes, emocijas, intereses, vajadzības un motīvus, lai veicinātu sadarbības un efektīvas saziņas prasmes (Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2011, 56). Arī pašvērtējums tiek izmantots, lai veicinātu valodas apguvēja patstāvību, nosakot savus valodas apguves mērķus un līdzekļus un tādējādi pastiprinātu motivējumu un mācību efektivitāti (Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2011, 64).

Pastāv kolektīvā valodas apguves pieeja, saskaņā, ar kuru svešvalodu apgūst, izmantojot dažādus psihoterapijas veidus un grupas darba paņēmienus. Mācību procesā tiek nodrošināti dabiski valodas lietojuma apstākļi, radīts pozitīvs emocionāls klimats, veicināta valodas apguvēju interese un motivācija. Mācības tiek organizētas nelielās grupās, valodas

apguvēji aktīvi sadarbojas, kolektīvi veic mācību uzdevumus, palīdz viens otram, kopīgi atbild par darba rezultātu. Valoda tiek apgūta saziņas vajadzībām (Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2011, 46). Arī 1. un 2.klasē lielākoties bērni veic darbu kopīgi, atmosfēra ir pozitīva, tuvināta dabīgai saskarsmei.

Var tikt izmantota suģestopēdijas metode – svešvalodu apguve, veidojot īpašu radošu gaisotni, tiek paaugstināta mācīšanās efektivitāte, uzlabota cilvēka atmiņas darbība, veicināta personības intelektuālā aktivitāte, interese, motivācija un saziņas prasme. Mācības balstās uz dialogu, dažādu saziņas situāciju apguvi, izmantojot spēles (Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2011, 87).

Apkopojot iepriekš minēto, var secināt, ka skolotājam ir pieejami dažādi motivācijas sekmēšanas paņēmieni un veidi, kurus var izmantot veiksmīgai sadarbībai, apguvei un svešvalodas nepieciešamības izpratnei. Motivāciju veicina vizualizācija, rotaļas, uzslavas, skaidrojumi, prasme sadarboties, skaidri uzdevumu nosacījumu, iegūto prasmju un zināšanu un nepieciešamība un turpmākais pielietojums, laba un pozitīva vide, skolēna vajadzību apmierināšana un interese par mācību priekšmetu.

4. Mācīšanās motivācijas sekmēšana svešvalodu apguves veicināšanai 1. un 2.klasē

4.1 Pētījuma metodoloģiskais pamatojums

Lai pārbaudītu hipotēzi, tika izvēlēta empīriskā pētījuma metode: aptauja, nepabeigto teikumu metode, pedagoģiskā izmēģinājuma darbība un pašnovērtēšana.

Pamatojoties uz teorētiskām atziņām, sākotnēji tiks veikta pedagogu aptaujāšana, lai noskaidrotu mācību metodes un paņēmienus, ko savā darbā izmanto aptaujātie skolotāji. Tiek plānots aptaujāt Alūksnes, Apes un Viļakas novadu angļu valodas skolotājus, ar mērķi izzināt, kā viņi sekmē skolēnu motivāciju angļu valodas apguvei, kādas metodes un līdzekļus uzskata par motivējošiem. Skolotāji sniegs informāciju par savu pedagoģiskā darba stāžu, jo tas var palīdzēt noskaidrot skolotāja pieredzes ietekmi uz motivācijas sekmēšanu. Skolotāji atzīmēs, cik bieži savās mācību stundās mudina skolēnus lietot angļu valodu ārpus klases, noskaidro skolēnu vajadzības, sniedz tūlītēju atgriezenisko saiti, apbalvo skolēnus, kad viņiem izdodas, izmanto skolēnu pieredzei atbilstošus uzdevumus, aicina skolēnus novērtēt pašiem sevi, padara apguvi interesantāku, izmantojot spēles un rotaļas; saskaņo uzdevumus ar skolēnu interesēm un vajadzībām; atgādina, ka kļūdas ir neatņemama mācīšanās sastāvdaļa.

Pedagogi tiks aicināti nosaukt trīs veiksmīgākās un trīs neveiksmīgākās metodes, ko izmantot angļu valodas stundās sākumskolā. Skolotāji dalīsies savā pieredzē, atklājot, kas ir svarīgs, motivējot skolēnus angļu valodas apguvei, vai un kāpēc agrīna svešvalodu apguve ir produktīva un nepieciešama.

1. un 2.klasē uzsvars ne tik daudz tiek likts uz bāzes zināšanu radīšanu, cik uz ieinteresētību un pozitīvu attieksmi pret angļu valodu, tāpēc, ņemot to vērā, ir radusies vajadzība izpētīt šī vecumposma skolēnu mācīšanās motivāciju angļu valodas apguvē.

1. un 2.klašu skolēnu aptaujāšana tiks veikta, izmantojot nepabeigto teikumu metodi, jo pēc I.Jurgenas ieteikumiem, tā ir veiksmīgāka jaunāko klašu skolēnu personības pētīšanai. Šī vecumposma skolēnu izpēte ir svarīga tāpēc, ka šajā vecumā skolēniem jau parādās izteikta vēlme sarunāties angļu valodā un izprast šīs valodas pielietojumu un nepieciešamību. Tiks noskaidrots, vai skolēniem ir interesanti angļu valodas stundās, vai skolēns ir priecīgs par stundās paveikto, vai vēlas nākt uz šīm stundām un uzzināt arvien vairāk, jo ieinteresētība mācību stundā un sevis izvērtēšana ir neapšaubāms motivācijas esamības rādītājs. Skolēni paudīs savu viedokli par to, kas angļu valodas stundās vislabāk patīk un kas nepatīk, un ar

savu darbu ārpus mācību stundas, skatoties multfilmas angļu valodā, pierādīs savu motivāciju mācīties.

Šajā aptaujā gūta informācija palīdzēs noskaidrot skolēnu attieksmi pret angļu valodas mācību stundām, kā arī norisi un darbībām, kas rada vai nerada pozitīvu attieksmi pret valodas apguvi, līdz ar to arī motivāciju.

Savukārt, lai noskaidrotu skolēnu motivāciju apgūt angļu valodu un tās sekmēšanas iespējas, izzinot skolēnu intereses un vajadzības, tiks veikts pedagoģiskā izmēģinājuma darbs, novērojot darbu mācību stundās, skolēnu motivācijas veicinošos faktorus, skolēnu aktivitāti un ieinteresētību mācību priekšmetā. I. Jurgena (2001, 45) ir, aprakstījusi visas šīs, metodes, definējot novērošanu kā pētāmo parādību speciāli organizētu uztveri, sniedzot objektīvus rezultātus, atlasot būtiskāko, saskatot vispārīgo un konkrēto. Tā ir mērķtiecīga, plānveidīga novērošana, kvalitatīvi un kvantitatīvi apstrādājot novērotos faktus. Tika izvēlēts tiešās novērošanas veids, ar pētnieks – liecinieks pozīciju, vērojot stundu norisi, un pētnieks – vadītājs pozīciju, kur vērotājs ir arī pats mācību priekšmeta pasniedzējs. Novērošana ir specializēta, jo norit angļu valodas mācību stundā.

Pedagoģiskā izmēģinājuma darbam tika izvēlētas divu dažādu novadu skolas, jo tās ir lauku apgabala skolas ar ierobežotāku mācību materiālu un tehnoloģiju pieejamību, kā arī šādās skolās ir neliels skolēnu skaits, kas atvieglo novērošanas veikšanu, labāk iepazīstot skolēnu vajadzības, intereses un personīgās rakstura iezīmes, kā arī vecumposmam raksturīgās īpatnības.

Pamatojoties uz teorētiskām atziņām, angļu valodas stundās tiks novērots, vai pedagogs zina motivācijas pamatprincipus un veidus, kā arī pārzina un ņem vērā skolēnu individualitāti un vecumposmam raksturīgās iezīmes, un kādas mācību metodes un paņēmienus izmanto savā darbā. Tiks vērotas 1.klase angļu valodas mācību stundas Viļakas novada X skolā. Kā kritēriji tiks izvirzītas šādas jomas: interese par mācībām, aktivitāte mācību stundās, izpratne par mācīšanās jēgu un nozīmi sev, centība būt labākajam klasē un savu zināšanu parādīšana, jautājumu uzdošana stundu laikā, papilddarbs, darba izpildīšana vairāk par minimumu, prasme strādāt patstāvīgi un ieinteresētība par savu zināšanu vērtējumu. Šie pasi kritēriji tik izmantoti autores pedagoģiskā izmēģinājuma darbā.

Papildus šiem kritērijiem autore novēros, kā mācību motivācija sekmē svešvalodu apguvi, kādas mācību metodes sekmē motivāciju. Uzmanība tiks pievērsta vizualizācijai, apbalvojumam, uzslavai, sodam un spēļu izmantošanai.

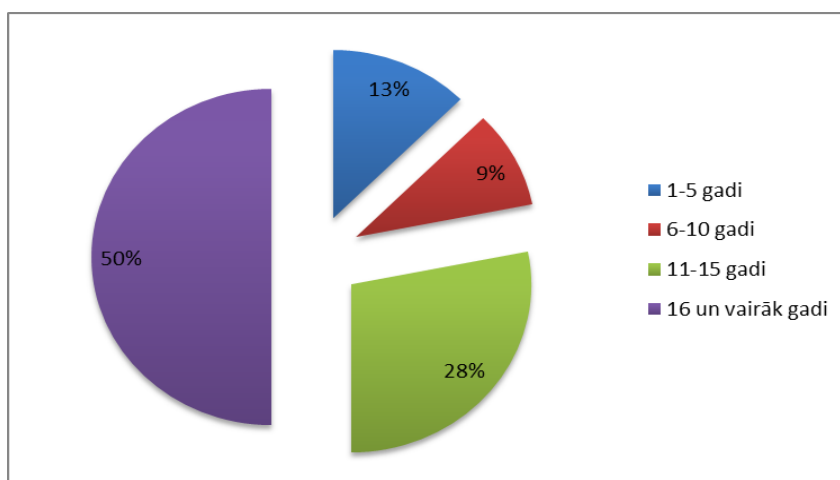
Autore, kā angļu valodas skolotāja, veiks novadīto mācību stundu pašnovērtējumu – kas „izpaužas kā emocionāls pārdzīvojums, kā prieks par panākumiem un sarūgtinājums par neveiksmēm (Jurgena, 2001, 49)”. Pašvērtējums tiks balstīts uz Alūksnes novada X

pamatskolas un Y sākumskolas 1. un 2.klases angļu valodas vadītājām mācību stundām. Lai izvērtētu skolotāja prasmi motivēt skolēnus darbam un angļu valodas apguvei, tiek izvirzīti šādi kritēriji:

- skolotājs mācību stundās nodrošina diferencētu mācību procesu (atbilstoši skolēnu konkrētajām prasmēm un mācību vajadzībām);
- skolotājs pārzina vecumposmam raksturīgās iezīmes un ņem vērā skolēnu individualitāti, intereses;
- skolotājs zina motivācijas pamatprincipus un veidus, savā darbā izmanto mācību metodes un paņēmienus;
- skolotājs veido mācību motivācijas sistēmu, nostiprina vēlmi mācīties savos skolēnos;
- skolotājs iesaista un ieinteresē skolēnus apgūt jaunas zināšanas un prasmes, uzslavē un apbalvo tos.

4.1 Aptaujas rezultātu analīze

Tika aptaujāti 32 angļu valodas skolotāji no Alūksnes, Apes un Viļakas novadiem. Uzsākot aptauju tika noskaidrots pedagogu – respondentu, kopējais pedagoģiskā darba stāžs. No atbildēm var spriest, ka 50% jeb 16 skolotāju darba stāžs ir lielāks par 16 gadiem, 28% jeb 9 skolotājiem – 11-15 gadi, 13% jeb 4 skolotājiem ir 1-5 gadu liels darba stāžs un 9% jeb 1 skolotājam ir 6-10 gadu stāžs (sk. 3.attēlu).

3. attēls. Pedagogu darba stāžs

Pietiekami liels darba stāžs ļauj skolotājam izmantot daudzveidīgas, skolēnu vajadzībām un zināšanām atbilstošas mācību metodes. Šādi pedagogi labi pārzina skolēnu

vecumposma īpatnības un prot pielietot jau esošās zināšanas savā darbā. Skolotājs iepazīst skolēnu vajadzības un noskaidro, kas rada pozitīvu emocionālo vidi. Skolotāja darba stāžs ir diezgan subjektīva vienība motivācijas sekmēšanā, lielāka loma un nozīme tomēr ir pedagoga pieredzei, kas nav atkarīga no darba stāža gadu daudzuma.

Pedagogi tika aicināti tabulā atzīmēt apgalvojumus par viņu darbu, kas no dotiem izteikumiem tiek pielietots darbā un cik bieži. Detalizētu aptaujas rezultātu apkopojumu sk.6.tabulā, kur var aplūkot skaitlisko atbilžu izteiksmi.

6. tabula. Atbildes uz apgalvojumiem aptaujā

	Nekad	Reti	Dažreiz	Bieži	Vienmēr
mudinu skolēnus lietot angļu valodu ārpus klases		1	4	10	17
noskaidroju skolēnu vajadzības			6	9	17
sniedzu tūlītēju atgriezenisko saiti				19	13
apbalvoju skolēnus, kad viņiem izdodas		10	5	3	14
izmantoju skolēnu pieredzei atbilstošus uzdevumus				11	21
aicinu skolēnus novērtēt pašiem sevi			8	14	10
padaru apguvi interesantāku, izmantojot spēles un rotaļas			10	12	10
uzdevumi saskaņoti ar skolēnu interesēm un vajadzībām			6	18	8
atgādinu, ka kļūdas ir neatņemama mācīšanās sastāvdaļa			6	7	19

Var secināt, ka vairums aptaujāto skolotāju mudina skolēnus lietot angļu valodu arī ārpus klases, kas liecina par to, ka skolēni, iespējams, savstarpēji sazinās viens ar otru, vai mēģina komunicēt ar angļiski runājošu personu. Skolotāji diezgan bieži noskaidro skolēnu vajadzības. Kā zināms, ir svarīgi pārzināt skolēnu vajadzības un sasaitīt mācību procesu ar tām, tāpēc, ka motivācija ir atkarīga no emocionālā pārdzīvojuma, ja tēma nav interesanta un nesagādā skolēniem pietiekami lielu ieinteresētību un prieku, viņiem nebūs motivācijas apgūt angļu valodu.

Skolotāji sniedz tūlītēju atgriezenisko saiti, kas ļauj skolēniem justies droši un zināt, ka nepieciešamības gadījumā tiks sniegts atbalsts un palīdzība. Ja skolotājs vienmēr gatavs uz klausīt, palīdzēt un izskaidrot, tad arī mācību process norit pozitīvā gaisotnē un nesagādā skolēnam raizes vai grūtības. Skolēnos tiek celta pašapziņa un apziņa, ka tiks sniegta atgriezeniskā saite.

Apbalvojums ir viens no iespējamiem motivācijas veidiem, kuru lielākoties pielieto vairums aptaujāto jeb 17 skolotāji, bet 5 skolotāji šādu motivēšanas veidu izmanto tikai dažreiz vai 10 recenzenti – reti. Apbalvojums ir ārējā motivācija. Ārēji motivētam skolēnam svarīgs ir rezultāts, tiek meklēts īsākais un vieglākais risinājums. Kā iepriekš minēts, iekšējā motivācija ir nozīmīgāka par ārējo. Skolēni būtu jāapbalvo tikai tad, kad tie to ir pelnījuši, un ar šo motivācijas veidu nav ieteicams pārspīlēt, jo viss apgūtais tiks darīts tikai apbalvojuma, nevis savu zināšanu vai izaugsmes dēļ. Reizēm apbalvojuma piešķiršana var radīt nolemtības sajūtu skolēnos, kas regulāri uzrāda zemākus sasniegumus, vienmēr atradīsies tabulas apakšā, necentīsies un pavisam zaudēs motivāciju.

Visi aptaujātie skolotāji izmanto uzdevumus, kas ir atbilstoši skolēnu pieredzei. Tas nozīmē to, ka mācību process skolēniem nerada papildus stresu, un šādā veidā skolēni virzās no jau zināmā uz nezināmo, jeb mācīšanās notiek pakāpeniski. Svarīgi arī neaizmirst par klases spēcīgajiem un čaklajiem skolēniem, kas ļoti strauji apgūst angļu valodu, jo šī vecuma skolēniem ļoti ātri kļūst garlaicīgi, šādā veidā zaudējot arī motivāciju. Skolēni ar vājākām zināšanām pašapliecināsies un būs pozitīvi noskaņoti mācību darbam.

Sākumskolēnam izveidojas pašvērtējums, taču skolotāja vērtējumam ir īpaša nozīme motivācijas un pašvērtējuma attīstībā. Pašpārliecināti skolēni ar augstu pašvērtējumu saņem uzslavas un mierīgi uztver kritiku, bet ar zemu pašvērtējumu – savus panākumus uztver kā nejaušību, veicinot motivācijas pazemināšanos. Lai veicinātu skolēna patstāvību, tiek izmantots pašvērtējums, kas palīdz noteikt valodas apguves mērķus un līdzekļus un tādējādi pastiprina motivāciju. Vairums skolotāju ņem vērā skolēnu pašvērtējumu, ļaujot viņiem pašiem sevi novērtēt.

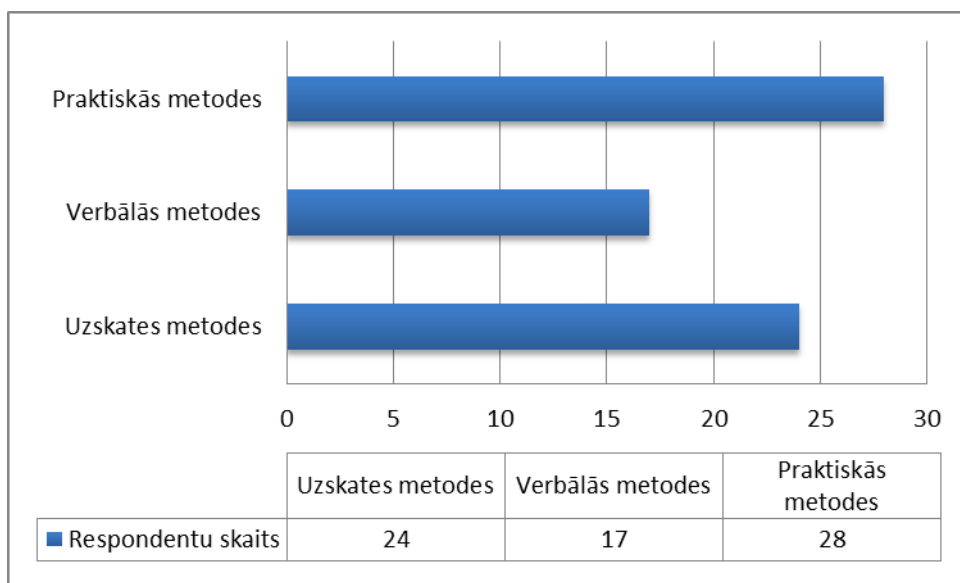
Rotaļa palīdz mums iepazīt bērnus, ar tās palīdzību viņi tiek galā ar neveiksmēm, zaudējumiem, caur tām izzinām viņu vajadzības un intereses. Rotaļai ir komunikācijas funkcija, sadarbojoties un sarunājoties, kā arī bērnu pašrealizācijas funkcija. Tātad tās ne tikai padara mācību procesu interesantāku, bet ļauj iepazīt skolēnus un motivēt viņus valodas apguvei. Vairākums jeb 22 skolotāji, izmanto spēles un rotaļas savās mācību stundās, 10 skolotāji to dara tikai dažreiz. Balstoties uz teorētiskām atziņām, var secināt, ka skolēni 1. un 2.klases vecumposmā nespēj ilgi koncentrēties vienai konkrētai darbībai vai ilgstoši atrasties vienā pozā; ir nepieciešama darbības maiņa. Rotaļa vai spēle paredz noteiktas leksikas un frāžu izmantošanu, kas neapzinātā veidā veido gramatiskās zināšanas un komunikatīvās prasmes.

Uzdevumi tiek saskaņoti ar skolēnu interesēm un vajadzībām, tas ir pamats veiksmīgai sadarbībai starp skolotāju un skolēnu, kā arī veicina motivāciju. Ja skolotājs neņem vērā intereses un vajadzības, skolēniem zudīs interese darboties, radīsies nespēja koncentrēties un

var parādīties uzvedības traucējumi, kam, iespējams, sekotu kritika vai pat sodi, kas nav motivācijas veicinātājs. Vairums skolotāju, izvēloties uzdevumus, ņem vērā skolēnu intereses un vajadzības.

Gandrīz visi skolotāji atgādina skolēniem, ka kļūdas ir neatņemama mācīšanās sastāvdaļa. Skolēni bieži vien baidās kļūdīties un tāpēc labāk izvēlas klusēt, jo nevēlas būt par apsmieklu un saņemt dzelīgas piezīmes vai aizrādījumus no pieaugušā, jo kā zināms, skolēniem šajā vecumā ir ļoti svarīgs savu vienaudžu un pieaugušo vērtējums, kas var arī samazināt skolēna pašvērtējumu, kas, kā jau pirms tam minēts, ir motivācijas nozīmīga sastāvdaļa.

Trešajā aptaujas jautājumā skolotāji tika aicināti nosaukt, viņuprāt, trīs veiksmīgākās metodes, ko izmantot angļu valodas stundās sākumskolā. Tās ir spēles, kustību rotaļas, lomu spēles, dziesmas, video, interaktīvi uzdevumi, „prāta vētra”, skaitāmpantiņi un mēles mežģi, vārdu un attēlu savienošana, vārdu mācīšanās caur spēlēm, ar attēlu kartiņām; stāstu klausīšanās un situācijas norādīšana ar pirkstiņu. Apkopojot iepriekš minēto, var secināt, ka veiksmīgākās metodes pēc respondentu domām ir praktiskās, tad uzskates un visbeidzot verbālās mācību metodes (sk. 4.attēlu).

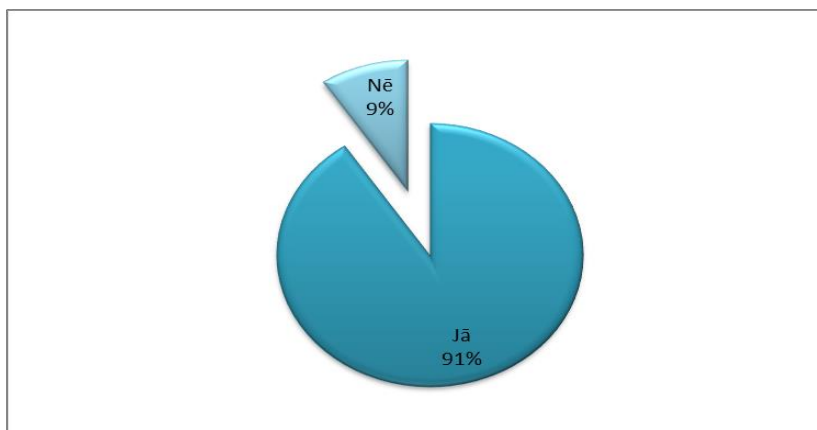
4. attēls. Mācību metožu izmantošana

Ceturtajā aptaujas jautājumā skolotāji tika aicināti nosaukt, viņuprāt, trīs neveiksmīgākās metodes, ko izmantot angļu valodas stundās sākumskolā. Skolotāju atbildes bija sekojošas: jebkāds sarežģīts gramatikas skaidrojums, pārlietu bieža rakstītprasmes izmantošana, lekcija jeb stāstījums, projektu metode (klasiskā izpratnē), darbs ar tekstu, vienveidīga vārdu atkārtošana, krāsošana skolēniem jau ir apnikusi. Var secināt, ka par neveiksmīgāko metodi tiek atzīta verbālā mācību metode.

Izsakot savu viedokli par to, kas, viņuprāt, vēl ir svarīgs, motivējot skolēnus angļu valodas apguvei, respondenti minēja skolotāja attieksmi, izpratni par bērnu vecumposma īpatnībām, pozitīvismu, praktisku valodas pielietojumu, kas izpaužas lomu spēles klasē. Kā svarīgas tika minētas arī skolēnu mācīšanās prasmes, uzmanības noturība, interesanti mācību materiāli, personīgais piemērs, reāla apzināšanās, kur valoda būs nepieciešama. Norādīt uz to, ko skolēni jau zina vai ir apguvuši pašu spēkiem (skatoties filmas, multfilmas, klausoties mūziku angļu valodā). Dot iespēju apzināties, esošo zināšanu bāzi un, pamatojoties uz to tupināt, to bagātināt. Par labiem rezultātiem pasniegt apbalvojumu – “ordeni”, jaunākā skolas vecuma bērņus stimulē balvas. Arī cilvēcīga saruna ar skolēniem un radošas aktivitātes (zīmēšana, krāsošana, līmēšana) ir svarīgas motivēšanai.

Apkopojot respondentu atbildes, var secināt, ka hipotēze par to, ka mācību motivācija sekmē svešvalodu apguvi, ja skolēns tiek ieinteresēts apgūt jaunas zināšanas un prasmes, uzslavēts un apbalvots un skolotājs pielieto daudzveidīgas mācību metodes un paņēmienus pozitīvā vidē, apmierinot skolēna vajadzības un intereses, kā arī jaunās zināšanas tiek balstītas uz jau esošajām zināšanām, apstiprinās.

Uz pēdējo aptaujas jautājumu: *Vai, Jūsuprāt, agrīna svešvalodu apguve ir produktīva un nepieciešama*, 91% jeb 29 respondenti atbildēja, ka jā un 9% jeb 3 respondenti – nē (sk. 5.attēlu).

5. attēls. Respondentu atbildes uz aptaujas 5.jautājumu

Vairākums atbilžu tika pamatots ar to, ka skolēna vecumposma atmiņas īpašības ir automātiskas. Vieglāk iemācīties caur spēlēm, rotaļām un skaitāmpantiņiem bez īpašas piepūles. Jaunāki bērņi valodu uztver un apgūst vieglāk un pašsaprotamāk, dažkārt neiedziļinoties, noteiktos likumos, bet pareiza valodas apguve sekmējas tālākā produktīvā valodas apgūvē. Agrīna valodas apguve ir produktīva, tieši pareizas vārdu izrunas veicināšanā, vārdu krājuma paplašināšanā, pozitīvas attieksmes veidošanā pret angļu valodu. Skolēniem, kuri ir mācījušies angļu valodu bērnudārzā, 1. klasē ir vieglāk, zina vārdu un veidojas izruna. Ja ar to saskaras tikai 1. klasē, tad ir grūtāk. Tika minēts, ka svešvalodas

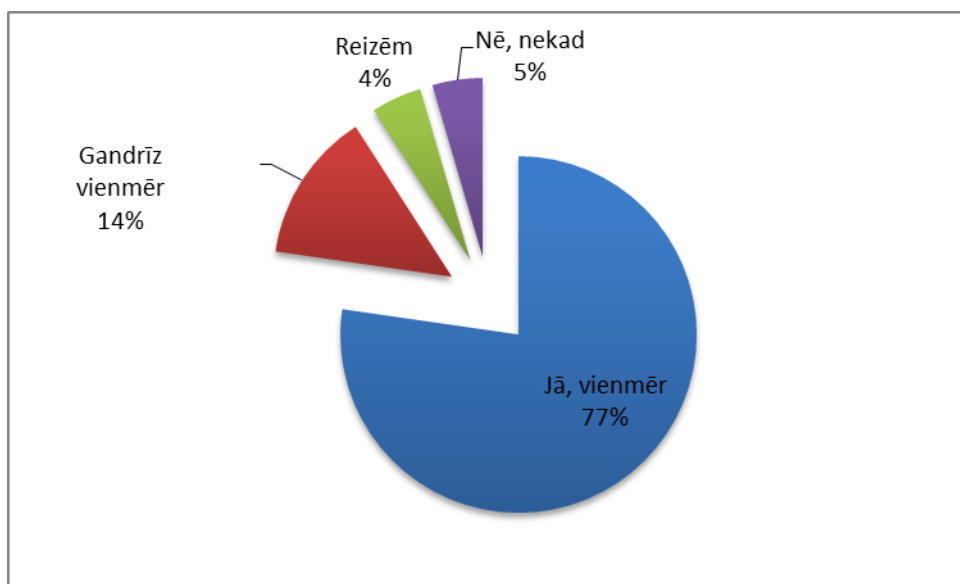
apguve jāsāk jau no 3-4 gadu vecuma, kad bērna prāts ir spējīgs un “pretimnākošs” vārdu krājuma apgūšanai. Apgūstot svešvalodas gramatiku un valodas lietojumu apzinīgā vecumā, skolēnam jau ir izveidojies vienkāršs, bet stabils vārdu krājums.

Savukārt noliedzošas atbildes sniedzēji argumentēja to ar to, ka agrīna svešvalodu mācīšana ir produktīva visiem bērniem, jo bērniem ir kārtīgāk jāapgūst dzimtā valoda un visas tās pielietojumā nepieciešamās prasmes. Pēc respondentu pieredzes, ja stunda ir tikai 1 reizi nedēļā – īsti produktīvi tas nav. Ja biežāk, tad noteikti jā.

Apkopojot aptaujas rezultātus, var secināt, ka mācību motivācija sekmē svešvalodu apguvi, jo aptaujātie pedagogi iepazīstina skolēnus ar to, kam noderēs viņu veicamie uzdevumi un angļu valoda kopumā, skolēnu jaunās zināšanas balsta uz jau esošajām zināšanām, skolēnu iesaista un ieinteresē apgūt jaunas zināšanas un prasmes, regulāri uzslavē un apbalvo, skolotāji zina un pielieto daudzveidīgas mācību metodes un paņēmienus, kā arī sekmē patīkamas izjūtas labā un pozitīvā vidē, apmierinot skolēna vajadzības un intereses, mācot samierināties ar neveiksmēm.

Pētījuma ietvaros tika aptaujāti 22 Alūksnes novada X pamatskolas un Y sākumskolas 1. un 2.klases skolēni (sk.2.pielikumu), izzinot skolēnu attieksmi pret angļu valodas mācību stundām, izmantojot nepabeigto teikumu metodi.

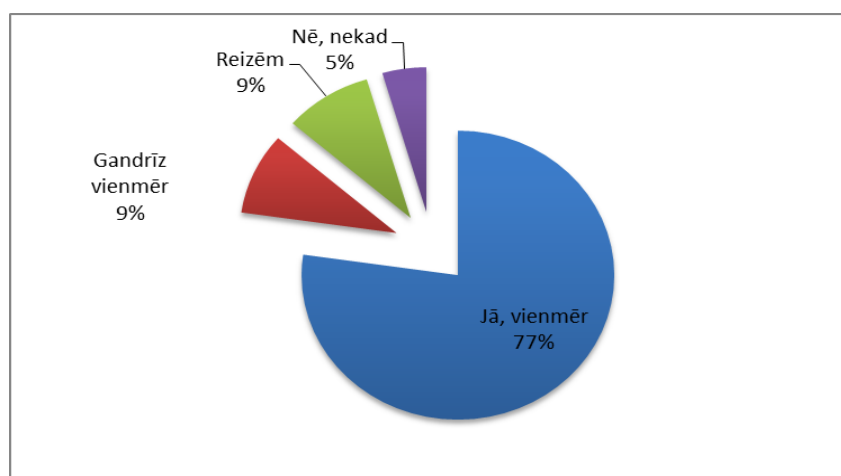
Uz pirmo jautājumu, vai skolēniem patīk angļu valodas mācību stundas vairākums skolēnu – 17 jeb 77% atbildēja, ka vienmēr; 3 jeb 14%, ka gandrīz vienmēr; 1 jeb 4% – reizēm un 1 skolēns jeb 4% – nē nekad. Tas nozīmē, ka 2 skolēni nav pietiekami motivēti darboties angļu valodas stundās, jo viņiem nav interesanti (sk. 6.attēlu).

6. attēls. Skolēnu atbildes uz aptaujas 1.jautājumu

Viens no svarīgākajiem mācību motivācijas stūrakmeņiem ir gandarījums, ko sniedz padarītais darbs, kas rada pozitīvas emocijas un stimulu aktīvi darboties arī turpmāk. Skolēni

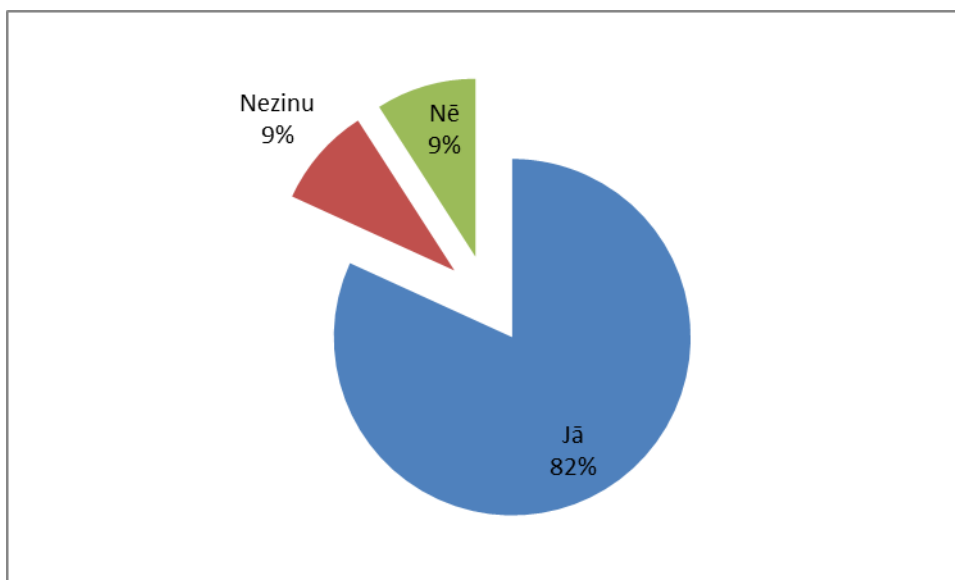
uz jautājumu: *Vai tu esi priecīgs par stundās paveikto* atbildēja: 17 jeb 77%, ka vienmēr; 2 jeb 9%, ka gandrīz vienmēr; 2 jeb 9%, ka reizēm un 1 skolēns jeb 5%, ka nekad (sk. 7.attēlu). To var izskaidrot divos iespējamajos veidos, vai nu šis skolēns ir ar augstu vai zemu pašvērtējumu, kas kā minēts iepriekš, var ietekmēt mācību motivāciju, jo skolēni ar augstu pašvērtējumu ar prieku saņem uzslavas un mierīgi uztver kritiku, bet ar zemu pašvērtējumu – savus panākumus uztver kā nejaušību. Šis respondents ir arī atbildējis, ka angļu valoda viņam nepatīk, līdz ar to, viņš nav motivēts apgūt svešvalodu, šajā gadījumā – angļu valodu. Iespējams, šis skolēns negūst pozitīvas emocijas, kā arī, apstiprinoties hipotēzei, pierādās, ka pozitīva vide un emocijas rada motivāciju un sekmē svešvalodas apguvi, konkrēti šis skolēns nav pietiekami motivēts un neizrāda vēlmi apgūt angļu valodu.

7. attēls. Skolēnu atbildes uz aptaujas 2.jautājumu

No 22 aptaujātajiem skolēniem 18 – 82%, vēlas nākt uz angļu valodas mācību stundām un uzzināt arvien vairāk; 2 skolēni – 9%, nevēlas uzzināt kaut ko jaunu un nākt uz angļu valodas mācību stundām, bet 2 skolēni – 9%, nav par to pārliecināti. Iespējams, ka šie skolēni nejūtas komfortabli angļu valodas stundās un nav motivēti to apgūt. Pedagoģi var mainīt izmantotās metodes un vairāk uzslavēt šos skolēnus, kā arī informēt skolēnus par to, kur konkrēti viņš vai viņa varēs pielietot šo svešvalodu.

Līdz ar to, izvirzītā hipotēze apstiprinās. Skolēniem, kam nav zināma un saprotama veicamo uzdevumu noderība un svarīgums, zaudē motivāciju līdzdarboties un apgūt svešvalodu. Jaunās zināšanas jābalsta uz jau esošajām zināšanām, bet bez intereses skolēns neuztver, neanalizē un neuzkrāj nepieciešamās zināšanas – esot nemotivēts.

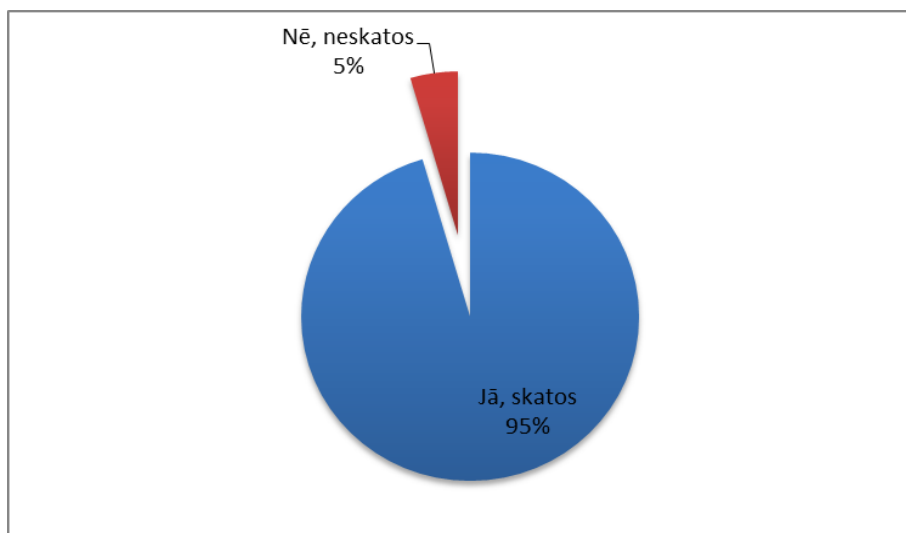

8. attēls. Skolēnu atbildes uz aptaujas 3.jautājumu

Angļu valodas mācību stundās skolēniem vislabāk patīk spēlēt spēles. Tas ir izskaidrojams ar to, ka rotaļas un spēles ir bērnu dzīves neatņemama sastāvdaļa un caur to tiek iegūtas svarīgas prasmes. Vēl skolēniem patīk pildīt darba lapas, strādāt pie datoriem, dziedāt dziesmas un uzzināt kaut ko jaunu, mācīties jaunus vārdiņus, strādāt ar interaktīvo tāfeli un sarunāties angļiski. Darba lapas pildīšana un jaunu vārdu apguve ir cieši saistīta ar skolēnu interesi aktīvi piedalīties mācību stundas darbā un uzmanīgi sekot notiekošajam klasē, iemācoties jaunu, skolēns gūst panākumus, savukārt tie jau ļauj skolēnam pašapliecināties.

Rakstīšana un lasīšana angļu valodā skolēniem nepatīk, it īpaši, ja jāpilda darba lapas, kā arī divi skolēni dažreiz jūtas noguruši, viens skolēns nejūtas labi, kad mācību stundās mācoties ko jaunu, skolēns par to neko nezina. Skolēna nepārlicinātība par sevi var ietekmēt mācību motivāciju, ir svarīgi savlaicīgi pamanīt šādu lietu un darīt visu iespējamo, lai novērstu šķērslī. Vienam skolēnam nepatīk saņemt skolotāja palīdzību, skolēns vēlas būt patstāvīgāks.

No 22 aptaujātajiem skolēniem, 21 skolēniem patīk skatīties multfilmas vai filmas (sk. 9.att) angļu valodā, jo tas ir interesanti, tā angļu valodu var iemācīties ātrāk nekā citi, divi skolēni skatās multfilmas arī citās valodas, kā zināms, agrīnai valodu apguvei ir pozitīva ietekme uz motivācijas veicināšanu. Līdz ar to 17 skolēniem angļu valoda šķiet viegla un 5 skolēniem – grūta. Tā ir viegla, jo palīdz vecāki, skolēni prot runāt angļu valodā, uzdevumi šķiet viegli un lielākajai daļai vienkārši patīk valoda, tāpēc tās apguve ir viegla. 5 skolēniem grūtības sagādā vārdu izruna, bet, secinot pēc iegūtās informācijas, tas nav šķērslis pozitīvu emociju gūšanai mācību procesa laikā.

9. attēls. Skolēnu atbilde uz aptaujas 6.jautājumu

Apkopojot skolēnu aptaujas rezultātus, tiek secināts, ka skolēniem nepieciešams interesants mācību process, kas ļauj viņiem uzzināt ko jaunu. Šī procesa laikā viņiem ir nepieciešams atbalsts un palīdzība, uzmuntrinājums un iedrošinājums. Skolēniem kļūst garlaicīgi, ja mācību stundas ir viendabīgas, tajās un nav atgriezeniskas saites no skolotāja puses. Mazkustīga un vienmuļa mācību procesā skolēniem rodas nogurums, kas aptur veiksmīgu svešvalodas apguvi un samazina motivāciju mācīties. Tie mācību līdzekļi un materiāli, kas iedarbojas un motivē vienu skolēnu grupu, var radīt pretēju attieksmi citai grupai, piemēram, interaktīvas tāfeles izmantošana vieniem šķiet interesanti un aizraujoši, bet dažiem, neskaidrību un grūtību dēļ tas nav motivējošs faktors. Līdz ar to, pārzinot vecumposma atbilstošās īpatnības un skolēnu vajadzības, izmantojot skaidrus un viegli saprotamus uzdevumus, rotaļas, spēles, dziesmas un uzmuntrinājumus, skolēni tiek motivēti veiksmīgi apgūt angļu valodu.

4.2 Novērošana pedagoģiskā izmēģinājuma darbībā

Pētījuma periods: 2018. gada 26. marts – 2018. gada 27. aprīlis. Pētījuma laikā tika veikta pedagoģiskā izmēģinājuma darbība angļu valodas mācību stundas Viļakas novada X skolas 1. klasē. Šajā klasē izglītību iegūst 9 skolēni, no tiem 6 zēni un 3 meitenes. Šos skolēnus māca skolotāja ar četru gadu lielu darba pieredzi, un ar 1. klasi savas pieredzes ietvaros skolotāja strādā otro mācību gadu. Skolotāja raksturo skolēnus kā atraktīvus un aktīvus, kas labprāt apgūst angļu valodu. Klasē skolēni ir draudzīgi un izpalīdzīgi, uzmundrina viens otru, bet klasē novērojama arī neliela konkurence, vairums skolēnu vēlas

vienmēr būt pirmie, reizēm smagi pārdzīvo zaudējumu. Dažiem skolēniem patīk pamācīt citus klasesbiedrus. Skolotājai ir izveidojies labs kontakts ar skolēniem, atgriezeniskā saite ir veiksmīga un tūlītēja.

Novērošanai tika izvirzīti šādi kritēriji

Pirmās vērotās stundas tēma bija „Krāsas”. Stundas mērķis: Krāsu nosaukumu nostiprināšana. Stundas uzdevumi:

1. Praktizēt un nostiprināt vārdu;
2. Praktizēt klausīšanās prasmes;
3. Trenēt kritisko domāšanu;
4. Praktizēt frāzes.

Stundas laikā skolotāja izmanto attēlu kartītes, mācību grāmatu, krāsainu aplikāciju papīru, līmi, šķēres, datoru, projektoru, internetu, CD disku un magnetafonu.

Mācību stunda tiek iesākta ar sasveicināšanos, skolēni apsēžas savās vietās. Visi skolēni izvēlas sēdēt priekšējos solos. Skolotāja iepazīstina skolēnus ar mācību stundas mērķi un uzdevumiem, kas ir svarīgi, skolēni apzināsies, kur varēs izmantot to, ko apgūs un kas jādara, lai to izdarītu. Skolotāja šādi uzsāk mācību stundas, mobilizējot skolēnus darbam, radot sapratni par to, ko apgūs, kur un kā turpmāk pielietos jauniegūtās zināšanas un prasmes. Skolēni pievērš uzmanību skolotājai un ir mierīgi. Skolotāja aicina skolēnus nodziedāt dziesmu *The morning song*, kas, kā saprotams, ir katras mācību stundas rituāls. Skolēni pārzina dziesmas vārdus un iesaistās tās dziedāšanā.

Mācību stunda tiek turpināta ar iepriekšējās stundās apgūto vārdu atkārtošanu, izmantojot vārdu kartītes. Motivācija tiek sekmēta, balstot jaunās zināšanas uz jau esošajām, regulāri nostiprinot iepriekšējās stundās apgūto.

Skolotāja atskaņo dziesmu *The rainbow colours song*, pēc dziesmas noklausīšanās skolēni lēnākā tempā atkārto dziesmas vārdus un tad dzied kopā ar ierakstu. Vairākums skolēnu cenšas izdziedāt dziesmas vārdus, skolotāja iedrošina un uzmundrina viņus, to dara arī paši bērni. Dziesmas dziedāšana rada pozitīvas emocijas un noskaņojumu, kā arī skolotājas uzmundrinājumi, kas ir ārējā motivācija, sekmē svešvalodas apguvi.

Turpinājumā skolēni atver mācību grāmatu un pirms ieraksta klausīšanās aplūko zīmējumus par krāsu jaukšanu. Skolēni viens pēc otra stāsta novēroto, kāda krāsa izveidojas, ja sajauc divas dažādas krāsas. Stāstījums norit mierīgā un draudzīgā gaisotnē, katrs skolēns vēlas būt pirmais, kas pastāsta.

Skolotāja izdala izgrieztus krāsainus aplikāciju papīrus un aicina skolēnus atvērt pierakstu burtnīcas un izvēlēties krāsas, ielīmēt tās burtnīcā, lai izveidotu krāsu jaukšanu (piemēram, skolotāja parāda šādas aplikācijas: *blue + yellow = green*). Skolotāja pārliecinās,

vai skolēni ir sapratuši uzdevumu un pieiet pie katra skolēna, vai viss tiek darīts pareizi. Ja kādam ir nepieciešama palīdzība, skolotāja gatava palīdzēt, uzmundrināt, bet nesaka priekšā, tā vietā uzvedina uz pareizo atbildi. Skolotāja rūpējas par to, lai stundas laikā mainītos darbība, tā tiktu dažādota, noturot skolēnu uzmanību un raisot interesi. Iespējams, ka vizuālās mākslas stundas integrēšana angļu valodas saturā būtu veiksmīgāk, ja skolēni varētu darboties praktiski, paši jaucot krāsas, balstoties uz jau esošajām zināšanām vai izsakot minējumus, kas vai nu apstiprinātos, vai tiktu noliegts, gūstot emocijas, kas ļautu noglabāt atmiņā paveikto.

Skolēni tiek aicināti iznākt klases priekšā, izvēlēties savu mīļāko krāsu un praktizēt frāzi *My favourite colour is (green)*. Skolēni var novērtēt gan savus klasesbiedrus, gan paši sevi, salīdzinot pareizo izrunu ar dzirdēto skanējumu. Nobeigumā notiek atsveicināšanās.

Stundas laikā skolotāja motivēja skolēnus, izmantojot šādas metodes un līdzekļus: vārdu kartītes, kas ir vizualizācija, kas palīdz veiksmīgi radīt priekšstatu par apgūstāmo vārdu un veidot leksikas bāzi. Dziesmas klausīšanās skolēnos rada pozitīvas emocijas un noskaņojumu, skolēni cenšas izdziedāt dziesmas vārdus, saņemot iedrošinājumu un uzmundrinājumu no skolotājas, viņi jūtas motivēti un dara to arī paši. Izgriezti krāsainie aplikāciju papīri, kas tika, ielīmēti pierakstu burtnīcās, ir labs veids, kā mainīt darbības veidu mācību stundā, kā arī saņemt uzslavu par kārtīgi paveikto darbu. Nepieciešamības gadījumā skolotāja gatava palīdzēt, uzmundrināt, nesakot priekšā, kā ir pareizi, bet gan uzvedina uz pareizo atbildi. Katrs skolēns jūtas svarīgs un strādā demokrātiskā un labvēlīgā vidē.

Otrās mācību stundas tēma: Drēbes un krāsas. Stundas mērķis: Vārdu krājuma papildināšana un nostiprināšana.

Stundas uzdevumi:

1. Vārdu krājuma atkārtošana;
2. Klausīšanās prasmju praktizēšana;
3. Attēlu un nosaukumu savienošana;
4. Jautājuma *What's this?* praktizēšana.

Stundas laikā skolotāja izmanto attēlu kartītes, mācību grāmatu, darba lapu, datoru, projektoru, internetu, CD disku un magnetofonu, līmi, šķēres.

Stundas ievadā skolotāja sasveicinās ar skolēniem, mobilizē viņus darbam un iepazīstina ar mācību stundas mērķi un uzdevumiem. Mācību stundu tradicionāli iesāk ar dziesmu *The morning song* dziedāšanu.

Izmantojot vārdu kartītes, skolēni atkārto iepriekšējās stundās apgūtos vārdus par tēmu krāsas un apgūst jaunus vārdus par tēmu „Apģērbs”. Skolotāja uz ekrāna rāda apģērbus, un skolēni individuāli katrs nolasa norādītā apģērba gabala nosaukumu un nosauc tā krāsu.

Skolēni tiek aicināti atvērt mācību grāmatu un pirms ieraksta klausīšanās aplūkot zīmējumus par stāstu *Two red socks*. Skolotāja atskaņo stāsta ierakstu *Two red socks* un aicina skolēnus sekot līdzi stāstam un norādīt ar pirkstiņu, par kuru attēlu tiek stāstīts. Skolotāja uz ekrāna rāda stāstu *Two red socks* un aicina skolēnus pastāstīt par notiekošo katrā attēlā latviešu valodā.

Skolotāja katram skolēnam izdala sagrieztas kartītes ar drēbju attēliem un kartītes ar nosaukumiem, aicinot skolēnus ielīmēt attiecīgi attēlus, un nosaukumus pierakstu burtnīcās (piem. a sock – zeķes attēls, a T-shirt – T-krekla attēls), skolotāja noskaidro, vai skolēni ir sapratuši uzdevumu. Skolotāja pieiet pie katra skolēna un pārlicinās, vai attēli un nosaukumi ir atrasti un salīmēti pareizi. Skolēnus aicina iznākt priekšā un rādīt pārējiem skolēniem drēbju attēlu kartītes un praktizēt jautājuma uzdošanu *What's this?* Nobeigumā notiek atsveicināšanās.

Ir svarīgi, ka skolotāja noskaidro, vai skolēni ir sapratuši uzdevumu, jo uzdevumu nosacījumu neizprašana var veicināt skolēnos motivācijas zudumu, jo kļūst satraukti, un nesaņem pozitīvas emocijas par darbu, ko nav spējis paveikt, nesaprotamu norādījumu dēļ. Pēc novērotā var secināt, ka skolēni ir labi motivēti darboties un apgūt angļu valodu, par to liecina tas, ka skolēni aktīvi strādā stundās, uzdod jautājumus un vēlas uzzināt sev interesējošo, labprāt iesaistās skolotājas piedāvātajās aktivitātēs (sk. 7.tabulu). Skolēnu vārdi tika mainīti. Šīs aktivitātes tika dažādotas, pielāgotas skolēnu interesēm un vajadzībām, izmantojot vizualizāciju – attēlu kartītes un projektoru, mūsdienu tehnoloģijas, aktīvu darbošanos, iedrošināšanu, nākot klases priekšā, kā arī dziesmiņu skandēšana rada sajūtu, ka skolēns pats apgūst izrunu un komunikācijas prasmes, ir prasmīgs jautāt un sniegt atbildes uz jautājumiem.

7. tabula. Mācību motivācijas novērtēšana Viļakas novada X skolas 1.klasē

Skolēna vārds	Joma	Izrāda interesi par mācībām, ir aktīvs stundās	Izprot mācību nozīmi, mācīšanās jēgu sev	Cenšas būt labākais klasē un parādīt savas zināšanas un prasmes	Patstāvīgi meklē papildus informāciju, uzdod jautājumus	Strādā papildus, izpilda vairāk par minimumu	Spēj strādāt patstāvīgi	Interesējas par savu zināšanu vērtējumu
Amanda		x						x
Edijs		x						

Andris	x		x	x	x	x	x
Mikus	x		x	x	x		x
Anna	x	x	x	x	x	x	x
Nils	x						
Renārs	x					x	x
Kristers	x				x		x
Sintija	x				x		x

Visi skolēni novēroto stundu laikā izrāda interesi par mācībām un ir aktīvi stundas laikā. Skolniece Anna acīmredzami izprot mācību nozīmi un mācīšanās jēgu sev pašai, jo tūlīt pat pārjautā, vai pareizi ir sapratusi uzdoto, komentē savus sasniegumus. Šī pati meitene konkurē ar Miku un Andri, kas ir ļoti aktīvi un komunikabli, pierāda un izrāda savu zināšanu pārākumu pret citiem klasesbiedriem. Šie skolēni patstāvīgi meklē papildus informāciju, mājās jautājot brāļiem un māsām, kā arī, uzdod jautājumus ne tikai mācību stundas ietvaros, bet arī starpbrīdī. Savukārt Kristers un Sintija, papildus jau minētajiem skolēniem, strādā papildus, izpilda vairāk par minimumu. Mikus ne vienmēr var strādāt patstāvīgi savas nenoturīgas uzmanības dēļ. Renārs un Edijs neizrāda pietiekami lielu interesi par saviem sasniegumiem, viņu ieguldītais darbs mēdz būt paviršs un ne līdz galam izdarīts. Var redzēt, ka skolotāja ir iecietīga un lojāla darbā ar skolēniem, viņi jūtas brīvi un nepārdzīvo par kļūdām, bet pretēji tam tās labo un vēlas palīdzēt viens otram. Ir skolēni, kas prot strādāt patstāvīgi un papildus, izpildot vairāk par minimumu. Pati skolotāja uzskata, ka daži no bērniem ir motivēti apgūt angļu valodu vairāk, jo viņiem ir vecāki brāļi un māsas, kas ir stimuls līdzināties viņiem un zināt angļu valodu.

Alūksnes novada X pamatskolas 1.klasē mācās 4 skolēni, no kuriem trīs skolēni ir ar priekšzināšanām angļu valodā – to bija apguvuši pirmsskolas izglītības iestādē. Tas redzami palīdz valodas apgūvē, jo skolēniem ir plašāks vārdu krājums un pieredze sarunāties angļu valodā. Šajā klasē mācās trīs meitenes un viens zēns. 1.klasei ir viena mācību stunda nedēļā.

Autore veica savu novadīto angļu valodas mācību stundu izvērtējumu. Mācību stundas tēma 1.klasei bija „Priecīgas Lieldienas”. Stundas mērķis: Vārdu krājuma par tēmu „Lieldienas” papildināšana. Stundas uzdevumi:

1. Klausīšanās prasmju attīstīšana;
2. Attēlu un nosaukumu savienošana;
3. Īsu atbilžu sniegšanas prasmju atkārtošana;
4. „Humpty Dumpty” dziesmiņas dziedāšana;

5. Sīkās pirkstu muskulatūras attīstīšana, liekot puzli.

Izmantotie materiāli: darba lapa, attēlu kartītes, video ar dziesmas vārdiem, puzle.

Stundas ievadā skolēni saveicinās ar skolotāju un apsēžas. Skolotāja aicina skolēnus nodziedāt sasveicināšanās dziesmu „Hello, how are you?” un izpildīt kustības. Skolēni tiek iepazīstināti ar mācību stundas tēmu un sasniedzamo rezultātu. Skolotāja pie tāfeles pieliek attēlu kartītes un aicina skolēnus pa pāriem darīt tāpat un izvietot kartītes uz galda vienā pusē un vārdu otrā pusē. Sākumā skolotāja pajautā, vai visi attēli ir saprotami un iepazīstina ar jaunajiem vārdiem, kas saistīti ar tēmu „Lieldienas” un skolēni tos nosauc kopā ar skolotāju. Otro reizi vārdi tiek saukti un skolēni meklē atbilstošo vārdu attēlam, ņemot vērā to, ko dzird. Uzdevuma pildīšanas laikā skolotāja apskata, kā skolēniem izdodas šis uzdevums un nepieciešamības gadījumā palīdz ar uzvedinošiem jautājumiem. Kopā ar skolēniem pārbauda rezultātus. Tālāk skolēnus aicina noklausīties un noskatīties video dziesmai „Humpty Dumpty” un latviski izstāstīt dziesmas sižetu. Par pareizu atbildi skolotāja uzslavē skolēnus. Tad nodzied šo dziesmu kopā. Katram skolēnam tiek iedotas divu dažādu rakstu olu puzles, kuras ir sajauktas kopā, skolēnu uzdevums salikt abas šīs olas, kad skolēni ir pabeiguši, tiek nosauktas doto olu krāsas angļu valodā. Un stundas nobeigumā skolotāja skolēniem rāda kartītes un jautā, vai tas ir.. (piemēram, *Is it an egg?*) uz ko skolēni atbild vai nu apstiprinoši (*Yes, it is.*), vai noliedzoši (*No, it is not.*).

Kaut arī mācību stunda notiek, skolēniem praktiski visu laiku atrodies savās vietās, tomēr darbības veida maiņa neļauj skolēniem nogurt. Skolēni izprot pielietojumu iegūtām zināšanām, jo varēs nosaukt ar Lieldienām saistītās lietas angļu valodā, gūstot pozitīvas emocijas no dziedāšanas un jūtas svarīgi, jo viņu prasmes un sasniegumi tiek pamanīti un saņem uzmundrinājumus un uzslavas, kas netiek arī pārspīlēts. Stundu laikā skolotāja sekmē gan skolēnu iekšējo (apziņa, kur pielietos jauniegūtās zināšanas un prasmes, pozitīvu emociju gūšana), gan ārējo motivāciju (uzslavas un uzmundrinājumi).

2.klases mācību stundas tēma bija „Alfabēts”. Stundas mērķis ir vārdu krājuma papildināšana un iepazīšanās ar angļu valodas alfabētu. Stundas uzdevumi:

1. Apzināt angļu alfabēta burtus un to atšķirību ar latviešu valodas alfabētu;
2. Iepazīties ar burtu rakstību un izrunu;
3. Iepazīties ar angļu valodas vārdu izrunas un nosaukšanas pa burtiem specifiku;
4. Iemācīties nosaukt vārdus pa burtiem angļu valodā.

Izmantotie materiāli: darba lapa, alfabēta grāmatas ar skaņām, ieraksts ar alfabēta dziesmu, A4 lapa, šokolādes medaļas.

Stundas ievadā skolēni saveicinās ar skolotāju un apsēžas. Skolotāja aicina skolēnus nodziedāt sasveicināšanās dziesmu „Hello, how are you?” un izpildīt kustības. Skolēni tiek

iepazīstināti ar mācību stundas tēmu. Skolēnus aicina nosaukt savus vārdus pa burtiem latviešu valodā un izspriest, vai tas ir viegli/grūti. Pēc tam skolēni saņem darba lapas un grāmatas ar skanošo alfabētu, kopā ar visu klasi noklausās burtu skaņas pa vienai (kā arī vārdu, kurš sākas ar šo burtu), atkārtoti to un darba lapā pārvelk šo burtu. Tā skolēni iepazīstas ar angļu alfabēta burtiem un to rakstību. Skolēni tiek mudināti izspriest un nosaukt tos burtus, kas nav latviešu valodas alfabētā. Stundas beigās skolēni uz A4 lapas uzraksta savu vārdu un saraksta zem katra burta tā izrunu. Katrs nosauc savu vārdu pa burtiem angļu valodā. Skolotāja paslavē skolēnus un katram piešķir šokolādes medaļu par centību.

Skolēni saņem uzslavas un apbalvojumu. Šāda veida motivācija nav ilgstoša un var radīt nevajadzīgu konkurenci un sacensības garu klasē, kad skolēns negūst iekšējo motivāciju, bet tiek stimulēts tikai ārēji; tāpēc apbalvojumi tiek piešķirti reti, lai skolēni arī apzinātos to vajadzību un vērtību. Daži skolēni sāktu zaudēt motivāciju, ja apbalvojumi būtu regulāri un tad uz kādu brīdi nebūtu. Skolēni guva pozitīvas emocijas, darbojoties ar skanošo grāmatu, tas viņus ieinteresēja un darbība notika aizrautīgi. Vairums skolēnu vēlējās izburtot savu vārdu pirmais.

Izvērtējot skolēnu aktivitāti mācību stundā, var spriest, ka visi skolēni ir pietiekami labi motivēti darboties konkrētajā mācību stundā (sk. 8.tabulu). Skolēnu vārdi tika mainīti.

8. tabula. Mācību motivācijas novērtēšana Alūksnes novada X pamatskolas 1.-2.klasē

Skolēna vārds	Joma	Izrāda interesi par mācībām, ir aktīvs stundās	Izprot mācību nozīmi, mācīšanās jēgu sev	Cenšas būt labākais klasē un parādīt savas zināšanas un prasmes	Patstāvīgi meklē papildus informāciju, uzdod jautājumus	Strādā papildus, izpilda vairāk par minimumu	Spēj strādāt patstāvīgi	Interesējas par savu zināšanu vērtējumu
1.klase								
Aleksejs		x		x	x	x	x	x
Elīna		x					x	x
Pēteris		x		x			x	x
Mārtiņš		x						x
2.klase								
Amanda		x			x	x	x	x
Zane		x					x	x
Santa		x	x	x	x	x	x	x

Matīss	x	x	x	x	x	x	x
Guntis	x					x	x
Arta	x	x	x	x	x	x	x
Antons	x	x	x	x	x	x	x
Reinis	x			x	x	x	x

1.klasē visi skolēni izrāda interesi par mācībām un ir aktīvi stundas laikā. Neviens no skolēniem neizprot mācīšanās jēgu un mācību nozīmi sev pašam. Aleksejs un Pēteris cenšas būt labākie klasē un parādīt savas zināšanas un prasmes, abi ir apguvuši angļu valodu pirmsskolas izglītības iestādē, regulāri stāsta par redzētām multfilmām angļu valodā. Elīna un Mārtiņš ir pasīvāki un nekonkurē ar pārējiem. Tikai Aleksejs patstāvīgi meklē papildus informāciju, mājās jautājot māšai; Mārtiņam arī ir māsa, taču viņš neiesaistās sarunās ar viņu, jo viņa ir krietni vecāka. Visi, izņemot Mārtiņu, labprāt strādā papildus, izpilda vairāk par minimumu, šiem skolēniem nepieciešami papilduzdevumi, tikmēr Mārtiņš ne vienmēr pabeidz iesākto minimumu. Līdz ar to Mārtiņš vāji strādā patstāvīgi, viņam nepieciešams uzmuntrinājums un atgādinājumi. Kaut arī šis skolēns ir izteiksmīgi mazāk motivēts darbam, viņš interesējas par savu zināšanu vērtējumu, tā ir iespēja motivēt viņu angļu valodas apguvei.

2.klasē mācās astoņi skolēni: 4 meitenes un 4 zēni. Trīs skolēni pirms tam ir apguvuši angļu valodu pirmsskolas izglītības iestādē. 2.klasei ir 2 angļu valodas mācību stundas nedēļā. Visi skolēni izrāda interesi par mācībām un ir aktīvi mācību stundu laikā. Puse skolēnu jeb četri – Santa, Matīss, Arta un Antons saprot mācīšanās jēgu un mācību nozīmi sev pašiem. Amanda, Zane un Guntis necenšas būt labākie klasē un parādīt savas zināšanas un prasmes. Bet Amanda uzdod jautājumus un patstāvīgi meklē papildus informāciju. Zane un Guntis izpilda sev nepieciešamo minimumu, ne vairāk. Visi skolēni ir spējīgi strādāt patstāvīgi un noskaidro savu sasniegumu un zināšanu izvērtējumu.

Skolotāja izmanto verbālās un uzskates metodes, lai veicinātu skolēnu motivāciju. Skolotāja skolēniem sniedz saprotamus uzdevumus un sasaista tos ar jau skolēna esošajām zināšanām. Skaidrojot jaunu tematu, tiek izmantots jau iepriekš mācītais, bet piemēri ir jau skolēniem pazīstamais materiāls. Skolotāja nodrošina to, ka skolēni jūtas komfortabli un droši mācību stundās. Izdodas daudzveidot mācību procesu ar dažādām metodēm. Skolēnu motivāciju panāk gan ar saprātīgām uzslavām, gan apbalvojumu un nozīmīga ir arī vizualizācija. Mācību stundās tiek izmantotas spēles un dziesmas, kas skolēniem ļoti patīk. Ne vienmēr mācību process ir diferencēts jeb atbilstošs skolēnu konkrētajām prasmēm un mācību vajadzībām, toties tiek ņemtas vērā vecumposmam raksturīgās iezīmes un skolēnu individualitāte, intereses, kā arī darba temps (sk. 9.tabulu).

9. tabula. Skolotājas pašvērtējums

Kritērijs	Vienmēr	Dažreiz	Reti
Skolotājs mācību stundās nodrošina diferencētu mācību procesu (atbilstoši skolēnu konkrētajām prasmēm un mācību vajadzībām)		x	
Skolotājs pārzina vecumposmam raksturīgās iezīmes un ņem vērā skolēnu individualitāti, intereses	x		
Skolotājs zina motivācijas pamatprincipus un veidus, savā darbā izmanto mācību metodes un paņēmienus	x		
Skolotājs veido mācību motivācijas sistēmu, nostiprina vēlmi mācīties savos skolēnos		x	
Skolotājs iesaista un ieinteresē skolēnus apgūt jaunas zināšanas un prasmes, uzslavē un apbalvo tos	x		

Alūksnes novada Y sākumskolas 1.klasē mācās 5 skolēni – 2 meitenes un 3 zēni, no kuriem angļu valodu pirmsskolas izglītības iestādē nebija apguvis neviens skolēns. Alūksnes novada sākumskolas 2.klasē mācās 6 skolēni – 2 meitenes un 4 zēni.

1.klases mācību stundas tēma bija „Emocijas”. Stundas mērķis ir vārdu krājuma papildināšana un emociju noteikšana un nosaukšana angļu valodā. Stundas uzdevumi:

1. Iepazīties ar emociju nosaukumu rakstību un izrunu;
2. Pareizi atkārtot dzirdētos vārdus ar atbilstošajiem uzsvāriem;
3. Attīstīt klausīšanās prasmes;
4. Prast atbildēt uz jautājumu *How are you*;
5. Prot atrast antonīmus un noteikt klasesbiedra emociju.

Izmantotie materiāli: darba burtnīca, mācību grāmata, dziesma „If you are happy and you know it”, attēlu kartītes, CD ieraksts, interaktīvas tāfeles materiāli „Emotions”.

Stundas ievadā skolēni saveicinās ar skolotāju un apsēžas. Skolotāja aicina skolēnus nodziedāt sasveicināšanās dziesmu „Hello, hello!” un izpildīt kustības. Skolēni tiek iepazīstināti ar mācību stundas tēmu. Skolēnus aicina aplūkot grāmatā esošus attēlus un noklausīties ierakstu. Pirmā reizē skolēni norāda ar pirkstu uz dzirdētiem vārdiem, vēlāk atkārtot dzirdētos vārdus. Skolēni uzmanīgi klausās un seko līdz klases darbam. Skolēni tiek mudināti pārvilkēt un pašiem uzrakstīt emociju nosaukumus zem dotajiem attēliem. Uzdevuma izpildes laikā skolotāja staigā pa klasi un paslavē skolēnus par veikumu, uzmundrina, ja tas ir nepieciešams.

Skolēni dodas pie interaktīvās tāfeles un atrod katram vārda skanējumam atbilstošo attēlu. Skolēni nevar sagaidīt savu kārtu un gatavi teikt priekšā viens otram. Bērni gūst pozitīvas emocijas, priecājas gan par saviem, gan par klasesbiedru sniegumiem, jo rezultāts ir atkarīgs no kopīgām pūlēm.

Skolotāja aicina noskatīties video dziesmai „If you are happy and you know it”, atkārtot dziesmas vārdus un redzamās kustības. Skolotāja lūdz apskatīt attēlu kartītes un atrast antonīmus – vārdus ar pretēju nozīmi. Pēc tam skolēni atbild uz jautājumu *How are you?* Nosauc klasesbiedru emocijas. Skolotāja ir pozitīva, ļauj skolēniem runāt, kad ir gatavi, demokrātiski palīdz izlabot kļūdas.

2.klases mācību stundas tēma bija „Profesijas”. Stundas mērķis ir vārdu krājuma papildināšana ar profesiju nosaukumiem un to praktizēšana, izmantojot dzejoli.

Stundas uzdevumi:

1. Iepazīties ar profesiju nosaukumu rakstību un izrunu;
2. Pareizi atkārtot dzirdētos vārdus ar atbilstošajiem uzsvariem;
3. Attīstīt klausīšanās prasmes;
4. Veicināt sadarbības prasmes, strādājot pāros;
5. Sekmēt vārdu izrunu, iesaistot tos teikumā *I want to be a...*

Izmantotie materiāli: mācību grāmata, attēlu kartītes, CD ieraksts, interaktīvas tāfeles materiāli „Occupations”.

Stundas ievadā skolēni saveicinās ar skolotāju un apsēžas. Skolotāja aicina skolēnus nodziedāt sasveicināšanās dziesmu „Hello, hello!” un izpildīt kustības. Skolotāja lūdz skolēnus piecelties kājās un atkārtot iepriekšējā stundā apgūtos vārdus – dzīvnieki, attēlojot nosaukto dzīvnieku nosaukumus, un “sasalt”, kad sadzird vārdu *Freeze*.

Tad skolēni tiek iepazīstināti ar mācību stundas tēmu. Skolotāja rāda skolēniem attēlu kartītes ar profesiju attēliem (skolotājs – teacher; skolēns – pupil; builder – celtnieks; waiter – viesmīlis; veterinārārst – vet), skaļi nosaucot katru profesiju, skolēni tos atkārt. Skolēnus aicina aplūkot grāmatā esošus attēlus un noklausīties ierakstu. Pirmā reizē skolēni norāda ar pirkstu uz dzirdētiem vārdiem, vēlāk atkārt dzirdētos vārdus. Skolēni uzmanīgi klausās un seko līdz klases darbam. Viens zēns visu laiku grozās un smējās. Skolotāja viņam aizrāda, to viņš ņem vērā, taču visas mācību stundas laikā ir nesavāks, nav izpildījis mājasdarbu. Skolotāja paceļ attēlu kartītes pa vienai, aicinot skolēnus nosaukt redzamās profesijas.

Stunda turpinās ar ieraksta noklausīšanos, skolotāja rāda kustības – *clap, clap* (sasiplaukstas), *stamp, stamp* – dauza kājas, kas skolēniem ir jāatkārto. Skolēni tiek sadalīti pa pāriem, katrs pāris atkārt savu dzejoļa rindu un kustību. Pēc tam skolēni darbojas pāros,

izlozē attēlu kartīti un rāda otram mēmo šovu, skolēns mēģina uzminēt profesijas nosaukumus, skolēni samainās lomām.

Skolotāja uz tāfeles uzraksta vārdus – profesiju nosaukumus, dažu burtu vietā atstājot tukšus laukumus, skolēni min, kas tās ir. Skolotāja uzdod uzvedinošus jautājumus un atslēgvārdus, kas palīdzētu nepieciešamības gadījumos. Pēc katras uzminētās profesijas katrs skolēns izveido teikumu *I want to be..*, izmantojot kādu profesijas nosaukumu.

Stundas nobeigumā skolēni dodas pie interaktīvās tāfeles, savieno attēlu ar dzirdēto vārdu. Zēns, kurš stundas laikā trokšņoja un smējās, ņemot vērā skolēnu iepriekšējo vienošanos ar skolotāju par to, ka tie, kas nepilda mājasdarbus, neiet darboties ar interaktīvo tāfeli – saņem sodu, kas savukārt arī ir motivācija, kas ikdienā netiek bieži izmantota.

Skolēni bija aktīvi, motivēti darboties un ir ieinteresēti darbā mācību stundā, guva prieku un centās iesaistīties visu uzdevumu izpildē (sk. 10.tabulu). Skolēnu vārdi tika mainīti.

10. tabula. Mācību motivācijas novērtēšana Alūksnes novada Y sākumskolā 1.-2.klasē

Skolēna vārds	Joma	Izrāda interesi par mācībām, ir aktīvs stundās	Izprot mācību nozīmi, mācīšanās jēgu sev	Cenšas būt labākais klasē un parādīt savas zināšanas un prasmes	Patstāvīgi meklē papildus informāciju, uzdod jautājumus	Strādā papildus, izpilda vairāk par minimumu	Spēj strādāt patstāvīgi	Interesējas par savu zināšanu vērtējumu
1.klase								
Alise		x		x	x	x	x	x
Agris		x					x	
Leonards		x	x			x	x	
Gatis		x					x	
Evija		x		x		x		
2.klase								
Agris		x			x	x	x	x
Ronalds		x		x				x
Katrīna		x	x	x	x		x	x
Inga		x	x	x		x	x	x
Ivars		x					x	x
Kristaps		x			x	x	x	x

Arī šīs skolas skolēni ir ieinteresēti mācību procesā un aktīvi darbojas mācību stundu laikā. Leonards vienīgais izprot mācību nozīmi sev, izprot mācīšanās jēgu. Alise un Evija sacenšas savā starpā, cenšas būt labākās klasē un parādīt savas zināšanas un prasmes, priekšrocība, ka viņas ne tikai sacenšas, bet arī izpalīdz viena otrai, bet tikai Alisei patstāvīgi meklē papildus informāciju un uzdod interesējošos jautājumus, šādi jautājumi viņai ir katru mācību stundu. Trīs skolēni strādā papildus, izpilda vairāk par minimumu – Leonards, Alise un Evija, labprāt vēlas strādāt papildus un gatavi pildīt uzdevumus uz priekšu. Evija nespēj strādāt patstāvīgi, viņai jābūt pārliecinātai par to, ka uzdevums ir saprasts pareizi, tikai, kad ir pārliecināta, viņa var strādāt. Bet Alise vienīgā interesējas par savu zināšanu vērtējumu, smagi pārdzīvo neizdošanos un kļūdas.

2.klasē Agris izrāda interesi par mācībām, ir aktīvs stundās, bet ne līdz galam izprot mācību nozīmi, mācīšanās jēgu sev, patstāvīgi meklē papildus informāciju, uzdod jautājumus un ir aktīvs, ieinteresēts un aizrauts. Zēns strādā papildus, izpilda vairāk par minimumu, iegulda pūles un centību, cenšas izprast savas kļūdas un tās arī labot, spēj strādāt patstāvīgi un jautā par savu zināšanu vērtējumu, vēlas būt labākais klasē. Ronalds izrāda interesi par mācībām, aktivitāti stundās, cenšas būt labākais un ātrākais klasē, izrāda savas zināšanas un vienmēr vēlas būt pirmais, kas atbild. Viņš izrāda interesi par savu zināšanu vērtējumu, jo viņam ir svarīgi, kādu pozīciju viņš ieņem klases kopīgā reitingā.

Katrīna arī izrāda interesi par mācībām, izprot to nozīmi un jēgu, cenšas būt labākā klasē, kas bieži vien viņai arī izdodas. Patstāvīgi meklēt papildus informāciju viņai palīdz vecākais brālis un māsa. Prasmīgi strādā patstāvīgi un interesējas par savu zināšanu vērtējumu, tas viņai ir svarīgi.

Inga ir interesēta mācībās un stundās notiekošajā. Mācību nozīmi un mācīšanās jēgu izprot, reizēm pamāca arī citus klasesbiedrus. Cenšas parādīt savu pārākumu zināšanu jomā, mēdz strādāt papildus, izpilda vairāk par minimumu, ja ir labs noskaņojums. Veiksmīgi strādā patstāvīgi un mēdz arī interesēties par savu zināšanu vērtējumu.

Ivars ir aktīvs stundās, strādā patstāvīgi un pietiekamā līmenī interesējas par savu zināšanu vērtējumu. Kristaps ir ļoti motivēts darbam, patstāvīgi meklē informāciju, strādā papildus un patstāvīgi. Zināšanu vērtējums šim zēnam ir svarīgs.

Skolotāja izmanto verbālās un uzskates metodes, mūsdienu tehnoloģijas, kas reizē ir arī darbības veida maiņa, skolēni nenogurst un ir motivēti. Ne visi skolēni izprot mācību nozīmi sev, bet tie, kas izprot strādā papildus, izpilda vairāk kā minimumu un cenšas būt labākie klasē. Ne visi skolēni prot strādāt patstāvīgi, vienai meitenei nepieciešama regulāra palīdzība uzdevumu uzsākšanā un apstiprinājums, ka viņa ir pareizi tos sapratusi. Skolēni nevēlas zināt savu zināšanu vērtējumu. Ir meitene, kas strādā papildus mājās kopā ar savu

brāli, līdz ar to viņa ir nepacietīga un neiecietīga pret klasesbiedriem, jo viņai ir lielākas zināšanas angļu valodā nekā pārējiem.

Skolotāja skolēniem sniedz saprotamus uzdevumus un sasaista tos ar jau skolēna esošajām zināšanām. Skaidrojot jaunu tematu, tiek izmantots jau iepriekš mācītais, bet piemēri ir jau skolēniem pazīstamais materiāls. Skolotāja izvairās no piezīmēm un nevajadzīgiem labojumiem, lai skolēni justos komfortabli un droši mācību stundās. Skolēnu motivāciju panāk gan ar saprātīgām uzslavām, gan ar vizualizāciju. Mācību stundās tiek izmantotas spēles un dziesmas, kas skolēniem ļoti patīk. Ne vienmēr mācību process ir diferencēts jeb atbilstošs skolēnu konkrētajām prasmēm un mācību vajadzībām, toties tiek ņemtas vērā vecumposmam raksturīgās iezīmes un skolēnu individualitāte, intereses, kā arī darba temps un nepieciešamība pēc palīdzības uzdevumu nosacījumu saprašanā un uzsākšanā (sk. 11.tabulu).

11. tabula. Skolotājas pašvērtējums

Kritērijs	Vienmēr	Dažreiz	Reti
Skolotājs mācību stundās nodrošina diferencētu mācību procesu (atbilstoši skolēnu konkrētajām prasmēm un mācību vajadzībām)		x	
Skolotājs pārzina vecumposmam raksturīgās iezīmes un ņem vērā skolēnu individualitāti, intereses	x		
Skolotājs zina motivācijas pamatprincipus un veidus, savā darbā izmanto mācību metodes un paņēmienus	x		
Skolotājs veido mācību motivācijas sistēmu, nostiprina vēlmi mācīties savos skolēnos		x	
Skolotājs iesaista un ieinteresē skolēnus apgūt jaunas zināšanas un prasmes, uzslavē un apbalvo tos	x		

Analizējot mācību darbu Viļakas novada un Alūksnes novada mācību iestādēs, var secināt, ka skolēni šajās stundās ir motivēti darboties un apgūt svešvalodu, jo izrāda interesi un ir aktīvi, ir maz skolēnu, kas izprot mācību nozīmi un jēgu sev, ne visi prot strādāt patstāvīgi. Alūksnes novada pamatskolas skolēni interesējas par savu zināšanu vērtējumu vairāk nekā Viļakas novada X skolas skolēni.

Angļu valodas apguvei skolēnus 1. un 2.klasē motivē pretimnākošs skolotājs, kas sniedz tūlītēju atgriezenisko saiti, kas rada patīkamu un pozitīvu mācību vidi, ņemot vērā skolēnu intereses, vajadzības un skolēnu vecumposma likumsakarības, tādējādi izvēloties atbilstošas mācību metodes un paņēmienus. Var secināt, ka mācību motivāciju angļu valodas

apguvei sākumskolā sekmē spēles, kustību rotaļas, lomu spēles, dziesmas, video, dažādi interaktīvi uzdevumi, „prāta vētra”, skaitāmpantiņi un mēles mežģi, vārdu un attēlu savienošana, vārdu mācīšanās caur spēlēm, ar attēlu kartiņām; stāstu klausīšanās, darbs ar interaktīvo tāfeli. Jebkāds sarežģīts gramatikas skaidrojums, pārlietu bieža rakstītprasmes izmantošana, lekcija jeb stāstījums, projektu metode (klasiskā izpratnē), darbs ar tekstu, vienvēidīga vārdu atkārtošana, krāsošana skolēniem ir motivāciju pazeminošās metodes, no kurām ieteicams izvairīties vai arī samazināt to lietojumu. Krāsošana skolēniem reizēm ir nepieciešama, viņi paši ir tā iniciatori.

Motivējot skolēnus angļu valodas apguvei, svarīgas ir skolotāja attieksme, izpratne par bērnu vecumposma īpatnībām, pozitīvisms, praktisks valodas pielietojums, kas izpaužas lomu spēles klasē, kā arī skolēnu mācīšanās prasmes, uzmanības noturība, interesanti mācību materiāli, personīgais piemērs, reāla apzināšanās, kur valoda būs nepieciešama. Par labiem rezultātiem pasniegt kādu apbalvojumu, jo jaunākā skolas vecuma skolēnus stimulē balvas. Arī cilvēcīga saruna ar skolēniem un radošas aktivitātes (zīmēšana, krāsošana, līmēšana) ir svarīgas motivēšanai.

Spēles, kustību rotaļas, lomu spēles, dziesmas, video, interaktīvi uzdevumi, „prāta vētra”, skaitāmpantiņi un mēles mežģi, vārdu un attēlu savienošana, vārdu mācīšanās caur spēlēm, ar attēlu kartiņām; stāstu klausīšanās un situācijas norādīšana ar pirkstiņu veiksmīgi sekmē svešvalodas apguves motivāciju, kas īpaši svarīga sākumskolas vecumposma bērniem, sākotnēju motivāciju ir vieglāk stimulēt un uzturēt nekā radīt to no jauna.

Empīriskais pētījums un pedagoģiskā izmēģinājuma darbība ir apstiprinājuši hipotēzi, ja skolēniem zināma veicamo uzdevumu noderība un svarīgums, jaunās zināšanas tiek balstītas uz jau esošajām zināšanām, skolotājam pielietojot skolēna vajadzības un intereses apmierinošas, daudzveidīgas mācību metodes un paņēmienus pozitīvā vidē, skolēns tiek ieinteresēts apgūt jaunas zināšanas un prasmes caur uzslavām un apbalvojumiem, kas ne vienmēr ir kaut kas taustāms un materiāls. Šādi apstiprinot, ka mācību motivācija sekmē svešvalodu apguvi.

Secinājumi

1. Motivācija ir aktivitāti izraisošs stimuls, pamudinājums, kas turpmāk tiek virzīti kāda noteiktā mērķa sasniegšanai jeb savu vajadzību apmierināšanai. To ietekmē daudzi faktori. Pārzinot pamatīpašības, ir vieglāk rast pieeju motivācijas veicināšanai.
2. Vairums autoru par motivācijas pamatu uzskata vajadzības. Lai apmierinātu iekšējo vajadzību, cilvēkam rodas motīvs, kas vada mērķtiecīgu darbību. Motivācija stimulē gribu un var izskaidrot skolēnu uzvedību.
3. Vienu un to pašu motivēšanas veidu nevar pielietot ikvienam skolēnam. Ir jāvēro un jāanalizē bērna paradumus, tieksmes, kā arī jāņem vērā vidi un apstākļus. Jo vairāk skolēna darbība atbilst viņa vai viņas vērtību sistēmai, jo motivācija ir lielāka.
4. Cilvēka darbību ietekmē ārējā motivācija (pastiprinājums, apbalvojums vai pat sods) un iekšējā (skolēna uzvedības cēlonis ir viņš pats, viņa griba). Iekšēji motivētam skolēnam ir svarīgs process, pat ja rodas šķēršļi un grūtības, interese nezūd; savukārt ārēji motivētam – rezultāts, tiek meklēts īsākais un vieglākais risinājums.
5. Skolēni jaunākajās klasēs ir vairāk motivēti nekā vecāko klašu skolēni.
6. Vārds, klasesbiedru un vienaudžu attieksme, citu nozīmīgu cilvēku atzinība vai neatzinība, mācību rezultāti un emocijas ir spēcīgi motivētāji. Tie ietekmē motivācijas rašanos un veidošanos. Motivācija tiek sagrauta ilgstoši atrodoties konkurējošā vidē. Visvairāk sākumskolas bērnu motivē atzinība un vērtējums.
7. Mācību stundās, kurās skolotāji ar kritiku, piezīmēm un izsmieklus pazemina skolēna pašvērtējumu, skolēni neizrāda interesi un motivāciju darboties, jo baidās no skolotāja vērtējuma un piezīmēm. Tie jāizsaka klusi un individuāli.
8. Skolotājs ikdienas darbā ir motivētājs ikvienam skolēnam, kas ar savu darbību un rīcību var piesaistīt gan bērna uzmanību, gan gribu, radīt vajadzību pēc šī noteiktā mācību priekšmeta. Bērnu motivāciju ietekmē pedagoga psiholoģiskais stāvoklis, noskaņojums.
9. Skolēna motivāciju pastiprina uzslavas, vērtējums, atziņa. Angļu valodas apguves motivāciju veicina rotaļas, īstermiņa mērķi, informācijas vizualizācija, skaidri uzdevumu nosacījumi, savstarpējā mijiedarbība. Labvēlīgā gaisotnē turpina attīstīties bērna mācību motivācija.
10. Adevāta zināšanu vērtēšanas sistēma, iesaiste mācību procesā, radoša pieeja mācību stundās, dažādu mācību metožu izmantošana, labāko apbalvošana, skolēnu interesēm atbilstošas mācību programmas izstrāde veicina motivāciju mācīties.

11. Izprast, vai skolēns ir, motivēts darbam mācību stundās, var, izvērtējot viņa interesi par mācībām, aktivitāti stundās, izpratni par mācīšanās jēgu un nozīmi sev, centību būt labākajam klasē un parādīt savas zināšanas; vai skolēns stundu laikā uzdod jautājumus, strādā papildus, izpilda vairāk par minimumu, prot strādāt patstāvīgi un interesējas par savu zināšanu vērtējumu.
12. Mācību motivācija sekmē svešvalodu apguvi, ja skolēni zina, kam noderēs viņu veicamie uzdevumi, kā tie sagatavos viņus citu darbu veikšanai un kāpēc tie ir tik svarīgi un interesanti.
13. Mācību motivācija sekmē svešvalodu apguvi, ja jaunās zināšanas tiek balstītas uz jau esošajām zināšanām, lielo šķērsli sadalot mazākos soļos.
14. Mācību motivācija sekmē svešvalodu apguvi, ja bērns ir iesaistīts un ieinteresēts apgūt jaunas zināšanas un prasmes, tiek uzslavēts un apbalvots.
15. Mācību motivācija sekmē svešvalodu apguvi, ja skolotājs zina un pielieto daudzveidīgas mācību metodes un paņēmienus, kā arī sekmē patīkamas izjūtas labā un pozitīvā vidē, apmierinot skolēna vajadzības un intereses.
16. Veiksmīgai apguvei un motivācijas veicināšanai angļu valodas mācību stundās ieteicams vairāk izmantot praktiskās (spēles, rotaļas, praktiskais darbs) un uzskates (vizualizācija, demonstrēšana), un mazāk verbālās mācību metodes (stāstījums, diskusija, dialogi).
17. Pētījuma laikā izvirzītā hipotēze ir pilnībā apstiprinājusies.

Priekšlikumi

1. Priekšlikumu mērķauditorija ir angļu valodas skolotāji, kas māca 1. un 2.klases skolēnus, tos iespējams īstenot pirmo divu mācību gadu laikā.
2. Skolotājam jāņem vērā, ka sākumskolas skolēnam ir nepieciešama kustība un rotaļas, kā arī dažādots mācību process.
3. Sākumskolas skolēns sākumā klausās un runā, nedrīkst 1.klasē skolēnam likt daudz rakstīt un pārrakstīt, kā sekas tam skolēnam būs nekārtīgs rokraksts.
4. Mācību stundu laikā skolotājam jānodrošina pozitīvs emocionālais noskaņojums un jāizmanto dažādas interaktīvās mācību formas.
5. Skolotājam un skolēnam jābūt labai sadarbībai, dodot skolēnam iespēja izteikt savu viedokli, izteikt savas vajadzības.
6. Skolotājam klasē jāsekmē labas savstarpējās attiecības, nevis konkurence.
7. Skolotājs kā personība skolēnam ir piemērs, kam līdzināties, ja skolotājs nav tolerants, soda un kliez, skolēns var sākt uzvesties tāpat.
8. Skolotājam skolēnu motivāciju jāpastiprina ar uzslavām, vērtējumu un atziņu, nevis ar sodu un kritiku.
9. Skolotājam jānodrošina labvēlīgā gaisotne, kurā turpina attīstīties bērna mācību motivācija.
10. Skolotājs nodrošina tādu mācību procesu, kas ir atbilstošs skolēnu konkrētajām prasmēm un mācību vajadzībām.

Literatūras un avotu saraksts

1. Ahmed, M., Aftab, M., Yaqoob, H. (2015). *Students' Motivation toward English Language Learning at Undergraduate Level*. *Advances in Language and Literary Studies*. Vol. 6 No. 3; June 2015. Retrieved from: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1128235.pdf>
2. Altiner, C. (2018). Preparatory School Students' English Language Learning Motivation: A Sample from Turkey. *Universal Journal of Educational Research* 6(8): 1729-1737. Retrieved from: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1187459.pdf>
3. Anspoka, Z. (2013). Valodu mācības pirmsskolā un sākumskolā. *Daži lingvodidaktikas aspekti valodu mācīšanās veicināšanai pirmsskolā un sākumskolā*. Rīga: SIA „Zelta rudens”.
4. Balašova, T. (2011). *Jaunāko pusaudžu mācību motivācijas veicināšanas iespējas latviešu valodas stundās*. Daugavpils Universitātes 53.starptautiskās zinātniskās konferences materiāli. Pieejams:http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/53konf/pedagogija/Balaso.ova.pdf
5. Baltušīte, R. (2006). *Skolotāja loma mācīšanās motivācijā*. Rīga: RaKa
6. Beļickis, I., Blūma D., Koķe T., Markus D., Skujiņa V., Šalme, A. (2000). *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Zvaigzne ABC.
7. Bērziņa, Ž., Kraukle, S., Lūciņa, Z., Zaķe, D. (2008). *Sociālās motivācijas programma*. Eiropas Sociālais fonds Izglītības iniciatīvu centra projekts “Nāc, skolotāj!”. Pieejams: http://www.iic.lv/old_www/iic.lv/projekti/nacskolotaj_soc_motiv_progr_2008.pdf
8. Biedrība „Attīstības centrs ģimenei” Kreicberga, L., (2011). *Atbalsta sistēmas pakalpojuma izstrāde vispārējās izglītības pedagogiem*. *Kopsavilkums*. Pieejams: <http://www.sif.gov.lv/nodevumi/nodevumi/3274/Pedagogi.pdf>
9. Breslavs, G. (1999). *Psiholoģijas vārdnīca*. Rīga: Mācību grāmata.
10. Brown, H.D. (2000). *Principles of language learning and teaching*. New Jersey: Prentice Hall.
11. Buhanovska, S. (2009). *Angļu valoda. Rokasgrāmata vecākiem un skolotājiem*. Rīga: Zvaigzne ABC.

12. Diamantatou, C., Hawes, T. (2016). *Foreign Language Learning, Motivation and the Market Economy*. Journal of Education and Learning; Vol. 5, No. 1; 2016. Retrieved from: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1097769.pdf>
13. Djigunović, M.J. (2012). *Attitudes and Motivation in Early Foreign Language Learning*. CEPS Journal. Vol.2; No 3. Retrieved from: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1130187.pdf>
14. Dornyei, Z. (1990). *Analysis of Motivation Components in Foreign Language Learning*. Paper presented at the World Congress of Applied Linguistics, sponsored by International Association of Applied Linguistics (9th, Thessaloniki, Greece, April 15-21, 1990). Retrieved from: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED323810.pdf>
15. Dornyei, Z. (2001). *New Themes and Approaches in Second Language Motivation Research*. Annual Review of Applied Linguistics. 21, 43-59. Cambridge University Press. Retrieved from: https://docs.wixstatic.com/ugd/ba734f_ece716f40d3541bb94cb601e9b6f9245.pdf?index=true
16. Dornyei, Z., & Csizer, K. (1998). *Ten commandments for motivation language learners* (pp. 203-229). Language Teaching Research, 2. Retrieved from: <http://www.zoltandornyei.co.uk/uploads/1998-dornyei-csizer-ltr.pdf>
17. Dzintare, D., Stangaine, I. (2005). *Rotaļa – bērna dzīvesveids*. Rīga: Izdevniecība RaKa.
18. Ebrahimzadeh, M., Alavi, S. (2017). *The Effect of Digital Video Games on EFL Students' Language Learning Motivation*. Teaching English with Technology, v17 n2 p87-112. Retrieved from: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1140688.pdf>
19. Felzers, G. (2006). *Motivēšanas veidi*. Rīga: Zvaigzne ABC
20. Gardner, R. C. (2001). *Integrative motivation and second language acquisition* (pp. 1-19). In Z. Dornyei, & R. Schmidt (Eds.), *Motivation and second language acquisition*. Retrieved from: <http://publish.uwo.ca/~gardner/docs/caaltalk5final.pdf>
21. Geidžs, N.L., Berliners, D.C. (1999). *Pedagoģiskā psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC.
22. Graudiņš, A. (2007). *Motivācijas teorētiskie un praktiskie aspekti*. Rīga: TU Zinātniskie raksti
23. Guay, F., Chanal, J., Ratelle, F. C., Marsh, W. H., Larose, S., Boivin, M. (2010). *Intrinsic, identified, and controlled types of motivation for school subjects in young elementary school children* (pp.711–735). British Journal of Educational Psychology 80. Retrieved from: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=a17ae0db-28b7-454b-8b8e-6c63179487a1%40sessionmgr104&vid=5&hid=101>

24. Kleinginna, P. R., Kleinginna, A. M. (1981). *A categorized list of motivation definitions, with a suggestion for a consensual definition* (pp 263-291). *Motivation and Emotion*, Volume 5, Issue 3. Retrieved from: <https://www.scribd.com/doc/76751681/Kleinginna-Motivation-1#scribd>
25. Krīgere, G., Toropova, D., Lande, I., Dumpe, D., Dimpere, I., Skara-Mincāne, R., Kaupasa, B. (2014). *Angļu valoda 1.-6. klasei. Pamatizglītības mācību priekšmeta*
26. Ļihačova, I. (2003). *Kvalitatīva skolas attīstība*. Rīga: RaKa
27. Maļicka, J. (2004). *Piederības izjūta un mācību motivācija*. Rīga: RaKa.
28. Maslow, A. (1970). *Motivation and personality*. 2nd ed. New Yourk: Harper & Row.
29. Mežale, S. (2014). *Motivācija un mācīšanās. Ilūzija par gaismas pili*. Pieejams: iac.edu.lv/arhivs/numuri/raksti/40_motivacija.doc
30. Miķelsone, I. (2008). *Karjeras attīstība bērnībā. Karjeras attīstības atbalsts – izglītība, konsultēšana, pakalpojumi*. SIA Jelgavas tipogrāfija. Pieejams: http://viaa.gov.lv/files/news/727/karjeras_attiistiibas_atbalsts_2008.pdf
31. Mitchell, T. R. (1982). *Motivation: New Directions for Theory, Research, and Practice*. (pp.80-88). *The Academy of Management Review*, Vol. 7, No. 1.
programmas paraugs. Rīga.
http://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/programmas/pamskolai/anval_1_6.pdf
32. Puškarevs, I. (2001). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: RaKa
33. Puškarevs, I., Golubeva, A. (1999). *Bērņa attīstība*. Rīga: Lielvārds
34. Raščevska, M. (1999). *Psiholoģija vidusskolai*. Rīga: Zvaigzne ABC
35. Raufelder, D. (2013). *Social Relationships and Motivation in Secondary Schools: Interindividual Differences*. Berlin. Retrieved from: http://www.diss.fu-berlin.de/diss/servlets/MCRFileNodeServlet/FUDISS_derivate_000000014732/Dissertation_Raufelder.pdf
36. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). *Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being* (pp. 68-78). *American Psychologist*, 55.
37. Skujiņa, V. (darba vadītāja), Anspoka, Z., Kalnbērziņa, V., Šalme, A. (2011). *Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Jelgavas tipogrāfija
38. Smukā, I. (2011). *Pedagoģiskā mijiedarbība un skolēnu fiziskā aktivitāte*. Promocijas darbs. Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmija. Pieejams: http://www.lspa.eu/files/research/theses/I.Smuka/Ingrida_Smuka_promocijas%20darbs.pdf

39. Song, S.-H. (2002). *Motivation in Foreign/Second Language Learning: Some Problems and Implications*. Retrieved from: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED476264.pdf>
40. Svence, G. (1999). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC
41. Škoda, J., Doulík, P., Bílek, M., Šimonová, I. (2015). *The effectiveness of inquiry based science education in relation to the learners' motivation type* (pp. 791-804) *Journal of Baltic Science Education*, Vol. 14, No. 6. Retrieved from: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=8&sid=a17ae0db-28b7-454b-8b8e-6c63179487a1%40sessionmgr104&hid=101>
42. Tsai, C. H., Cheng, C. H., Yeh, D. Y., & Lin, S. Y. (2016). *Can learning motivation predict learning achievement? A case study of a mobile game-based English learning approach*. *Education and Information Technologies*, 22 (5), 2159-2173. Retrieved from: <http://freepaper.me/PDF/?pdfURL=aHR0cHM6Ly9mcmVlcGFwZXIubWUvbi9Xdl9JZGICQm4xQ1VvaWhxMlVNVFRBL1BERi80NC80NDc4Mzc5NzQwODAzNTQxZGFIODkxOWI1OTk1ODU5MC5wZGY=&doi=10.1007/s10639-016-9542-5>
43. Tūrisma un viesmīlības terminu skaidrojošā vārdnīca. (2008). Pieejams: <http://termini.lza.lv/term.php?term=iek%C5%A1%C4%93ja%20motiv%C4%81cija&list=motiv%C4%81cija&lang=LV>
44. Vorobjovs, A. (1996). *Psiholoģijas pamati*. Rīga: Mācību apgāds.
45. Zhang, Y., Lin, C.-H., Zhang, D., Choi, Y. (2017). *Motivation, strategy, and English as a foreign language vocabulary learning: A structural equation modelling study*. *British Journal of Educational Psychology*. Retrieved from: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=e2d52675-e7bc-40c0-a0a9-ae247a3216ea%40sdc-v-sessmgr06>
46. Маслоу, А. (1999). *Мотивация и личность*. Пер. с англ. - Санкт-Петербург: Евразия.

PIELIKUMI

APTAUJA

Vispirms sniedziet īsu informāciju par sevi (atzīmējiet atbilstošu atbildi lodziņā).

Kopējais pedagoģiskā darba stāžs (pilni gadi):

1-5

6-10

11-15

16 un vairāk

1. Atzīmējiet, cik ļoti piekrītat dotajiem apgalvojumiem.

	Nekad	Reti	Dažreiz	Bieži	Vienmēr
mudīnu skolēnus lietot angļu valodu ārpus klases					
noskaidroju skolēnu vajadzības					
sniedzu tūlītēju atgriezenisko saiti					
apbalvoju skolēnus, kad viņiem izdodas					
izmantoju skolēnu pieredzei atbilstošus uzdevumus					
aicinu skolēnus novērtēt pašiem sevi					
padaru apguvi interesantāku, izmantojot spēles un rotaļas					
uzdevumi saskaņoti ar skolēnu interesēm un vajadzībām					
atgādinu, ka kļūdas ir neatņemama mācīšanās sastāvdaļa					

2. Nosauciet, Jūsprāt, 3 veiksmīgākās metodes, ko izmantot angļu valodas stundās sākumskolā.

3. Nosauciet, Jūsprāt, 3 neveiksmīgākās metodes, ko izmantot angļu valodas stundās sākumskolā.

4. Kas, Jūsprāt, vēl ir svarīgs, motivējot skolēnus angļu valodas apguvei?

5. Vai, Jūsprāt, agrīna svešvalodu apguve ir produktīva un nepieciešama, kāpēc?

Aptauja

1. Vai tev angļu valodas stundās ir interesanti?

Nē, nekad Reizēm Gandrīz vienmēr Jā, vienmēr

2. Vai tu esi priecīgs par stundās paveikto?

Nē, nekad Reizēm Gandrīz vienmēr Jā, vienmēr

3. Vai tu vēlies nākt uz šīm stundām un uzzināt arvien vairāk?

Nē Nezinu Jā

4. Vislabāk man patīk, kad angļu valodas stundās.....

.....
.....
.....
.....

5. Angļu valodas stundās man nepatīk.....

.....
.....
.....
.....

6. Es skatos / neskatos multfilmas angļu valodā, jo.....

.....
.....
.....
.....

7. Angļu valoda man šķiet grūta / viegla, tāpēc, ka.....

.....
.....
.....